

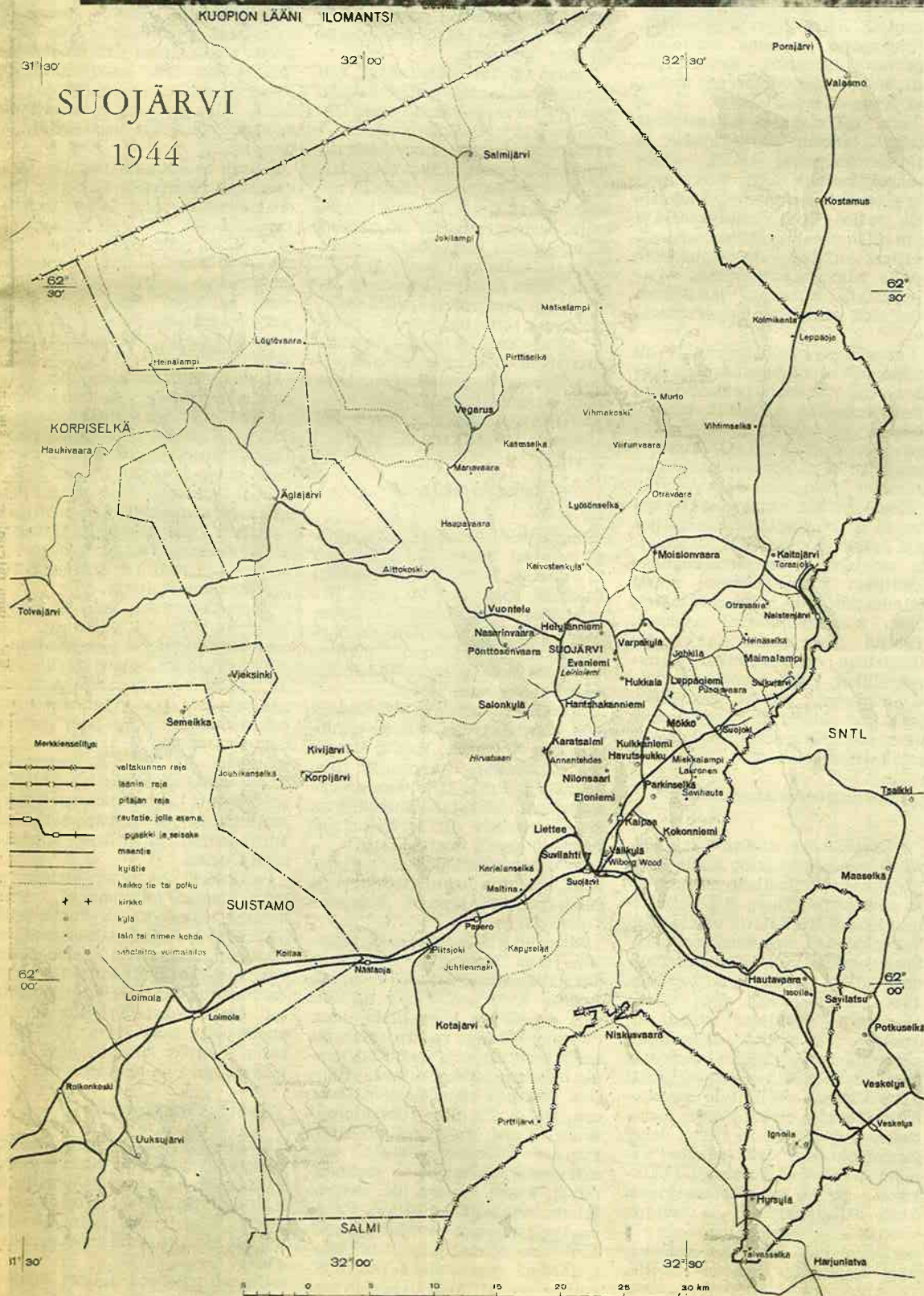
Pitäjä pitäjältä

SUOJÄRVI

KUOPION LÄÄNI ILOMANTSI

Suojärven Varpakylän maisemaa.

Suojärven pitäjä oli Viipurin läänin ja samalla koko luovutetun alueen suurin pitäjä, jonka maapinta-ala oli lähes 3.500 km². Pohjoisessa Suojärvi rajoittuu Ilomantsin suuseutuun ja etelässä Salmin korpiseutuun. Länsirajana on Suojärven kuntaan aikaisemmin kuulunut Korpiselkä ja Suistamo sekä idässä valtakunnan raja. 1700-luvun alussa on Suojärven kuulunut kaksi kylää Tuupovaarasta (Öllölä ja Luutalahti) sekä Ilomantsin Liusvaara. Aluemenetyksistään huolimatta oli Suojärven pituus pohjois-eteläsuunnassa kokonaista 100 km ja leveys runsaat 60 km. Tuolta valtavalta alueelta löytyi suuria korpien ja rämeiden muodostamia saloja, kauniita vaaroja ja mäkiä sekä runsaasti puroja ja jokia, järviä ja lampia. Suojärven länsi- ja osaksi pohjoisosa kuuluivat laihojen erämaaseutujen alueeseen. Sitä vastoin Varpakylän—Hyrsylän alue oli viljavampaa ja kasvillisuudeltaan rehevämpää. Ero johtui maaperän moreenin laadusta.

Suojärven pitäjässä toimi v. 1939 kolme seurakuntaa, Annantehtaan ja Suojärven ortodoksiset seurakunnat, joiden yhteinen jäsenmäärä lähenteli kymmentätuhatta ja Suojärven ev.luterilainen seurakunta, jonka jäsenmäärä oli v. 1939 5.761. Lisäksi Suojärvellä sen voimakkaasti teollistuksessa rautatien tulon jälkeen 1920- ja 1930-luvulla oli eri arvioiden mukaan ainakin 5.000—6.000, toisten arvioiden mukaan 8.000—9.000 muualta Suojärvelle hanketöihin saapunutta, jotka eivät olleet kirjoissa Suojärvellä. Näin todellinen asukasluku ennen talvisotaa kohosi noin 21.000—24.000 henkeen.

Suojärven liikenne suuntautui vesiväyliä seuraten aina itsenäisyyteemme saakka Ääniselle. Suomen itsenäistyminen ja rautatien tulo Suojärvelle merkitsi kaskenkaato- ja eränkätökuulttuuriin räjähdysnomaista muutosta. Kun Suojärvellä 1910 oli maatalousväestön osuus 99,6 % asujaimistosta, sen osuus v. 1939 oli enää vain 36,5 %. Vastaavasti teollisuusväestöä oli 1920 vain 3 % mutta 1939 kokonaista 47,3 %. Suojärvi muuttui vajaan 20:ssä vuodessa puhtaasti maatalouspitäjäksi erääksi teollistuneimmaksi pitäjäksi Viipurin läänin alueella.

Teollistuminen merkitsi myös tiestön parantumista ja autojen tuloa Suojärvelle. Eräiden tietojen mukaan Suojärvellä oli v. 1939 eniten rekisteröityjä autoja Viipurin läänissä. Tärkeimmistä maanteistä on mainittava ennen muita Korpiselkään ja Suistamoon johtavat tiet, jotka tekivät renkaan

Jatkoa 2. siv.

PEKKA LEUKKUNEN:

SUOJÄRVEN KUNNALLISTOIMINTAA itsenäisyyden alkuaajoista sotavuosiin

Itsenäisyyden alussa voimaan tulleen kunnallislain nojalla tuli kunnan päättäväksi elimeksi kunnanvaltuusto, entisen kuntakokouksen asemesta, kun taas toimeenpano kuului kunnallislautakunnalle (nyk. kunnanhallitus). Valtuuston ja kunnallislautakuntien päätöksistä ja toimenpiteistä oli seurauksena kunnan kehitys.

Suojärven kunnan itsenäisyys alkoi korvesta, puitten varjosta, suurten soitien takana asuvista »alkuasukkaista», jotka saivat niukan leivän metsästä kaatamalla sitä kaskeksi, polttamalla ja »kyntämällä kyisen pellon». Särvin saatiin samoin metsästä, kuten riista ja marjat sekä järvistä kalat. Vähäinen karja haki ravintonsa vapaasta luonnosta antaen kasvattajalleen maidon ja lihan. Asunnot kovaa talvea varten hakattiin hongasta.

Suojärveläisten lahjoitusmaatalonpoikien varsinainen itsenäisyys alkoi vasta 1922, kun Suomen valtio luovutti perintökirjat täysin omistusoikeuksin jo kokonaan maksetuille ja vuosikymmeniä aikaisemmin muodostetuille tiloille. Lampuodit, joiksi näitten tilojen viijelijöitä kutsuttiin, olivat viijelleet näitä tiloja vuosikymmeniä ilman omistusoikeutta.

Nyt tilojen tultua itsenäisiksi, näkivät muun Suomen yrittäjät teollisuusmiehettkin metsän puitten seassa ja syntyi valtava teollisuus. Metsä alkoi vaihtua rahaksi, tavaraksi. Kauppa alkoi. Näin oli Suo-

järvi taas löydetty. (Ensimmäinen Suojärven löytäminen tapahtui, kun Annantehdas perustettiin). Alkoi tulla uusia asukkaita ja muodostui uutta asutusta. Uudet asukkaat nimittivät entisiä »alkuasukkaiksi». Tuli rautatie ensin Loimolaan 1920 ja Suojärvelle 1923, muutamia vuosia myöhemmin Naistenjärvelle. Kuntaan tuli monenlaisia yrittäjiä sekä myönteisiä että kielteisiä. Kaikesta huolimatta kuntamme talous, elämä ja kehitys, joka itsenäisyyden alussa mainittiin usein 100 vuotta muun Suomen kehityksestä jäljellä olevaksi, oli 20 vuoden kuluttua jo monilla aloilla kul-

kenut ohi edelle toisten kuntien. Silloin oli »Sampo» meidän päiväläisemme.

Suomen itsenäistyttyä

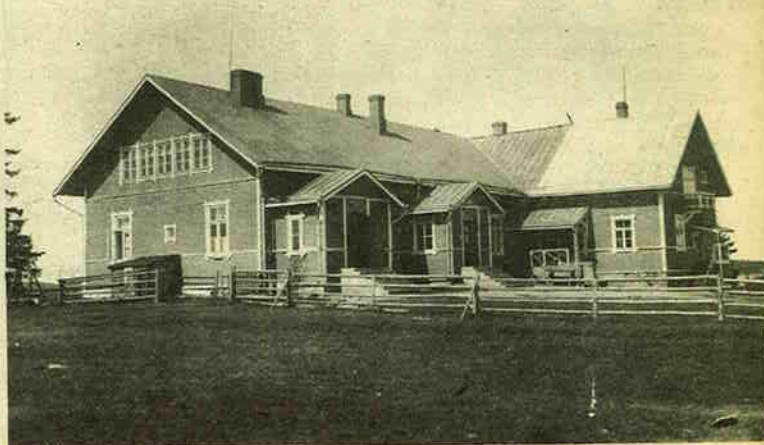
laajeni kunnallistoiminta monien uusien lakien ja asetusten toimeenpanoista. Näitä olivat torpparilaki, köyhäinhuolto ja muut huoltolait, oppivelvollisuuslaki, kansakoululait, tielait sekä verotuksen uudistus ja monet muut lait.

Lain määräykset ja asetukset otettiin tarkoin harkittavaksi ja näin ollen useat irralliset verovelvolliset kulkivat ulosottomiesten edellä saavuttamattomissa. Veronperintä tapahtui jälkikäteen edellisen vuoden tulojen perusteella.

Kunnallinen rakentaminen oli vilkasta. Entisiä kansakouluja laajennettiin ja uusia rakennettiin, vuokrahuoneita korjattiin tarkoitustaan vastaavaksi kouluhuoneistoksi. Samoin oli kunnallisten toimintilojen laita. Kunnantoimisto oli toiminut vuokrahuoneissa vuoteen 1928. Mainitun vuoden lopulla otettiin ja kunnostettiin maanviljelijä Jaakko Savinanpoika Matsiselä maalaistalo kunnantoimistoksi käsittäen kokoushuoneen, kaksi toimistohuonetta ja kunnankirjurin (nyk. kunnansihteerin) asunon. Tehtiin uusi sauna. Karjasuojat muutettiin varastotiloiksi ja hevosstalleiksi, jossa kunnan eri luotamusmiehet pitivät hevosiaan, joita he käyttivät saapuessaan usein pitkiltäkin matkoilta kokouksiin talvisaikoina.

Kunnantoimiston siirto

Syksyllä 1931 otettiin käsiteltäväksi kunnantoimiston siirto Lepänieemeen tai Suvilahteen. Lopuksi päädyttiin siihen, että kunnantoimisto pysytettäisiin edelleenkin Varpakylässä, vain kunnanvaltuuston kokoukset pidettäisiin Suvilahdessa. Näin jatkui aina vuoteen 1939 marraskuuhun asti, jolloin olosuhteet muuttivat tilanteen. Tosin v. 1937 tehtiin valtuustossa päätös kunnantoimiston siirrosta Suvilahteen ja sitä varten valmistui ajanmukainen toimitalo kokoushuoneineen ja virkaalijoiden asuintoimeen. Jo tällöin oli siihen tehty kunnanjohtajan virka-asunto samoin paloasema, autotallit 3 paloautoa varten kulvaustorneineen. Yksi paloautokn oli jo hankittu vuotta aikaisemmin, samoin 3 korkeatehoista moottoriruiskua, joita kuljetettiin kuorma-autoilla. Toimitalo valmistui syyskuussa 1939, mutta yhtään kokousta ei en-

Varpakylän kansakoulu.

nätetty siinä pitää, kun sodan pilvi alkoi salamoida 30.11.39.

Sota-ajan pommituksissa oli kyseinen kunnantalo pahoin vaurioitunut ja ennätettiin vain osittain korjata vuosina 1943 - 1944, kunse oli taas jätettävä.

Kunnan väkiluvun kasvaessa tuli myös kansakoulujen tarve. Samoin tarvitsi terveydenhuolto omat laitoksensa kuten lääkärin talot vastaanottotiloiineen, kunnansairaalan, kulkutautisairaalan sekä kunnalliskodin. Kaikissa näissä rakennuksissa kysyttiin suuria pääomia. Kunnanvaltuusto sai melkein säännöllisesti kokoontua joka kuukausi ja kokoukset kestivät myöhään yöhön ja toiset kokoukset pidettiin 2-päiväisinä, sillä asioita riitti ja puhumistakin oli puolesta ja vastaan. Toisinaan tingittiin tinkimisen vuoksi menoeristä, jotka jo asetusten noudattamisen kannalta olivat välttämättömiä. Kunnanvaltuutettujen lukumäärä oli vuodesta 1934 alkaen 35, joista 2 naisia.

Puheenjohtajat

Kunnanvaltuuston puheenjohtajina toimivat Timo Hokkinen, Simo A. Harakka, E. M. Eskelinen, Paul Tulehmo, Johannes Karppanen, Nikolai Karpin ja viimeiset kolme vuotta Paul Tulehmo. Hän toimi sotien aikana kunnan hoitokunnan puheenjohtajana. Valtuusto kokoontui sotien aikana vain kerran.

Kunnallislautakunnan esimiehinä ovat itsenäisyyden aikana toimineet Ivan Koivunen, Jaakko Matsinen, Johannes Karppanen, Iivo Honkala ja Erkki J. Heinonen. Kunnanjohtajan virasta keskusteltiin ja sitä vartenhan oli jo huoneistot kunnan uudessa toimitalossa.

Köyhäinhuoltolautakunnan puh. johtajana toimi Jegor Vilokkinen ja vuodesta 1936 lähtien Johannes Kuismala.

Rakennuslautakunnan puh. johtajana toimi Benjam Tervas ja kunnan rakennustöiden valvojana Jaakko Kyyrönen. Tämä oli tuttu pari Suojärven kunnalliskuvassa.

Suuren työn teki vuokralautakunta ensin torpparien ja mäkitupalaisen luustamiskokouksissa, jolloin puh. johtajana toimi Semen Kätkönen. 30-luvulla alkoi vuokratoimikunnalle uusi urakka jolloin useita satoja maanvuokralaisia anoi maanvuokramaksujen tarkistamista, koska vuokra oli vuokralaisten mielestä kohtuuton. Maanvuokralautakunta ja sen jälkeen asutuslautakunta, jolle lain edellyttämänä maanvuokra-asiat siirrettiin, saivat tehdä töitä noin puoli vuotta. Ensikatselmuksessa oli

otettava selville, kuuluuko kyseinen alue maanvuokralain edellyttämäksi mäkitupalaiseksi vai ei. Tämä taas määräytyi sillä, oliko ensimmäinen alueen vuokraaja katsottava ruumiillisen työn tekijäksi. Vasta tämän jälkeen otettiin maanvuokra-asiat selvitetäväksi. Vuokratoimikunnan puh. johtajana toimi Vilho Kamara ja asutuslautakunnan puh. johtajana Gabriel Salovaara.

Kunnan asutuslautakunnalla oli runsaasti töitä uusien tilojen muodostamisessa varsinkin Annantehtaan alueella, jossa oli entisen Annantehtaan työläisille ja näiden perillisille muodostettava asutustilat. Samoin asutuslautakunta luunasti valtiolle useita kymmeniä pakkohuutokaupassa myytyjä tiloja ja hankki näille tiloille uudet asukkaat.

Kunta osti huutokaupoissa ja muullakin tavoin metsäaloja. Suurin alue oli kunnalliskodin maatila 300 ha. Hoitoa varten perustettiin kunnan kiinteistölautakunta, jonka puh. johtajana toimi Stepan Leukkunen. Hän toimi myös kunnan pitkäaikaisena metsälautakunnan puh. johtajana kuuluena samalla jäsenenä yli kymmenen vuotta kunnanvaltuustoon ja moniin muihin kunnallisiin luottamustoimiin.

Taksoituslautakunnan puh. johtajana toimi Toivo J. Utriainen. Valtion verolautakunnan puheenjohtajana toimi Paul Tulehmo. Tulehmo oli myös terveydenhoitolautakunnan puh. johtajana. Tielautakunnan puh. johtajana toimi Ivan Tsutsunen. Kansakoululautakunnan puh. johtajana oli Toivo J. Utriainen. Kansakoululautakunnalla oli töitä yllin kyllin. Uusien koulujen ja koulupiirien jaot ja tarkistukset olivat kuukausittain pidettävien kokouksien aiheina.

Politiikkaa ei juuri esiintynyt kunnallisessa toiminnassa, vaikka kehitys nimenomaan Suojärvellä oli valtava. Kunnanvaltuustossa ei koskaan suoritettu suhteellista vaalia. Oliko tämä kehityksen jarru vai vauhtipyörä, sitä ei silloin tullut ajatelleeksi. Nykyään näyttää puoluepolitiikka olevan »pääelinkeino» myös kunnallisessa elämässä, mikä on tuomittavaa.

Virkamiehiä

Mainitsen lopuksi myös kunnan virkamiehiä. Näistä mainitsen pitkäaikaisen kunnansihteerin Erkki Antilan. Hän kasvoi työn mukana. Hänen lähdeyttäään jatkoi Heikki Tuomi tunnollisesti kunnansihteerinä.

Ulosottomiehenä toimi Benjam Tervas pisimmän ajan itäisessä

Suojärven ympäri. Muista teistä mainittakoon Kaitajärvelle ja siitä edelleen rajalle suuntautuva tie sekä Suojärven aseman seudulta Hautavaaran kautta Hyrsylään suuntautuva tie.

Suomen itsenäisyyden aikana tehtiin Suojärvellä voimalista työtä teiden parantamiseksi. Kun vielä v. 1923 ei joka kylään ollut edes kunnan hevostietä, oli vain kinttupolkuja, alkoi v. 1939 olla tie kaikkiin kyliin.

Suojärven alueella oli kyliä kolmisenkymmentä. Useat kylät olivat pieniä, vain muutaman talon muodostamia. Toiset taas suuria, joissa saattoi olla kaksikin keskustaa. Suojärvi oli jaettu v. 1939 23:een koulupiiriin ja toiminnassa oli mainittuna vuonna 23 ylä- ja 25 alakansakoulua. Suojärven yhteiskoulu aloitti toimintansa 1938, aluksi Lietteen Välikylän kansakoulussa, mutta pian kohosi Suvilahteen ajanmukainen oma koulurakennus.

Edellä jo viittasin Suojärven voimakkaaseen teollistumiseen. Rautatien tuloa jälkeen alkoi teollisuuslaitoksia, lähinnä sahoja, syntyä kuin liukuhihnalta. Niinpä v. 1939 oli toimintansa 9 suurempaa vientisaha. Lisäksi kotitarvesaahoja useita. (Tämän lehden palstoilla on tarkempi kuvaus Suojärven sahatöidensä.

Suojärven vanhin teollisuuslaitos on ollut kuitenkin Annantehdas, josta maininta tässä yhteydessä lienee paikallaan. Annantehdas, joka aloitti toimintansa jo v. 1814, poltti maasuonoitaan lähes sata vuotta tuottaen Suojärven järvistä nostetusta malmista rautaa takki- ja kankirautaa esim. v. 1855 kokonaisia 3.000 tonnia, mikä jäikin Annantehtaan vuosituotantoennätykseksi.

Teollisuuslaitoksista ei sovi unohtaa myös Wiborg Woodin rakennuttamaa voimalaitosta Hyrsylän Jugakoskeen, josta vedettiin 35 km pitkä voimajohto tehtaan Suvilahdessa oleville laitoksille, laatikkotehtaalle ja puuhiomo- ja kartonkitehtaalle. Suojärvellä toimi myös leipomoita ja useita myllyjä.

Sopii vain kysyä kouluneuvos Lauri Pelkosen tavoin: »Missä määrin Suojärven hitaasti kasvanut honka olisi koinut pysyvän aineellisen ja henkisen vaurastumisen vipusimeksi, se jäi näkemättä, koska salojen ja sahojen Suojärvi oli niin pian jätettävä.» — P. H.

Suojärven seurakuntien kirkoista

SUOJÄRVEN ORTODOKSINEN SEURAKUNTA

Suojärvellä toimi ennen talvisotaa ja välirauhan aikana kolme seurakuntaa, kaksi ortodoksista ja yksi ev. luterilainen. Vanhin seurakunta oli Suojärven ortodoksinen seurakunta, joka itsenäistyi 1630. Suojärven ensimmäinen kirkko on ollut ortodoksinen ja rakennettu 1600-luvun alkupuolella Helylänniemeen. Perimätiedon mukaan ensimmäisen kirkon hävittivät "ruotsalaiset".

Suojärven ortodoksinen seurakunnan alueella oli v. 1939 pystytty kolme kirkkoa, joista vanhin Neitsyt Marian kuoleman kirkko Varpakylässä oli rakennettu eräiden tietojen mukaan jo 1714. Pyhäkön aikaisempi nimi on ollut Pyhän-Kolminaisuuden kirkko. Kirkko oli karjalaistyylinen, lautakattoinen ja aikaisemmin luokkuikku-noilla varustettu. Kirkko oli vanhuutensa vuoksi enää vain museokäytössä. Ikonostaasissa oli ikonograafiselta kannalta katsoen harvinainen ikoni, joka esitti ristillä Jeesuksen toisella puolella riippunutta ryöväriä ja tämän pyyntöä Vapahtajalle: "Herra, muista minua kun tulit valtakuntaasi".

Vuonna 1889 - 1891 rakennettiin vanhan kirkon lähetyville Pyhän Kolminaisuuden muistolle pyhitetty kirkko, joka jäi ehjäksi talvisodan päättyessä, mutta poltettiin venäläisten toimesta 1941. Varat kirkon rakentamiseen saatiin osaksi lahjoituksina, osaksi Pyhäältä synodilta. Rakentajina toi-

Neitsyt Marian kuoleman kirkko Varpakylässä oli enää museokäytössä.

mivat Pavel Prähky, Anesim Mitronen, Vasili Bloigu, Smura ja Jeulset. Piirustukset olivat rakennusmestari Mäkisen käsialaa Sortavalasta. Kirkon kuusi kelloa hankittiin Pietarista ja ne painoivat 507,5, 172, 84, 35, 15,5 ja 8,5 kg.

Leppäniemen ortodoksit ostivat 1920-luvun lopulla Terijoen Puhtalasta kirkon, joka purettiin ja siirrettiin Leppäniemeen. Ulkoasuun muutettuna ja kaikin puolin kunnostettuna se vihittiin 14.12.1930. Viikimisen toimitti arkkipiispa Herman pyhittäen kirkon Kristuksen kirkastuksen muistolle. Urakoitsijana oli Nikolai Töntsi. Rakennuksen siirtämis- ja jälleerakentamiskustannuksista huolehtivat Leppäniemen kyläläiset. Suojärven seurakunta vastusti kirkon rakentamista, eikä suostunut ottamaan sitä hallintaansa. Kirkon juridisena omistajana oli näin ollen rakentamisesta huolehtinut rakennustoimikunta.

Perääntyessään jatkosodan aikana 1941 venäläiset polttivat tämän kirkon.

ANNANTEHTAAN ORTODOKSINEN SEURAKUNTA

Annantehtaan alueen ortodoksit kuuluivat alkuaan Suojärven ortodoksiseen seurakuntaan. Paikallisen väestön lisääntyessä kasvoi myös hengellisen hoidon tarve. Siitä syystä muodostettiin 1896 Suojärven ortod. seurakuntaan kuuluva kappeli, joka itsenäistettiin 1920

hetkin päällikköineen ikäänkuin kyläperheeseen kuuluviksi. Heitä oli mm kunnanvaltuustossa vuosina 1934 - 1939.

Olen tässä esittänyt enemmän muistinvaraisia asioita, joita kaikkia ei ennen ole kirjoitettu. Kouluneuvos Pelkonen, joka toimitti 20 osaisen Suojärven pitäjänhistorian, sanoi, että vielä olisi mahdollisuus kirjoittaa kolmaskin osa Suojärven viimeisistä vuosikymmenistä ja sodan aikaisesta hallinnosta. Vuoden 1941 syksystä vuoteen 1944 heinäkuun alkuun suojärveläiset asuivat enimmäkseen puutteellisissa ja tilapäisissä asunnoissaan sotatoimialueella. Tätä ihmetellessään Suojärvellä toimivat kaukavalaiset arviomieslautakunnan jäsenet sanoivat minulle, että ihanhan täällä siviili-ihmiset asuvat kuin sotaa ei olisikaan, johon minä vastasin: "Karjalaisilla riittää elämäniloa ja -intoa niin kauan kuin on sotaa, mutta kun sota loppuu, tulee itku". En ihannoisi sotaa, vaan tiedän, että elämä on taistelua ei joutenoloa, eivätkä rauhanajat ole vihanlietsontaa varten, vaan ajattelemista rauhalliseen elämään.

Annantehtaan ortodoksiseksi seurakunnaksi.

Ensimmäinen kirkko rakennettiin työläisten keskuudestaan kokoomilla varoilla 1878, mutta paloi jo 1883. Uusi kirkko valmistui 1889. Vihittäessä kirkko pyhitettiin apostolien Pietarin ja Paavalin muistolle.

Avonainen kellotapuli oli rakennettu tukkipuista, muutaman metrin päähän kirkosta. Kirkon viisi kelloa painoivat yhteensä 350 kg.

SUOJÄRVEN EV.LUTERILAINEN SEURAKUNTA

Suojärven luterilaisen väestön sielunhoidon tehostamiseksi perustettiin 1885 Suojärven rukoushuonekunta, joka kuului Soanlahden

Kristuksen kirkastuksen kirkko Leppäniemessä.

Pietarin ja Paavalin kirkko, Annantehtaan.

Suojärven ev. luterilainen kirkko Suvilahdessa.

LAURI PELKONEN:

SUOJÄRVELÄISIÄ TUTKIMUSTEHTÄVIÄ

Suojärvi-kirja on oikea mammutiteos. Siitä sitä ovat jotkut moitineetkin. Mutta se pyrkii olemaan ja onkin enemmän kuin pelkkä pitäjänkuvaus. Erittäin pätevältä, ehkä pätevimmäältä mahdolliselta taholta on sanottu, että kirja on kuperia kulumattomampi muistomerkki karjalaisuudelle. Olen hyvin iloinen tästä lausunnosta. Suojärven, tämän karjalaisista karjalaisimmasta pitäjän, vaiheita, oloja ja elämää kuvattaessa on pyritty antamaan käsitys siitä, mitä aito karjalaisuus on. Ja ilmeisesti siinä on ainakin jossakin määrin onnistuttu. Mutta pitäjäteoksenakin tämä kirja sisältää yhä pahoja puutteellisuksia. Niihin pyydän tässä kirjoituksessa kiinnittämään huomiota.

Pahin vika on aakkosellisen hakemiston puuttuminen. Kirjassa on mainittu lukemattomia henkilöitä ja asioita. Jos olisi aakkosellinen luettelo, jossa kukin mainitaan, samoin sivu tai sivut, joilla asiaa käsitellään, olisi teos paljon helpompi käyttää. Pari esimerkkiä. Teoksessa puhutaan esimerkiksi Tilma Hainarista. Jos olisi sanottu luettelossa, millä sivulla hänestä puhutaan, osaisi kuka tahansa saada hänestä kaipaamansa tiedot. Nyt niiden löytäminen ei ole helppo asia. Vielä vaikeampi on löytää kohdat, joissa kerrotaan lahjoitusmaalunastukselle niin tärkeästä senaattori Charpentieristä. Teoksen käyttämistä vaikeuttaa lisäksi sen hankala jäsentely. Johon on joutunut säästäväisyysistä. Alussa oleva sisällysluettelo mainitsee vain eri luvut ja niiden otsikot, varsinainen sisällysluettelo on kunkin luvun nimilehden takasivulla. Tämän sisällysluettelon käyttäminen vaatii melkoista kirjan ja asian tuntemusta.

Ani harva asia on kirjassa tyhjentävästi käsitelty. Otan joitakin esimerkkejä.

Seurakunnan historia on käsitelty melko laajasti. Epäilen, onko toista ortodoksista maalaiseurakuntaa, jonka kaikki kirkot ja niiden vaikutus- ja vaikutusalueet on mainittu ja piirustus-pohjakaava tai valokuva esitetty, kuten on laita Suojärven. (Tämä ei koske 1500-luvulla perustettua kappeliseurakuntaa, jonka kirkko tuhoutui ruotsalaisodissa 1580 - 1617). Tuskinpa karjalaisista kreikkalaiskattolisista seurakun-

luterilaiseen seurakuntaan. Tammi-kuun 13. p:nä 1927 valtioneuvosto hyväksyi Suojärven rukoushuonekunnan itsenäiseksi seurakunnaksi. Oman kirkkoherran seurakunta sai 1930.

Oman kirkon seurakunta sai 1928. Se rakennettiin arkkitehtien Yrjö Sadeniemen ja Yrjö Vaskisen piirustusten mukaan Suvilahden, jonne muuttoliikkeen ansiosta pääosa luterilaisesta väestöstä oli asutautunut. Urakoitsijana toimi rakennusmestari K. Holmen. Urut, joissa oli 11 äänikertaa, olivat Kangasalan urkutehtaan valmistamat. Kirkonkelloja oli kaksi.

Talvisodan alkupäivinä 1939 Suojärven luterilainen kirkko paloi perustuksiaan myöten. Myös irtaimisto tuhoutui.

Mainittakoon vielä, että Suojärven luterilaisella seurakunnalla oli Kuikkaniemessä rukoushuone jo vuodesta 1892. Se oli rakennettu valtiovalan toimesta. Alttaritaulu oli harvinaisen arvokas ja esitti Jeesusta ristillä. Sen oli maalannut Aleksandra Sältin ja asennettiin paikalleen 1914.

Suvilahden kirkossa oli tuntemattoman taiteilijan maalaama tilapäinen alttaritaulu: "Jeesus rukoulemassa Getsemanessa".

nista mistään on mainittu kaikki papit ja selvitelty pappien palkkaus- ja asumisolot seurakunnan koko toiminta-ajalta. (Tätä luetteloa on täydennetty ja tarkistettu pienellä lisäkirjasella, nimeltä "Suojärven ortodoksinen papisto", joka tietääkseni on ilmaiseksi jaettu kirjan ostajille. Jos 1600-tai 1700-luvulta joltain vuosikymmeneltä ei pappia mainita, ei Suojärvellä silloin todennäköisesti ole pappia ollutkaan). - Ja kuitenkin tahtoisin sanoa, että seurakunnan vaiheet tarvitsivat lisää käsitelyä. Itsenäisen Suomen kansallistuvan suojärveläisen seurakunnan esitys on todella hyvä. Ei ihme: onhan Karjalan ja sen kirkon maineikas tutkija professori Kirkinen sen kirjoittaja. Ja kuitenkin juuri tämä osa tarvitsisi täydennystä, jotta paikallishistorialliset näkökohdat ja kansallisen koulutuksen saaneen papiston vaikutus kävisi ilmi.

Toinen esimerkki on vielä kaunopuheisempi. Todella hyvä on mielestäni Suojärvi-kirjan kansanomaista sivistystä esittelevä osa. Eikä ihme: ovathan tärkeimmät kirjoittajat alansa pätevimpiä edustajia, kaikki professoreita, kaksi peräti akateemikkoja. Lisäksi kirjassa on Tulehmon valittuja pakinoita, melko laajoja otteita viime vuosisadan Suojärven-kävijän parhaista kirjoituksista, kyläkuvaus- ja muistokuvia, joissa loivat suojärveläiset ovat esittäneet parastansa y.m. (Ja olenhan siellä minäkin kirjoittanut yhtä ja toista kansanomaisesti kulttuurista). Luulen, että harva pitää järkeä ja antanee tässä tärkeässä suhteessa yhtä paljon ja yhtä pätevää tietoa karjalaisuudesta. Kuitenkin minun on taas sanottava: erittäin paljon ja tärkeitä asioita tälläkin alalla puuttuu. Jo toista toimittaessani tiesin, että erinomaisen tärkeä nimistö tutkimus täytyi jättää pois, vaikka maan paras asiantuntija olisi halukkaasti käynyt tähän monessa suhteessa niin tärkeään työhön käsiksi. Viimeisen puolen vuosikymmenen aikana on nimien keruuta toimitettu laajasti ja järjestelmällisesti ja olisi erinomaisen vahinko, jos aineisto jäisi käyttämättä. (Käyttämättä se ei jää, vaikka suojärveläiset itse eivät osoittaisi asiaan kiinnostusta). Myös muuta kansanperinnettä, yhtä elävää, on viime vuosina otettu suojärveläisiltä runsaasti talteen. Sama nuori opiskelija, jonka muistinmerkitsemä kauniita laulemia julkaisimme Suojärvi I:n lopussa, on jatkuvasti askarrellut suojärveläisen kansanperinteen kimpussa. M.m. hän on täten joutunut keksimään suojärveläisen sadunkertojan Vljajnovin, joka on paras kansanomaisen tarinantaitaja maassamme tällä haavalla ja joka voisi sananmukaisesti yhteen menoon kertoa kaskua kokonaisen viikon, 10-tuntisia työpäiviä tehden. (Hänen satujansa on otettu talteen nauhalle n. 60 tarinaintuntia, Hum. kand. Senni Timosen oli määrä kirjoittaa tästä suojärveläisestä merkkimiehestä tähän samaan numeroon, mutta hän ei muitten töittensä takia ehtinyt sitä tehdä. Toivoa sopii, että hän joskus vastaisuudessa esittelee Vljajnovin entisille pitäjäläisille).

Luulen edellä olevasta ilmenneen, että epäilemättä olisi tarpeen vielä Suojärvi III ja kuitenkin vielä mainitsematta: se Suomen Klondyke, mikä Suojärvi itsenäisyysajalla oli, odottaa yhä tutkijansa ja kuvaajaansa. Tietenkin teoksessa on "Suojärven ihmettä" käsitelty, mutta kovin pinnallis-

Varpakylän Pyhän Kolminaisuuden muistolle pyhitetty kirkko.

piirissä ja Santeri Koivunen läntisessä.

Kunnan kättilönä toimi Hilja Hämmäläinen 20 vuoden ajan yhtä hyväntuuluisena ja aina lähtövalmiina. Sairaalan kättilönä toimi lähes kymmenen vuotta Hanna Havanka. Sairaanhoidtaja Olga Kiema oli kunnan palveluksessa lähes 20 vuotta. Samoin Mirkku Tuominen melkein 10 vuotta. Kunnanlääkäri H. G. Grön toimi kunnanlääkärinä toistakymmentä vuotta. Sen lisäksi hän kuului 9 vuotta kunnanvaltuustoon, ja tämän jälkeen 5 vuotta kunnallislautakuntaan. Gunnar Wasastjärna toimi kunnansairaalan ja samalla myös kunnanlääkärinä liki 10 vuotta. Lisäksi toimi lyhyemmän ajan monia virkailijoita, joita tässä yhteydessä ei kannata mainita.

Palkkariitoja ei juuri ollut. Ihan tuntuu siltä kui silloin työtään tehtiin enemmän kutsumuksesta kuin palkasta. - Ajankuva sekun.

Vuonna 1918 kun raja sulkeutui, tuli rajavartiosto entisten tullimiesten lisäksi. Rajavartiostokomppania sijoitettiin Leppäniemeen ja kenttävartiot rajakyltiin ja Suvilahden. Aluksi järjestyksen pito rajalla aiheutti hankaluuksia, mutta ajan oloon tulivat rajamie-

Leppäniemen koululaisia kuvassa 4. 3. 1937.

Suojärven kouluoloista

Ensimmäinen kansakoulu Suojärvellä alitti toimintansa 1887 Törisiässä. Kouluun otettiin vain poikaoppilaita ja sen ensimmäisenä opettajana toimi Ilomantsista kotoisin oleva Andrei Stroganov, myöhemmin muutti nimensä Salovaaraksi.

V. 1887-vain päivää myöhemmin aloitti toimintansa myös Leppäniemen koulu, jonne otettiin vain tyttöjä. Sen ensimmäisenä opettajana toimi Emma Teittinen Savosta. Seuraavan kansakoulun perustamista saatiin odottaa vuoteen 1895, jolloin aloitti Salonkylän koulu toimintansa, ensimmäisenä opettajanaan oman pitäjän poika, runojen sepittäjä Matti Home.

V. 1898 annettu kansakoulujen piirijakoasetus pani lisää vauhtia koulujen perustamiseen. Asetus velvoitti kunnat jakamaan alueensa koulupiireihin ja aloittamaan koulutoiminnan piirissä, mikäli lasten vanhemmat ilmoittivat vapaaehtoisesti kouluun vähintään 30 oppilasta.

Hautavaaraan koulu perustettiin v. 1899. Ensimmäiseksi opettajaksi tuli Martta Padatsu.

ti. Suojärven maatalouden edistymisestä tänä kuohuvan kehityksen aikana on antanut hyvän kuvauksen paras alan asiantuntija, rajaseututyön ylijohtaja, maanviljelysneuvos A. Korhonen. Mutta jos vertaa tätä esitystä siihen, mitä aikaisemmasta, kehittymättömästä ja perin alkukantaisesta maanviljelyksestä on kirjoitettu, huomaa, että Korhosen hyvä esitys on valittavan suppea. Hänen käsittelemään aikana viljelty pinta-ala kasvoi näet yli 200 %:lla ja karujen kivikkopeltojen lisäksi alitettiin viljelykseen etupäässä muheata suomaata. Mutta Klondykeksi Suojärven ennen kaikkea teki teollisuuden valtava nousu. Tietenkin sitäkin on teoksessa käsitelty, mutta surkean niukasti: yhdessä vaivaisessa artikkelissa. (Tähän epäsuhtaan oli erikoiset syynsä, joihin en tässä halua kajota). Joka tapauksessa: kysymys on tehtävästä, joka enemmän tai myöhemmin täytyy suorittaa ja johon mahdollisuudet on olemassa jatkuvasti, koska teollisuutta ja metsätaloutta, mihin teollisuus perustui, käsittelevä tilastollinen aines on tallella ja aina käytettävissä.

Luetteloja voisi jatkaa, mutta edellä oleva riittänee osoittamaan, että yhä on Suojärveä koskevia tutkimustehtäviä, jotka ovat kansallisen historian kannalta tärkeitä ja joitten melkein valmis aineisto vain odottaa muokkaaajansa.

Kaitajärven koulutyö alkoi myös v. 1899. Koulu toimi vuokrahuoneistossa vuoteen 1929, jolloin rakennettiin oma koulurakennus. Koulun pitkäaikaisin opettaja oli oman kylän poika Vilho Markkola 1923 - 1940, työverinaan mm oman kylän tyttö Nasti Pullo 1926 - 1936.

Venäläistämistoiminta keskeytti suomalaisten koulujen perustamisen. Sen sijaan Varpakylään perustettiin v. 1904 venäläinen koulu ja tarkoitus oli korvata suomenkieliset koulut venäjänkielisillä.

Vapaampien tuulien alkaessa taas puhaltua perustettiin suomalaisia kouluja, v. 1907 Kaipaaseen, sitä seurasi v. 1909 Vegaruksen koulun perustaminen, myös Ignoilassa, joka kuului silloin Salmin pitäjään, alkoi koulutoiminta 1910.

Venäläisetkään eivät olleet toimettomia. Uuden venäläistämiskauden aikana perustettiin venäjänkielisiä kouluja niin, että v. 1914 oli niitä 14, mutta suomenkielisiä oli silloin edellämäin 7.

Ennen Suomen itsenäistymistä perustettiin ennen kaikkea tohtorinna Tilma Hainarin toimesta lisää suomenkielisiä kouluja Kotärvelle, Moiseinvaaraan, Jehkilään, Vuondeleeseen, Kivijärvelle ja Hyrsylään, joka kuului silloin Salmin kuntaan. Siten suomenkielisiä kansakouluja v. 1917 syksyllä oli 12. Lisäksi Annantehtaalte perustettiin kansakoulu v. 1918.

Itsenäisyyden aikana perustetut koulut

Suvilahteen, muutamassa vuodessa muodostuneeseen asutuskeskukseen, perustettiin kansakoulu 1925. Ensimmäiseksi opettajaksi tuli Johannes Raitasalo, tarmokas ja määrätietoinen "ukko".

Väläkylään muutaman kilometrin päähän Suvilahdesta perustettiin myös koulu, jonka opettajana oli mm Aulis Hietala.

Kun Suvilahden ja Väläkylän koulupiirit yhdistettiin yhdeksi Suojärven koulupiiriksi, rakennettiin komea keskuskoulu luterilaisen kirkon lähetykselle.

Mainittakoon, että Suojärven koulupiirissä Kaikulassa toimi myös apukoululuokka, joka oli maaseudun ensimmäisiä. Sen opetusta hoiti Evert Ahvenisto.

Itsenäisyyden aikana perustettiin lisäksi seuraavat kansakoulut: Kuikanselän koulu 1926, Huttulan koulu 1929, Kalliovaaran koulu 1935, Suojoen koulu 1936, Eloniemen koulu 1936, Torasjoen koulu Naistenjärvellä aloitti toimintansa Kuhanmäellä alakouluna, joka kuu-

lui aluksi Kaitajärven koulun alaisuuteen.

Näin v. 1939 oli toiminnassa yhteensä 23 yläkoulua ja 25 alakoulua. Oppilaita oli alakouluissa 904, yläkouluissa 1600 ja jatkokursseilla 325. Oppilaiden kokonaismäärä oli 2.829. Opettajia oli 67, joista alakouluissa 25 ja yläkouluissa 42.

Koulutoiminta 1942—1944

Sotatoimien alettua uudelleen ja sen mukana Suojärven jouduttua jälleen Suomen hallintaan palasi siviiliväestö vähitellen takaisin entisille asuinsijoilleen ja mukana tulivat tietysti myös lapset.

Sota oli kuitenkin pahoinpidellyt kouluja. Tuholta olivat säilyneet ainoastaan Hautavaaran, Hyrsylän ja Salonkylän koulutalot sekä Ig-

SUORITAMME KAIKENLAISTA KAIVUA JA LOUHINTAA SEKÄ MAAN- JA SORAKULJE- TUSTA

Uudenaikaisilla hydraulisilla RH-kaivinkoneilla, MH-4, RH-5, RH-6 ja HD-mallia, myös puskukoneita, telakuurmaajia, louhinta- ja kuljetuskalustoa. Yli 20 vuoden kokemus alalla.

LOUHINTA- JA MAANSIIRTOLIIKE ALEKSANTERI PYY

Nurmikatu 17 — puhelin 8238

noilan ja Kalliovaaran vuokrahuoneistot. Myös kunnan komein koulu, Suojärven keskuskansakoulu Suvilahdessa, oli säästynyt. Muut 15 koulutaltoa olivat palaneet poroksi.

Ensiksi koulutyö alkoi 5.2.1942 Varpakylässä. Seuraavana alkoi Hautavaaran koulu, Kaitajärven koulu saatiin alkamaan 17.4. Hyrsylän koulu aloitti toimintansa 4.4.

Syksyllä 1942 väestön palattua aloitettiin toiminta useimmissa kouluissa. Myös monet entiset suojärveläiset opettajat palasivat jatkamaan keskeytynyttä työtään. Lukuvuonna 1943 - 1944 oli toiminnassa koulu 22 piirissä ja näissä oli 46 opettajaa. Oppilaita oli alakoulussa 563, yläkouluissa 950 ja jatkokouluissa 223 eli yhteensä 1.736.

Suojärven yhteiskoulu

Oman lukunsa ansaitsee Suojärven yhteiskoulu. Väestön lisääntyttä valtavasti, kuten toisaalla olevista kirjoituksista käy ilmi, alkoi oman oppikoulun tarve käydä vähä ilmeisemmäksi. Jo lukuvuonna 1937 oli mahdollisuus ns. kotkou-

lussa lukea keski koulun ensimmäisen ja toisen luokan kurssi.

Varsinainen Suojärven yhteiskoulun toimilupa saatiin 4.8.1938 kannatusyhdistyksen anomuksesta. Syyskuun 1. pnä alkoi työ kaksiluokkaisena vuokrahuoneistossa Lietteen Väläkylässä. Oppilaita oli I:llä 50 ja II:llä 46. Johtajaksi tuli maisteri Lauri Viitala. Muita opettajia olivat maisteri Martta Surakka, rva Ester Krogerus ja ortod. usk. opettajana toiminut Elias Huurinainen.

Kouluun suhtauduttiin hyvin myönteisesti. Syksyksi 1939 saatiin oma ajanmukainen tillestä rakennettu koulu. Silloin koulu työskenteli jo neliluokkaisena: kolmen vakinaisen luokan lisäksi oli I:llä rinnakkaisluokka. Oppilaita oli 129.

Talvisodan jälkeen alkoi koulu työskennellä Suvilahdessa v. 1943 kaksiluokkaisena. Toimintakausi jäi lyhyeksi. Viimeinen virallinen merkintä on opetusministeriön ilmoitus, että valtioneuvosto "oikeuttaa Suojärven yhteiskoulun kannatusyhdistyksen ylläpitämän Suojärven yhteiskoulun siirtymään Jyväskylän maalaiskuntaan Tikka-koskelle ja siellä entisiin oikeuksiin jatkaa toimintaansa".

Kuikanselän koululaiset keväällä 1939. Vasemmalla takana koulun opettajat Anni Lesonen ja Niina Martiskainen. Koulu oli valmistunut muutamaa vuotta aikaisemmin ja paloi talvisodan aikana. Väilirauhan aikana aloitettiin uuden rakentaminen, mutta se jäi kesken.

Leppäniemen kansakoulun 50-vuotisjuhlista.

VILHO HOKKINEN:

SUOJÄRVEN KODINI

Äijä on aigoa männyd monda vuotta vierähtännyö, männyd kylmeä talvialgoa klerdänyd kezästä tšomoa vierahissa viereksijez kurjazissa kulleksijez näilgö vierahil veräjil tundemattomil sijazil.

Ollud on aigoa ajatella duumalja dai pratšitella. Moned itkud on itkietty aijad abiedgi eletty, Kyyäelkarbalod kirvotettu vejed silmiz valutettu.

Kyyäilyöd on kuivahtanuod vejed silmiz valahtanuod. Hyvä teäl on meijän olla uuzis kodizis elellä, vai nuo endized eloksed aijad armahad kodozed Karjalan kodikyläzsis omiz kodizis eletyd ei ni konza mielez lähe unohuksih uuvuttele, hoz myö kuspäi kulgenemma libo mispäi matkannemma. Kuñi jalga kapsahelloh hengi rinnaz rizahelloh ainoz ajatukset viljijäh duumad kut'šumatta männäh kaikil Karjalan rahvahil suuren Suojärven joukkozil sinne kodiloih kuldazih alat'š aidoin, peäli't'š peldoin.

Eihäi meä ken voi kieldä, ei voi kieldä, ei voi käskle matkoamaz maista peäli't'š jättilöiz, jogiloiz ylit'š kulgemaz läbi kujozien männö välizgi veräjien, alat'š aidoin, peäli't'š peloin, sulazih synnyinsijazih kallehik koditalozih kat'šelemah kadonnuzie muisteleimahgi mullozie: kui siel kodizis elettih roadlehuzie roavoteldih, vierasta vastah otetti h goštzieba goštitledih, midä kalkkie kolssa löydyi pert'izies parasta nägyi tarbehellista tavaroa bruzazie kädeh soadavia.

En sentäh kaikkie eloksie kaikkie kodiroadolozie rubie täs selvittelimäh oloksie ozuttelemah, käytlelemäh t'ledelemäh tuttavazeh talozehkah kat'šomah omoa kodista pert'istä hoz pikkaraista tavallista taloihutta.

Taki muistatta taloihuon kujoin randazel srojitun? sehäi on miun oma kodil parembaista en mie et'š. Läkkeä miun ker lähemmäksi tähbä taloih vierahaksi.

Nouzemma pordahad plened harppoamma harvad stupeñnad ravoamma seinärandaista taloamma taloin vierusta pordahien peähän peäzemmä viereh vereän vierähämmä. Ei siel ole ovikelluo lujembaista uksilukkuo, on vai ukxen ulgopuolei vereäkerivan toizeh rannal pyözyrä raudaani rengaz kolkuttoa kodizeh männez taloihba tulles stukot'šie. Oli vie veräjän läbi kalvettu loukkoñi pleäi,

sih nuorañi pujotettu sint'šoin zat'šokkah sivottu. Vejälläd vai nuorazerta nygeäd käjel langazerta lukku eäreh luiskahtuubl zat'šokkañi avauduugi. Avoad vereän, assud sint'šoih tuled taloin edehizeh. Käveled siid sint'šoin poikki tallusteled ukseh kohti tartud keägäh, avoad ukxen harppoad peäli't'š kyyänyksen: johäi tulidgi tubazeh peäziz perehyön pert'izeh. Suureh t'šuppuh päi siid keännyd edeh obrazan azetut, enzimäzeks' silmäd rišt'id paned poklonad parahad armoist' Jumaloe aiheled Toatoil Taivahan aneled taloin väel tervehyttä it'šellesgi igeä pitkeä. Tämän roadien jällez vasta taloin väel annad kättä sanod: terveh, terveh teille, tervehyöd siid kerrod heille. Taloin vägi vastah tuloh hyväl mielel kättä andah sanoh: Terveh, terveh tule, proidi pert'ih peremmäksi, jaksai, jaksai, heitä kauhtan, anna šarfa, pannah voarnah, heitä šoapka, kindahadgi, panemma ne yläpalt'šal. Issu, issu, min sie t'lijäd, kus päi tuled, minne villiäd? Kyzelläh siid kuulumized sanellah kai elämized.

Emändä jo kilrehešsäh koufeñäiekan ottah kädeh vettä putšiz ammuldahez. Avoad juškan, tulen loadih pä'tšin heusal tulehmozeh, koufeñäiekan hoahlah panoh jättäh häi sen sih kiehumah. Ottah stupkan, panoh koufie algha survuo t'šylyktytä.

Libo ottah samovoaran Lat'iel net'šen seizottahez, panoh vettä, nimsoil hildä algha t'šoajuo zavariekseh, t'šainikkazeh t'šoajuhelneä panohba zavaritudumah.

Kuñi koufi, t'šoaju kiehuu emändä vie lifä liehuu: ottah staut'šan, maiduo, jauhuo, rošmoihuon häi sevoitteluo, š'tägänäzil pä'tšin edeh riehtiläzen azetteloh, miehizel vierahazel bliñad paistah t'širahuttah

Tšoaškad, bloškad, stokanazed, Sliuhkad, bliñad, gringelized, kaikkie nämä stolal kandrah zoahkarid vie rinnal nostah, hauvottuista maidoistagi mološnikkah koadelohbi. Siid häi virkkah vierahille sanoh sanan tuttaville: Gošt'ad hyväd stolah nouskoa, koufie libo t'šoajuo juogoa, opitelgoa olañnazie katkakkoo vie gringelizie.

Anna gošt'ad rauhas juuvvah bliñad, gringelized syvvväh, kat'šelemma, brimiet'immä midä pert'iz löydäzimmä: seinärannaz levied laut'šad yläpuolel niijen paltsad, läbi pert'in ollah orred palt'šoiz pat'šaslaudoih pannuod. Uksez tulduo olgiel käjel ihamba uksikorzazes seinärannaz seizotteli

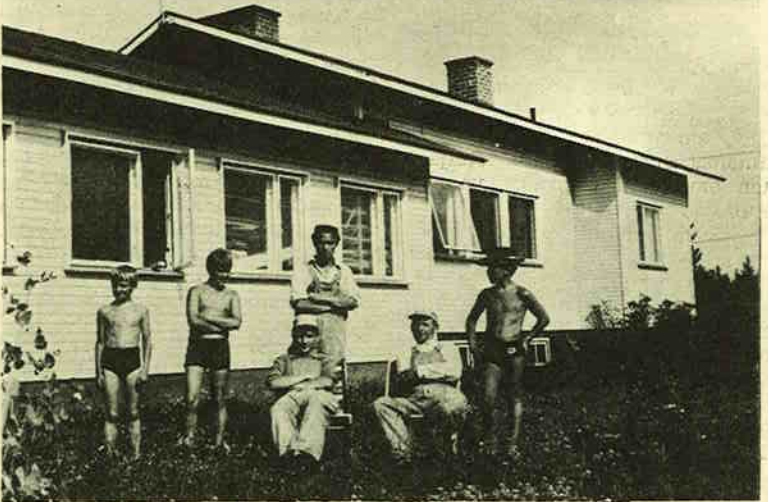
suuri, levie loahañuani, sen peäl rippui käziašt'e silmien, käzien pestäväkse. Käziapaikka konet'škazes sih näid silmäd pyyhittihez. T'šupuz loahañnan tagana oli kodoine kolpit'ša, kolpit'šaz karzinah uksi tuli toagieh avatuksi kartohkazie, nagristagi tuuves padah pandavaksi. Kolpit'šan peäl seinäs kiinui oli rundigal sijañi, sinne ašt'ied azeteldih omil kohil sijoteldih: t'šoaskad, bloškad, stokanazed, staut'šad, gruuškad, torielkazed, soahkarnikad, suolavakad, härkkimed dai pavarit'šad, siitad, sieglad, rättelized, vilkad, veit'šed, luzikkazed, maidopoad dai mološnikad. Veziput'šie kauhan keral oli kolpit'šazen korval, päret'šikka tulda pideä oli ainoz pätsin ot'šal. Pä'tšin bokas pat'šazlauvval oli hyvä lämmitellä, pet'šonkazes sukkie pideä alaziegi kuivatella.

Perät'šupuz kätyd rippui vivun agdaz lieđšui, hellui, boabo lasta liikutteli uneh hyväh uinotteli, kuoželin ker langoa kezräi vart'šinazel pyöritteli, libo rukkie jallal polgi toizeh lasta souvatteli. Toit'šie moamo polvillehe kätyön rinnal ryöhähtie, nenga lapsel äänäie andoi libo t'šöllih maiduo koadoi.

Pat'šalandoa lähimbäni toizeh pert'ih uksi mäni, siidbä uksez pyörähämmä gornit'šaista kat'šahamma: uksez mänyö obrazani suurez t'šupuz näid se oli, toizes t'šupuz sundugañi voattelhuzie pietti h miz, sen peäl rippui zirkkaloñi, sih sai kat'šuo šuoreudužez. Oli siel vie stolañigi kolme, nel'šä stulaistagi. Hural puolel pitkä pä'tšie sanottih vai ležankaksi, ležankazel vilus tulduo hyvä lämmitellä selgeä, toizeh seinäl gravat'šies moata hyvä lämmitäzes. Syömized kui syödy ollah vat'šad täyvveksi kui tullah kaikkil stolas noustah eäreh obrazih päi pyörähettäh silmäzed siid rišt'ietähgi Jumalaista killettähgi, emände dai taloin vägie passibozil palkitah vie.

Aiga broidil, päivä kuluh vierahad kodih lähtietäh kauhtanan dai šarfan voarnaz peälle pandavak' otetah. Kättä andaad lähtiezi kagloa vie siid sevätähgi brošeñnoin keral erotah tait'šie käymäh vie kut'šutah, tervehyzie ylen äijjä käskletäh vie kodih viljijä. Vierahazie soattamahgi pordahienpeäh, loitommaks, käyvvväh ainoz ihan talten toit'šie joamarandah salten.

Olen tell nyd ozuttanud omin sanoin sel'ittännyd pačlyš omoa kodista

Nämä kuvat kertovat suojärveläisten asuntoloista ja niiden kehityksestä. Ylinnä talonpojan talo vuosisadan vaihteessa, keskellä maanviljelijän talo talvisodan kynnyksellä ja alinna suojärveläisen pienyrittäjän koti sotien jälkeen Kajaanin maalaiskunnassa.

armasta synnyinsijaista. Ei se kodil ollud suuri ei ni kalkin puolin tšoma ei se ollud eneä uusi vai oli se sentäh oma.

Ei siel ollud vezijohtuo vettä groanaz lirutella, vezi pidi kalvoz kandoa suurel korvoll korennolla libo käzil kiikutella kahel viedral riputella.

Ei vie ollud konehpezuo buukku pidi käzil vezuo punkkazes voattied st'raijja huumarez survuo, huuhella.

Ei siel ollud viemäriölö ei ni omie tuomariloi, eletti h val endizelleh päivaz toizeh kerzelleh.

Tarkkah muistah tämän talten nähnyd omin silmin kaiken ken on syndynyd Karjalaz kasvannud omaz kodizes.

Nuoremma työ kuulgoa tämä muistakkoa vie kaikkie nämä, midä toatoil, moamoll oli elämistä, olemista,

ainoz roaduo uurastusta päiväd pitkäd väzümättä rubiemazed lebeämättä. Tell näh kaikkie roadied roattih teidä ainoz mielez pietti h. Olgoa ainoz siid mielidä midä vanhemmadgi ollah paiskoa toatoin, moamoin kieldä sanad tuttavaksi tullah. Elgeä näidä unohtakkoa mispä milloin matkannetta, ainoz näidägi muistelgoa kuspäi igäh kulgenetta.

K-

VAMARA

om. MATTI SIPONEN

Valtimo
(Suojärvi, Suvilahti)

Muistelmia suojärveläisten uskonnollisesta elämästä

Suojärvi oli maamme itsenäistymiseen saakka melkein puhtaasti ortodoksinen pitävä. Luterilaisia oli siellä vain virkakunta ja jotkut muut sellaiset perheineen. 1910-luvun alussa oli heitä hiukan yli sadan hengen.

Suojärven ortodoksinen rahvas oli hartaasti uskonnollista. Uskonto liittyi hyvin läheisesti heidän elämäänsä ja arkiseen työhönsä. On ihmeellistä, että vaikka entisaajan ihmisillä ei ollut lukutaitoa eivätkä he niin ollen voineet lukea Raamattua, silti he monissa perinteellisissä elämäntavoissaan noudattivat Raamatun antamia ohjeita. He kai panivat tarkoin mieleen pappien opetukset. Oli myös sellainen tapa, että kun joku kyläläinen kävi kirkossa, toiset tulivat kysymään häneltä, mitä pappi kirkossa puhui.

Jokaisessa kodissa oli kaikkien huoneiden nurkassa ikoni. Sellainen oli myös ruoka- ja vilja-aitoissa. Aamulla kasvojen pesun jälkeen mentiin ensimmäiseksi ikonin eteen rukoilemaan. Samoin tehtiin illalla ennen nukkumaan menoa. Ruokarukoukset aterian edellä ja jälkeen kuuluivat ilman muuta asiaan. "Rukoilkaa lakkamatta" sanotaan Raamatussa (1. Tess. 5:17). Tätä kehotusta suojärveläiset noudattivatkin, tietenkö vai tietämättään. Rukous kohosi useasti heidän sydämestään Taivaan Isän puoleen.

Suojärveläisten koko elämä kehdosta hautaan oli Jumalan yhteydessä elämistä. Kun äiti kapaloivat vauvan, niin lopuksi hän teki ristimerkin lapsen ylle. Samoin tehtiin silloin, kun pieni lapsi pantiin nukkumaan. Eräs ison talon emäntä, joka meni yölevolle viimeisenä, kävi ennen nukkumaanmenoaan siunaamassa ristimerkillä lapset ja nuoret, sekä omat että vieraana olleet, jotka tällöin olivat jo unessa. Jumalan suojelukseen jätettiin perheenjäsenet muulloisinkin. Kun esim. äiti lähetti lapset ulos leikkimään tahi kylään, olivat hänen viimeiset sanansa heille: "Mängiä Jumalan kerä". Samat sanat saivat kuulla myös aikuisikään ehtineet nuoret lähtiessään kotoa jonnekin. Ja kun nuori perheenjäsen lähti kotoa maailmalle, niin ennen lähtöään hän meni ikonin eteen ja hartaasti silmiä ristien pyysi Jumalan siunausta uudelle elämälleen. - Lasten kouluun lähettämisenkin tapahtui juhlallisemmin kuin nykyään. Ensimmäisen koulupäivän aamuna äiti syytyi tuohuksen ikonin eteen, kutsui lapsensa viereensä ja yhdessä he sitten ristivät siinä silmiä ja rukoilivat. Näin äiti pyysi lapsilleen Taivaan Isän suojelua ja siunausta. Samalla hän omalla esimerkillään opetti lapsia kääntymään elämän tärkeissä vaiheissa Jumalan puoleen.

Käskyä "Kunniolta isääsi ja äitiäsi" noudatettiin itsestään selvänä asiana. Ei tullut mieleenkään sanoa vanhemmilleen vastaan. Ja kun lähettiin kylään, pyydettiin aina vanhemmilta lupa. Näin tekivät myös aikuisikään ehtineet nuoret.

"Kaikki, minkä teette sanalla tai työllä, kaikki tekee Herran Jeesuksen nimessä", sanoo Raamattu (Kol. 3:17). Sitä ohjetta suojärveläiset noudattivatkin. Töitä tehdessään he kohottivat rukoushuokauksia Jumalan puoleen. Esim. kun emäntä alusti leipätaikinan, hän lopuksi teki ristimerkin taikinan päälle lausuen rukouksen. Ristimerkin tekoon liittyi aina rukoussanojen lausuminen joko puoliläänneen tahi itseksensä. Ensimmäistä leipää tahi piirakkaa uuniin pannesaan emäntä lausui puoliläänneen: "Herra Jeesus Kristus siunaa". Viljankylvön edellä keväällä

isäntä toi siemenjyviä pienessä astiassa ikoninurkkaan penkille, syytyi tuohuksen ikonin eteen, kuajii jyvät ja rukoili niille Jumalan siunausta. Sitten hän sekoitti siunatut jyvät muiden siemenviljojen joukkoon. Näin hän teki erikseen kullekin viljalaadulle: rukiille, ohralle, kauralle, vehnää ei aikaisemmin Suojärvellä viljelty. Kylvämään lähtiessään isäntä ensin rukoili ikonin edessä Jumalaa siunaamaan vuoden sadon. Kun hän sitten meni pellolle viljankylvöön ja pani jyvät kylvövakkaan, hän ensin teki ristimerkin ja sitten aloitti kylvämisen.

Edellämmainittu kuajminen eli suitsuttaminen tapahtui siten, että pantiin sepän tekemään liemikauhaan tulista hiiltä ja sen päälle gluadanua eli suitsutuspiikkaa. Sitten kauhaa heiluteltiin hiljalleen ylös ja alas, jolloin gluadanasta nousi hyväntuoksuista savua.

Syksyllä, ennenkuin ensimmäisen kerran lähettiin leikkaamaan viljaa, ristittiin silmät ikonin edessä. Leikkun loppuvaiheessa jätettiin pellon reunaan vähäsen leikkaamattomaa viljaa pystyyn lintusille. Sitä sanottiin "Spuaan parraksi" tahi "Pyhän Iljan parraksi". Siitä on ohje Raamatussa (3 Moos. 23:22).

Karjanhoidossakin turvaututtiin rukoukseen. Varsinaisia laidunmaita ei ollut, vaan lehmät lähetettiin kesäisin "metsään", missä ne etsivät ruokansa ahoilta, korvesta, jokivarsi- ja ojanvarsinurmilta y.m.s. paikoilta. Emännillä oli huoli paitsi siitä, tulevatko lehmät iltaisin kotiin ilman etsimistä, myös siitä, säilyvätkö ne karhuilta. Sen vuoksi he päästäessään keväällä lehmät ensimmäisen kerran laitumelle, hartain rukouksin ja monin perinteellisin menoin pyysivät sekä Jumalalta että karjaa suojelevalta pyhäältä Jyrgiltä ja pyhäältä Miikkulalta varjelusta karjalleen.

Talvella, jolloin lehmät olivat navetassa, emäntä sulkiessaan ilalla navetan oven lausui rukouksen. Jotkut tekivät silloin samalla ristimerkin oveen päin. Eräs emäntä kertoi, että niin kauan kuin hän itse hoiti karjaa ja rukouksen kera sulki navetan oven, pysyivät lehmät terveinä, mutta sitten kun taloon tuli miniä ja tämä alkoi hoitaa lehmä ilman rukousta, ilmestyi lehmien sairauksia.

Raamatussa sanotaan: "Eläkää rauhassa keskenänne" (1 Tess. 5:13) ja "eläkää sovussa" (2 Kor. 13:11). Sopus vallitsi Suojärvellä kyläläisten kesken. Eräs syrjäkylän emäntä sanoi allekirjoittaneelle: "Nygysed ihmised ollah koulu känyyöd da viisahad, vai sovus ei malteta (osata) elä. Myö emme-gö malttan (osanneet) lugie emme-gö kirjuttua, vai sovus elimmö. Kogo kylä oi i kui yhtä pe-rehtä". Hyvä naapurisopua osoitti mm se, että talkoisiin, joita pidettiin usein, mentiin joukolla naapuritauttamaan. Samoin lainattiin mielellään naapureille erilaisia esineitä. Edellämmainitsemani emäntä kertoi, että kun heidän kylänsä erääseen taloon ostettiin kylän ensimmäinen separaattori, saivat naapurit käydä siellä "laske-massa" maitonsa. Samalla voitiin tarinoida naapurin kera.

Suojärveläiset olivat sydämellisen vieraanvaraisia. Siihen aikaan, kun ei vielä ollut tapana tarjota vieraille kahvia tahi ei ollut varaa ostaa sitä, tarjottiin vierailulle tulleille naapureille mitä talossa oli, esim. piirua, pyöröä, lantutahi naurispaistikkaita, näivöriippua, samana päivänä paistettua kauraleipää rahkamaidon kera tahi paastoaikana sienien kera y.m.s. Harvinaisemmille vieraille paistettiin aina letut ja vielä harvinais-

semille ja mieluisille vieraille keitinpiiraat.

Praasniekkapäivinä kestitettiin kaikkia, jotka taloon tulivat, olivatpa he tuttuja tahi tuntemattomia. Sitä pidettiin kunnia-asiana ja kristillisenä velvollisuutena. Oltiin sitä mieltä, ettei kukaan köyhtynyt siitä, jos praasniekkana syöti ja juotti vieraita, päinvastoin siitä oli vain siunausta talolle. Lienevätkö suojärveläiset olleet tietoisia apostoli Paavalin kehoituksesta: "Älkää unhottako vieraanvaraisuutta, sillä sitä osoittamalla muutamat ovat tietämättään saaneet pitää enkeleitä vierinaan". (Hebr. 13:2).

Vainajiaakaan ei unohdettu, vaan määrättyinä päivinä käytiin kalmoilla rukoilemassa. Mennessä otettiin kolme katajanoksaa: Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Tapa juontanee alkunsa siitä, kun naiset menivät Jeesuksen haudalle hyvänhajuisia yrtejä mukanaan. Katajanoksilla kuajittiin hauta ja samalla rukoiltiin Jumalaa vainajan sielun puolesta. Sen jälkeen syötiin mukana tuotuja lettuja tai muita leivonnaisia vainajan kera, jonka uskottiin olleen siinä läsnä. Mahdollisesti olikin.

Paastoaajat ovat hiljentymisen aikoja. Mitään maallisia huveja ei silloin järjestetty. Ei niitä ollut lauantai-iltain muinakaan aikoina, vaan lauantai-illat, jolloin kirkossa toimitettiin jumalanpalvelus, vigilia, olivat pyhitettyjä aikoja. Nuorisokn piti sitä asiaa aivan luonnollisena. Rautatien rakentaminen toi sitten pitäjään tuhansittain ihmisiä muualta Suomesta. Nämähän eivät paastonneet, eivätkä pyhittäneet lauantai-illoja, vaan pitivät tanssiaisia ja muita huvittelaisuuksia näinä hiljentymisenkin aikoina. Se tuntui paikkakuntalaisista ensin pahalta. Salojen ympäröimän Suojärven rauhaisaan elämään oli tullut vieras häiritsejä. Muodostamassaan asutuskeskudessa se harjoitti suuren maailman rauhatonta menoa muuttaen Suojärven elämän vallan toisenlaiseksi kuin mitä se oli ennen ollut. Juna toi siis Suojärvelle myönteisten asiain ohella paljon kielteistäkin.

Olen tässä kertoillut lyhyesti eräitä kohtia suojärveläisten elämästä osoittaakseni, miten suuressa määrin uskonto liittyi heidän elämäänsä ja toimintoihinsa. Puhun lopuksi suulla suuremmalla ja lainaan Suojärvi II kirjassa sivulla 108 olevan lehtori Dimitri Tarvasahon arvostelun suojärveläisistä: "Suojärven yksinkertaisen ja köyhän rahvaan sydämessä oli voimakas ja lapsenomainen usko, luja toivo ja tosi kristillinen hurskaus-elämä."

Paljon suojärveläisten vanhoja perinteellisiä tapoja on siirtynyt tai on siirtymässä unhoon. Viime vuosina on kumminkin useilla paikkakunnilla alettu viettää praasniekkajuhlia. Olisi toivottavaa, että kukin omassa elämässään herättelisi eloon muitakin arvokkaita perinteitä, mm tässä kirjoituksessa mainittuja. - L y l i H o m e.

KIOSKI
IVAN KÄNERVA

Valtimo (Suojärvi, Valeinkylä)

PÄTKIURAKOITSIJA
K. PERHOVAARA
KAIKKEA PÄTKIURAKOITTA

— Kajaani — Kätönkuja —
Puhelin 4546 ja 4547

KOTOPITÄJÄÄSI SUOJÄRVEÄ

Rauhalliset ja peilikirkkaat vedet kertovat sinulle entisestä kotiseudustasi. Ylinnä: Väkeä menossa praasniekkaan Kivijärven Siperiaan v. 1938. Keskellä: Kun menit Hysrylään, käyttit tätä lossia. Alinna: Lentokoneet lähtövalmiina Suvilahdessa.

VALTER FILIPOFFILLA PITKÄ KAUPPIASURA

VALTER FILIPOFF tietää jos kukaan, mitä on seisoa tiskin takana ja palvelu asiakkaita. Hän on näet toiminut kauppiaina jo kokonaista 58 vuotta, eikä vielä ole tietoa, milloin tuo päivätyö päättyy, sillä huolimatta 73 ikävuodestaan hoitaa hän edelleen omaa sekatavaraliikettään Valtimon aseman lähetyksillä. Näin hän kertoo:

- Aloitin kauppiasurani jo isäni Jemelia Filipoffin liikkeessä noin 15-vuotiaana Suojärven Varpakylässä. Itse en muista tarkalleen ensimmäisiä kokemuksia asiakkaiden palvelemisesta, mutta jotkut tuttavat ovat jälkepäin sanoneet, että juuri ja juuri pää oli pojalla näkynyt tiskin takana, kun jo kauppa teki.

En muista tarkkaa vuosilukua, milloin isäni perusti oman liikkeen. Hän oli aluksi puotipoikana Petroskoissa ja sieltä hän sitten

tuli ja aloitti oman yrityksen. Isäni eläessä (hän kuoli 1916) haettiin tavarat Petroskoista. Kuormanhakumatka kesti kolmen päivän. Minäkin olin siellä kerran mukana. Kauppa kävi hyvin, vaikka kauppoja oli Varpakylässä muistaakseni viisi kappaletta. Asiakkaita riitti, sillä kaikki Varpakylän lähikylien, kuten Hukkalan, Vuondeleen ja Jeroisten asukkaat kävivät ostoksilla Varpakylässä.

Isäni kuoltua 1916 jatkoin liikettä äitini kanssa Filipoffin perillisenimellä. Suomen itsenäistyttyä tavarat piti rahdata Sortavalan kautta Koitinojasta. Myin kaikkea sekatavaraliikkeeseen kuuluvaa, kangasta, työvälineitä ja ruokatarvikkeita. Monesta asiakkaasta tuli vakituisia, jotka usein istahtivat kaupan penkille "starinoimaan" ja kertomaan parhat "kaskut". Mieleeni on jäänyt erikoisesti Isukka Ignol, Ukko Timonen ja Peku, jotka ovat jo kuolleet.

Talvisodan alettua piti kauppa lopettaa, mutta välirauhan tultua

JUHO KOIVUNEN:

Suojärven suurista tukkisavotoista

SUOJÄRVELÄISTEN TALOLLISTEN KOHDALLA TAPAHTUI TAVALLAAN KAHDENLAISTA ITSENÄISTYMISTÄ; ENSIKSI SUOMI PÄÄSI ITSENÄISEKSI VALTIOKSI JA TOISEKSI SUOJÄRVELÄISET TALONPOJAT SAIVAT HALLINNAAN OLEVAT MAAT OMAAN HALTUUNSA NOIN VIIDEN VUODEN KULUTTUA SUOMEN ITSENÄISTYMISESTÄ. SILLOIN SUOJÄRVELÄISTEN TALONPOIKEIN MONIKYMMENVUOTINEN UNELMA TOTEUTUI, HE SAIVAT MAILLEEN PERINTÖKIRJAT JA TÄYDEN OMISTUSOIKEUDEN.

Vaikka suojärveläinen talonpoika usein asuikin ennen Suomen itsenäistymistä keskellä aarniometsää, hänen oli lähdeittä tukkisavottaan kauas Venäjän puolelle, sillä lampuotioikeuksillaan hallitsimista metsistä ei talonpojilla ollut lupa metsiä myydä. Kenellä ei ollut mahdollisuutta lähteä savottaan Venäjän puolelle, hänelle järjestyi rahdinajoa Suojärven - Koirinon välillä. Varhaisempina aikoina Annantehtaan vielä toimiesä ajettiin rautaa Annantehtaalta aina Petroskoihin saakka.

METSÄKAUPAT ALKAVAT JA TUKKISAVOTAT KÄYNNISTYVÄT

Talonpoikien perintökirjojen saannin aikoihin alkoi valmistua myös Matkaselän Suojärven rautatie. Silloin alkoivat Suojärven eteläisen hoitoalueen valtionmetsissä erittäin suuret tukkisavotat. Kun rautatie tavoitti Suvilahden, pystyttivät useat puutavarayhtiöt sahalaiteksensa rautatien lähetyville. On selvää, että Suvilahden Kaipaan ympäristössä rupesivat metsäkaupat käymään ja sen seurauksena suuret tukkisavotat alkoivat pyöriä. Teko- ja ajomiehiä tarvittiin runsaasti. Kun oman pitäjän alueen hevoset ja miehet eivät riittäneet, alkoi ennennäkemätön muuttoliike Suojärvelle tukkisavottoihin muista pitäjistä.

Useista eri maakunnista saapuneiden ajomiesten rekin jalasten raideväli oli kaikilla erilainen. Rekimalleja oli kaikenkarvaisia. Suojärveläisillä itsellään olivat häkkitieet tukkirekinä. Suojärveläiset tutustuivat muiden maakuntien rekimalleihin ja huomasi kainuulais-pohjois-karjalaisen rekin ns. pankoreen omia rekiä paremmaksi. Pian pankorekiä syntyi joka taloon. Kesti kuitenkin kauan, ennen kuin päästiin samanmittaiseen raideväliin metsätyömailla. Muis- taakseni puutavarafirmat antoivat suosituksen, että vain määrätynmittaisilla raidevälimitoilla va-

rustetuilla rekiöillä pääsee heidän firman tukkuteille puutavarantoon. Tämän suosituksen omak-suivat kohta kaikki hevosmiehet ja kolmekymmenluvulla oli kaikilla jo samanmittainen raideväli rekiöissään.

SAVOTTALAISTEN MAJOITUS JA RUOKA

20-luvulla eivät puutavarafirmat tehneet tukkityömaille minkäänlaisia majoituskämppejä, vaan jokainen sai majoituksen suhteen tulla toimeen omin voimin. Firmat antoivat kylläkin luvan hevosporukalle oman mökin tekoon palstalleen. Maksettiinpa mökin teosta pieni korvauskin. Mökki tehtiin melkein maan sisälle, jos siihen maaston puolesta oli mahdollisuutta ja se tuli vain yhtä hevosporukkaa varten. Siis noin neljälle viidelle hengelle riippuen tekomiesten määrästä. Mökkiin tehtiin kivikuas ja se oli luonnollisesti sisäänlämpivä.

Hevossuoja tehtiin kämpän viereen siten, että sidottiin närevisaksilla aidakset ikäänkuin ke-hikoksi puusta puuhun ja sitten laitettiin havupuita tuulen suojaksi. Katto tehtiin myös havuista. Ymmärtää hyvin, ettei hevonen ruvennut makuulle koko talvena ja siitä huolimatta oli valmis päiväs-tä toiseen tukkikuormaa vetämään ja piiskan läimäyksiä vastaanotta-maan. Hevosta ruokittiin hyvin. Noin 60-kiloinen säkki ruisjauhoa tyhjennettiin viikossa appeeseen ja kaurat sekä leivät päälle. Hevosten ruoan suhteen ei pihistetty, vaan annettiin pollen syödä, minkä jak-soi. Mutta päivällä ei myöskään pi-histetty kuorman ja piiskan suh-teen, vaan kumpaakin oli tarjolla riittävästi.

Miesten ruokana oli leipää ja laskiä. Laskiä tehtiin lotinaa, niin kuin siihen aikaan metsien miehet nimittivät laskiä tehtyä kasti-

ketta, ja siihen leipää kostutettiin. Perunoita ei käytetty, koska ne olisivat talvella paleltuneet, tai mökin kuumuudessa paistuneet ennen alkojaan.

Mökissä saattoi olla iltayöstä jopa seitsemänkymmentä lämpöastetta ja aamulla ehkä muutamia. Päivällä miesten poissa ollessa oli pakkasasteita. Myös riisi- tai oh-raryynipuuroa keitettiin veteen ja sulalla voilla maustettuna syötiin. Juomana käytettiin "tsajua" ja kahvia.

Mainittakoon, että ulkopaikka-kuntalaiset hevos- ja tekomiehet eivät yleensä tehneet mökkejä, vaan ajoivat mieluummin kymmenenkin kilometriä päästäkseen talomajoitukseen.

Tukkipalstaan rakennetun mökin läheisyydessä ei aina ollut vesipaikkaa, minkä johdosta vesi oli sulatettava lumesta. Hevosta juo-tettiin tukkitten varrella olevista puroista. Näin ollen hevonen sai usein olla janoisena.

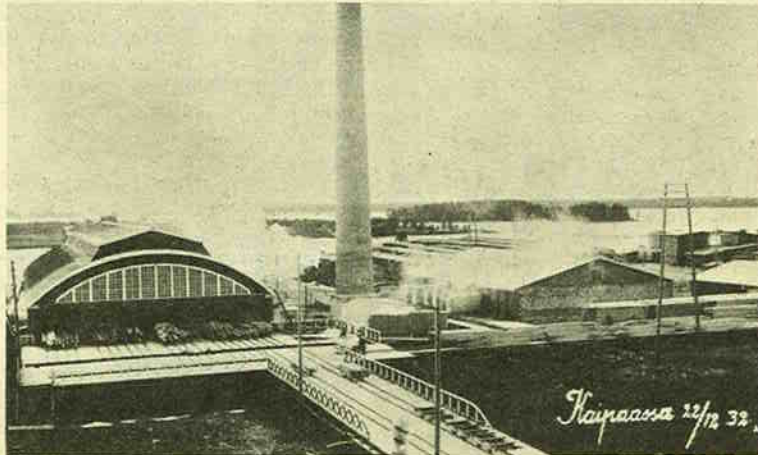
MITÄ PUUSTA MAKSETTIIN

20-luvun alkupuolella ei tukkirungon latvoja käytetty, vaan puutavarafirmat ottivat tukkirungosta vain briimaosan. Samoin firmat maksoivat puusta, minkä halusivat, sillä puuta oli tarjolla yllin kyllin. Ja leimikoita ostettiin ainoastaan hyvien uittoväylien varsilta, mistä pystyttiin tukit uittamaan suoraan sahan altaaseen. Maininnan ansaitsee, että Hyrsylän mutkan seudun metsät pysyivät uittomahdollisuuksien puuttuessa talvisotaan saakka nolla-alueena. Tietysti firmat ostivat lopulta sieltäkin, mutta hinnat olivat sen mukaiset. Jos käyttäisin sanontaa suolarahahinat, se olisi paikallaan.

Hevosmiehiä oli 20- ja vielä 30-luvullakin alkupuolella tekomiesten isäntä ja kasööri. Firma maksoi verskotit ja samoin tilit vain hevosmiehille ja hevosmiehet edelleen tekomiehilleen. Mitään verojen pidätyksiä ei ollut. Tukkipalsta piti tehdä loppuun. Jos jätti kesken palstan tukinteon tai ajon, niin puutavarafirma pidätti hevosmiehen tilistä 500 mk. Se oli melkoinen sakkoraha. Esimerkiksi sen aikaiselle nuoremalle työnjohtajalle maksettiin kuukaudessa palkkaa noin 1000 mk. Eikä tekomiehen

Kaitajärven tammelta. Takana uittoyhtiön talo, joka oli »voigonkkavä» majoituspaikkana.

Kaipa saha.

keskimääräiseksi ansioksi voi laskea enempää. Näin ollen palstan keskeneräiseksi jättämistapauksissa puolen kuukauden palkka jäi firman hyväksi.

TYÖN PITI OLLA ENSILUOKKAISTA

Tukit ajettiin uittoväylien varsiin kuorittuna. Tosin jotkut firmat teetättivät ja uittivat tukit mustana, mutta niitä firmoja oli vähän. Kuoriminen oli suoritettava huolellisesti. Jos tukin pinnassa löytyi russakan kokoinen musta läikkä, niin heti saivat tekijät muistutuksen. Tukkiläänissä tukit piti olla hyvässä järjestyksessä ja tukkien latvapäätt viivasuorana. Tukkiläänijärjestystä voitaisiin verrata vaikkapa nykyisin kaupunkien asemakaavajärjestykseen. Vaikka tukit kuorittiin puhtaaksi, ei sillä tunnut olevan merkitystä käytännössä. Esimerkiksi Aunuksen Puu-liike Kaipaan sahalta poltettiin

kaikki tukkien sahauskassa jääneet pinnat. Siellä sahan kupeella paloi "rimahelvetti" yötä päivää, viikosta viikkoon, kuukaudesta kuukautteen ja vuodesta vuoteen. Tekee mieli näin jälkeen päin kysyä, mikä merkitys tukkien puhtaaksi parkkaamisella oli, sillä uittoa silmälläpitäen ei russakan kokoisilla mustilla läiskillä ollut mitään merkitystä. Jotain kiusantekoa on täytynyt olla firmojen taholta savottalaisia kohtaan.

KEHITYS 30-LUVULLA

Suojärven savottatyömaille alkoi 30-luvulla tapahtua myönteistä kehitystä majoitusoloihin nähden. Varsinkin metsähallituksen työmaille ruvettiin vuosikymmenen puolivälin tienoilla pystyttämään kämppejä miesten majoitusta varten sekä hyviä talleja hevosille. Muut isommat firmat seurasivat metsähallituksen esimerkkiä. Kämpille tuli yksityisyrityksiä kauppiaita ja ruokalan pitäjä miesten hyvinvoinnista huolehtimaan. Lopuksi huomautan, että alkupuolella mainituista firmanimityksissä tarkoitin myös metsähallitusta.

Suojärveläiset isännät Rysä ja Hoppo kävelevät erään maaseutu-kaupungin katuja vilkkaasti keskustellen. Vastan tulevat kaupungin kanta-asukkaat jäävät ihmettelemään ukkojen puhetta, osoittelevat heitä ja nimittävät ryssiksi.

Rysä lausuu nimittelyn kuultuaan: - Emmö myö kaik ole Rysie. Tämä täs on Ignatei Hoppo.

Kumppaniinsa kääntyen hän jatkaa ilostuneena:

- Kaso, vai mei jät tiägi tundietah. (Kirjasta "Ilo pintaan vaik sydän märkänis")?

Vanhemman neuvo lapselle, kun oli korttiaika ja pula sokerista: »Plunkkuale vai ga, plunkkuale vai ga, lopun ütälle silleh olet.» (Suojärvi)

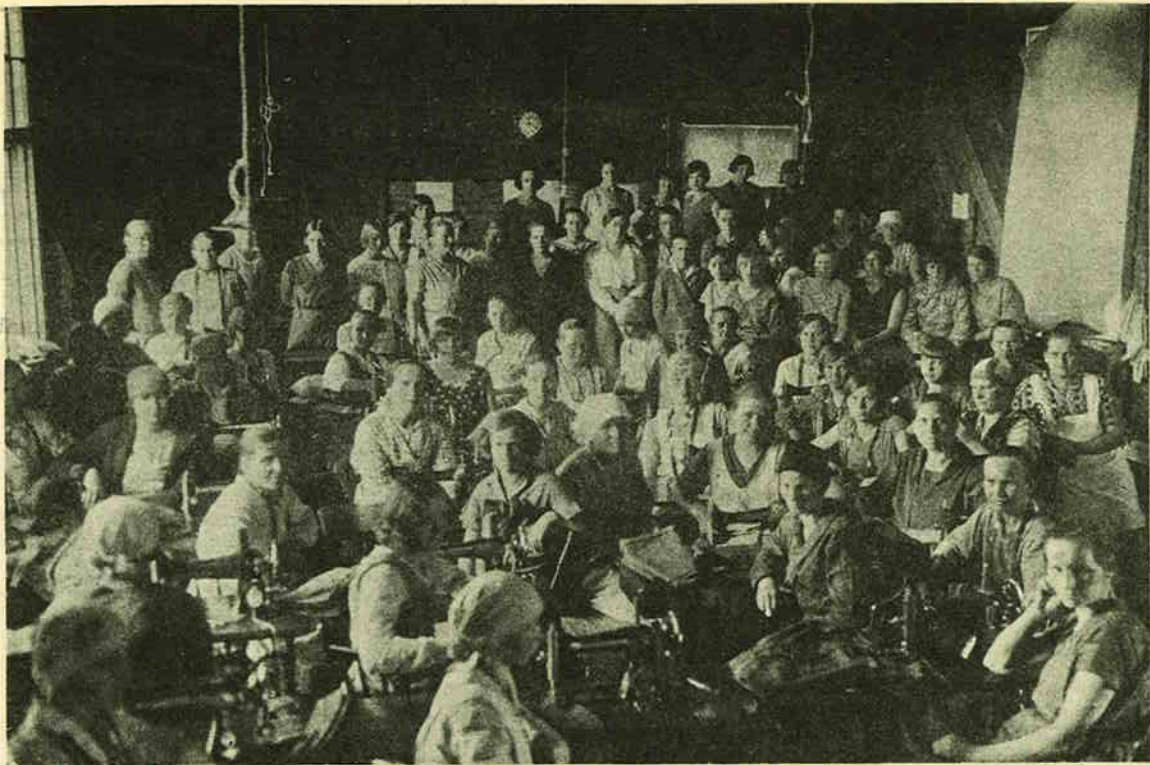
Suojärven aseman puutavaravaraistoja. Etualalla Lindgrenin konepaja ja tienhaara, josta alkaa tie Hyrsylään. Taus-talla hämmöttää Beljajevin saha.

aloitin taas Varpakylässä, nyt omalla nimellä. Silloin kauppa kävi kuin "riihen puinti", erittäin hyvin. Toisinaan oli puutetta tavaroista. V. 1940 menin naimisiin suojärveläisen Kaihosien kylästä olevan Kiso-in Iivanan vanhimman tyttären Veeran kanssa. Siitä lähtien olemme yhdessä pitäneet kauppa.

Välillä olin kolme vuotta Kivi-järvellä. Myös siellä kävi kauppa hyvin.

Valtimolle tulin 1947, jossa aluksi vuokrasin Vänskän omistaman liikkeen Valtimon Hiekkalahdesta ja myöhemmin ostin sen kokonaan itselleni.

Nyt alkaa tuntua siltä, että kohta pitää varmaan lopettaa. Onhan sitä tullut oltuakin tiskin takana yhteensä noin 58 vuotta. Kyllä jalka vielä nousee kevyesti, mutta raskaiden taakkojen nosteleminen tuottaa vaikeuksia. Vaimollakin on jo ikää 68 vuotta eikä hänen terveytensä ole paras mahdollinen. - P. H.

Ompelukurssi menossa.

Maatalouskerhotyö Suojärvellä

Kun Suomi oli saavuttanut itsenäisyyden, ohjelmoi Laatokan Karjalan maanviljelysseura rajapitäjän Suojärven nousevaksi kehitysalueeksi. Tähän kehitysalueeseen oli hyvät edellytykset, sillä räjähdysmäinen sahateollisuuden kehitys antoi talonpojille metsäkauppojen kautta rahatuloja. Hyvällä taloudellisella pohjalla oli hyvä päästä alkuun myös maatalouskerhotoiminnalla. Suojärven pitäjää oli sekä pinta-alaltaan että väkiluvultaan suuri. Pitäjän tiheästi asutussa kylissä, kuten Suvilahdessa Välikylässä ja Kaipassa asui tehdastyöväkeä, eikä näissä kylissä paljoakaan maatalouskerhotoimintaa harrastettu. Varsinaisen maanviljelysväki asutukseltaan oli harvaa ja usein huonojen teiden takana. Palkatut maatalouskerhoneyöajat saivat laajan ja työläkkään työkentän. Kerhotyökenttä oli luotava uudesta ja lähdeittä liikkeelle alku askelista. Alkuun pääsy toi monenlaisia vaikeuksia. Kerhoneyöajan oli lähdeittä liikkeelle polkupyörä kulkuvälineenä hakemaan kerholaiset kiertämällä talo talolta. Pitkät työpäivät toivat toivotun tuloksen. Näin päästiin alkuun ja innokkaita lupaavia nuoria yrittäjiä löytyi odotettua enemmän. Oli lasten vanhempia, jotka suhtautuivat kerhotoimintaan vastenmielisesti.

Työkenttä

Saadakseen kerholaiset toimintaan, oli ensin tehtävä suunnitelma, neuvottava maa-alueen varauksessa, muokkauksessa ja lannoituksessa sekä tämän jälkeen hankittava suunnitelman mukaiset siemenet ja taimet. Käyntikierroksen ja ohjauksen jälkeen kasvamaan saadut kasvit tarvitsivat hoitoa ja kerhoneyöajan ohjausta hoitajille. Syksyllä oli huolehdittava kasvien poisotosta ja varastoinnista. Nämä olivat ensimmäisen vaiheen kerhoneyöajan tehtäviä. Yleensä pitäjän alueella toimivat kerhoneyöajat ottivat työnsä innolla ja antaumuksella, halusivat todella tehdä näkyvää ja tuloksellista työtä. Tähän kaikkeen he pääsivät ahkeralla toiminnalla ja ystävällisellä suhtautumisella niin kerholaisiin kuin kerholaisien vanhempiin sekä kaikkiin ihmisiin.

Kasvilajikkeet

Kerhossa viljellyt kasvilajikkeet olivat porkkana, punajuuri, sipuli,

Juhani Tuomela, Suojärven Pitäjäsien johtokunnan jäsen ja tämän kirjoituksen laatija.

tilli ja salatit, sekä kaalit ja herneet. Myöhemmässä vaiheessa tuli mansikka ja herukkamarjapensaasat. Punainen ja musta herukkamarja viihtyivät hyvin. Myös omenapuita istutettiin kokeilumielessä, mutta nämä eivät kovaa pakkastalvea kestäneet, niin että tästä oli luovuttava. Varsinaisia suurempia kasvihuoneita Suojärven pitäjän alueella ei ollut. Sensijaan pieniä, lähinnä kokeiluluontoisia kasvihuoneita oli useampia. Oman pitäjän avomaan tuotannon lisäksi tuotiin suuret määrät vihanneskasveja ja pitäjän ulkopuolelta. Jopa sipulia, kaalia ja ehkä perunaakin. Suuri teollisuusväki Suvilahdessa, Välikylässä ja Kaipankylässä kullutti runsaasti maataloustuotteita.

Luonnonvaraisia

marjoja ja sieniä Suojärvellä oli runsaasti. Marjoista puolukka oli yleisin. Puolukkaa metsissä oli kaikkialla ja runsaasti. Samoin mustikkaa, poikkeusvuosia lukuunottamatta. Suolakan runsautta silloin tällöin hallayöt verottivat. Mansikka, vadelma ja mesimarjat viihtyivät hyvin ja kasvoivat pelonreunamilla sekä viljankasvusta hylätyillä (rajakol) kaskiviljelysmailla. Täältä näppärät kädet toivat talven varalle marjoja säilöön. Suojärvellä puolukkaa talven varalle yleensä säilöttiin erittäin runsaasti. Puolukka oli helppo säilöä ja säilyi hyvin yli talven. Mustikan säilömätapa oli mm. kuivaaminen.

Marjanpoimiminen Suojärvellä kuului naisten ja lasten tehtäviin. Sieniä metsissä oli myös runsaasti ja suuri valikoima. Sienet lisäsivät ruokapöytänsä lisäherkkuja

laitettuna monella eri tavalla. Myös talven varalle säilönnän kautta varaannuttiin suurilla sienimäärillä. Näihin edelläänottuihin kerhoneyöajat antoivat auliisti apua ja neuvontaa. He ohjasivat säilöntää ja ruuanvalmistusta uus- aikaisin menetelmin.

Kotitalous

liittyi läheisesti maatalouskerhotyöhön. Kotitalousneuvonta otettiin välittömästi käyttöön vuoden sadon korjauksen jälkeen. Keittokurssija järjestettiin ja pidettiin melkein joka kylässä. Työ opetettiin käytännön työnä ja teoriana. Kurssiohjelmaan kuului keittäminen, paistaminen ja säilöminen. Keittotaidon kohentamiseen sisällytettiin erinäisten kerhossa viljeltyjen kasvien hyödyksi käyttäminen. Kurseille osallistui etupäässä nuorta, mutta vanhempaa naisväkeäkin nähtiin.

Marttatyö

oli Suojärvellä eräs tiedon ja taidon opinantavia haaroja. Martta-toiminta Suojärvellä oli saanut erittäin hyvän ja laajan toimintamuodon. Suojärven pitäjän alueella ennen talvisotaa toimi toistakymmentä marttayhdistystä. Marttayhdistykset kattoivat koko Suojärven pitäjän alueen eli marttayhdistyksiä oli kaikissa suurimmissa kylissä. Marttayhdistysten työkenttään kuului lähinnä kotitalous- ja kotiteollisuusneuvonta. Naispuolisilla maatalouskerholaisilla oli erittäin hyvä tilaisuus jatkaa kerhotoimintaa juuri marttayhdistyksen yhteydessä. Usein kerhoneyöajat olivat apuna kaikissa marttayhdistyksissä. Palkatonta vapaaehtoista neuvontatyötä pidettiin siihen aikaan kunniakkana. Neuvottavilla matkan pituus ei aina ollut kokoontumisen esteenä.

Näistä pienistä lähteistä, alkukipinän saaneista, on tullut hyviä ja taitavia talonpitäjiä. Onpa eräillä ollut hyvänä onnenpotkuna tie korkeampiinkin opintoihin ja hyvälle työpaikalle. Talvisodan ankeina vuosina kodistaan lähdeyttäen uuteen työpaikkaan hakeutuissaan nuori ihminen tunsii enemmän itse- luottamusta, kun omasi korkeamman työtaidon myös talousalalla. Kotipitäjässä saatu työtaito on elämässä aina apuna ollut.

- J u h a n i T u o m e l a .

KAINUUN OSUUSPANKKI

Kajaani

Hyrynsalmi — Ristijärvi — Vaala — Vuolijoki — Otanmäki — Säräisniemi — Pello

PALOKANKAAN

— KAIKKEA

VALINTA

om. M. Levy

ELINTARVIKEALTA

KAJAANI

PEKKA LEUKKUNEN:

OSUUSKASSATOIMINNASTA

Suojärven lahjoitusmaan lampuodit olivat juuri saaneet perintökirjansa ja v. 1918 aloitettu Suojärven - Matkaselän rautatie alkoi lähete ensimmäistä suunniteltua päätekohtaansa Suojärven eteläpäästä (Suvilahtea). Suojärven melkein vuosisatoja koskemattomat metsät alkoivat saada ostajia. Perustettiin useita metsäyhtiöitä, sekä varakkaita että varattomia, rakennettiin uusia sahoja sekä kuljettiin raakapuita - pääasiassa tukkeja - muillakin sahoilla ja raha alkoi liikkua Suojärvellä, niin että paikkakuntaa alettiin kutsua "Suomen Klondykeksi".

Näihin aikoihin lähetti Osuuskassojen Keskuslainarahasto silloisen konsulenttinsa (nyk. kunnallisneuvos) Juhani Leppälän perustamaan osuuskassoja Suojärvelle. Niinpä v. 1923 perustettiin Suojärvelle kaikkiaan 7 osuuskassaa, joista Suojärven Leppäniemen Osuuskassa ensimmäisenä, jonka toimintaa ja kehitystä koko kassan toiminta-ajan jouduin läheltä seuraamaan.

Kassan toiminta - näin jälkempäin ajatellen - alkoi otolliseen aikaan. Kassan hallitus edusti eriammattialoja ja silloinen rajaseutuneuvoja E. M. Eskelinen, joka oli jo saanut paikkakunnan yleisen luottamuksen, valittiin osuuskassojen hoitajaksi. Lisäksi sen aikainen rahanrunsas antoi kassan toiminnalle hyvät edellytykset.

Suojärven Leppäniemen kassan hallituksen puheenjohtajana toimi perustamisesta alkaen 16 vuotta aina kuolemaansa saakka maany. Stepan Leukkunen ja hänellä oli koko paikkakunnan hyvä tuntemus tässä toimessa hyvänä apuna.

Kassa otti alusta alkaen toimintasuunnakseen Gebhardilaisen osuustointahengen, johon samalla liittyi taloudellinen neuvonta eri muodoissa, tehokas tarkkailu lainavarojen käytöstä ja "sosiaalinen venyväisyys etenkin 30-luvun pulavuosina, aikoina, joka edellytti asiakkaan, niin taloudellisten kuin myös henkisten avujen tuntemisen. Ja juuri nämä pulavuodet koettua nähtiin hyvinä vuosina perustettujen osuuskassojen todellinen tarkoitus ja näin kassojen toiminnan vakaannuttua yleisesti alettiin kassoja tunnustaa yhteiskuntaelämän erääksi välttämättömäksi "voimakoneeksi".

Kulkuyhteyksien parannuttua ja pienten kassojen hoitokuluista johtuen alettiin pieniä kyläkassoja liittää suurempiin, joille jo tällöin sopivissa keskuksissa oli omat toimitalot ja näin jäivät Suojärven kunnan alueelle toimimaan Leppäniemen, Kaipaan ja Varpakylän osuuskassat, jotka niinä aikoina

kuuluvat maan suurimpien kassojen joukkoon.

En voi jättää mainitsematta kassojen ensi vuoden palveluvalmiutta. Kassan aukkoloajat olivat, paitsi määrättyinä kassapäivinä, myös silloin kun kassanhoitaja oli kotosalla. Kerran toiminnan alkuvuosina - kassanhoitaja Eskelinen muisteli - koputti ovele tallettaja-asiakas klo 4 aamulla ja toi huomattavan rahasumman tallettavaksi. Pulavuosina kassan n.s. kuukausikokoukset kestivät usein yöhön asti ja lainan hakijatkin odottelivat kassan hallituksen päätöstä "tuomiota", siihen asti kunnes itsekunkin asia ratkaistiin. Vähitellen saatiin asiakkaatkin totuttua määräaikoina auki pidettäviin kassoihin, vaikka purnaamista "herrojen leipääntymisestä" silloin tällöin sattui kullemaan.

Tuli sitten syksy 1939 ja tuli myös marraskuun 30. päivä. Rajan kansalle se oli merkkipaalu ja niin saivat lähteä osuuskassatkin "maaottelumarssille". Näin myös Leppäniemen ja Kaipaan kassatkin ilman hoitajaa ja vähissä kampeissa.

Ensimmäinen etappi oli Suomenjoen Osuuskassa, joka hoiteli pääasiassa talletustiliä, jota olosuhteista johtuen käytettiin vain ottonimisistä tosittain. Laina-asiat eivät olleet silloin muodissa. Kevyällä 1940 siirrettiin Kauhavalle ja nyt olivat kaikki Suojärven kassat saman hoitajan hoitettavana. Ainut tilimuoto oli edelleenkin talletustili kuluineen ja korkoineen. Vuonna 1942 palasivat kassatkin takaisin Suojärvelle ja kaikki 3 kassaa aloittivat toimintansa. Silloin keskittyi toiminta pääasiassa jälleerakennuslainojen hoitoon. Talletuksia oli vähän ja pääomana olivat I korvauslain obligatiot, joita vastaan valtio rahoitti vain määrätty jälleerakennuslainat.

Tämä toiminta jatkui kahden vuoden ajan, kunnes taas v. 1944 kesäkuussa kassatkin muun väestön mukana joutuivat evakkotaiपालeelle saaden sijoituspaikan Viitasaa- relle, jossa ne toimivat paikallisen kassan yhteydessä. Kun lopullinen sijoitussuunnitelma valmistui, siirrettiin Suojärven Leppäniemen ja Kaipaan osuuskassat Nurmekseen Nurmeksen Osuuskassojen kauppalaan konttorin yhteyteen ja liitettiin ne vuonna 1948 Nurmeksen Osuuskassojen, mikä toi suuren määrän paikkakunnalle asutettuja siirtolaisia Nurmeksen kassan jäseniksi ja asiakkaiksi.

HUOLTOASEMA

RAIMO JUPPI

Valtimo (Suojärvi)

Suojärven pitäjän maatalousnäyttelyn juhlaportti, jonka siipinä ovat ruiskuhilaat johtamassa juhlapaikalle. Maatalousnäyttely oli v. 1935 Jehkilän kylässä kunnalliskodin tilalla.

JUHANI TUOMELA:

Maatalous ja sen kehitys ITSENÄISYYS-AIKANA SUOJÄRVELLÄ

Itsenäisyysvuosiin tullessa suojärveläisten pääelinkeinona voitaneen pitää maataloutta. Tällöin Ruotsin ja Venäjän vallan aikana kaskiviljelyn lisäksi antoivat kalastus ja metsästäys lisätuloa. Varsinaisen kaskiviljelyksen voitaneen pääasiallisesti katsoa päättyneeksi kaksikymmenluvun taitteessa, joskin vielä kaskisavuja nähtiin siellä täällä nousevan tai vaalle vielä kolmekymmenluvun alkupuolellakin. Samaa aikaan kun kaskiviljely väheni, rinnan laajenivat peltoviljely ja karjankasvatus. Kuivan maan pellot olivat useimmissa kylissä kivisiä. Tämä oli viljelyshaittana eikä uudenaikaisia muokausvälineitä - erämaatyökaluja - juuri voitu käyttää. Tällöin alkoi kivien keräminen pelloilta. Kivet kerättiin joutopaikoille pellon reunoilta tai sen läheisyyteen taikka upotettiin routarajan alapuolelle peltomaahan.

Uudenaikainen maanviljelyskäytäntöön

Kolmekymmenluvun tulokymyksellä Laatokan-Karjalan maanviljelysseuran taholta alettiin ohjata voimakkaasti talonpoikia maa-, karja- ja kotiteollisuusalalla. Uusia neuvontahaaroja ja neuvonjohtajia lisättiin. Kehitystä ohjattiin erinäisillä kursseilla, neuvontapäivillä, esitelmätilaisuuksilla ja kotineuvonnalla. Maatalousalalla maatalousneuvot vaikuttivat ratkaisevasti Suojärven maatalouden kehitykseen. Uudenaikainen maanviljely pääsi alkuun. Kuivilta yleviltä kivikkoperäisiltä mailta lisäpellon tekoon laskeennuttiin kevyille mutamaille. Täällä pelonteko oli yleensä nopeata ja helppoa. Suojärvellä melkein joka kylässä oli luonnon niittyä paljon. Luonnon niityt olivat usein mustamutaisia rehevääkasvuista kuivia tai kuivahkoja tasaisia kivetömiä maita, ojituksen, muokkauksen, ja lannoituksen jälkeen hyviä viljan- ja heinäkasvumaita. Myös metsäsiintyneisiin muramaihinkin käytiin käsiksi, rakennettiin pelloiksi. Pitkän tähtäimen suunnitelman mukaan mahdollinen metsä pitkään kanton kaadettiin, puut poistettiin ja risut poltettiin kasoissa. Lahonnut kannon juuri oli helppo poistaa.

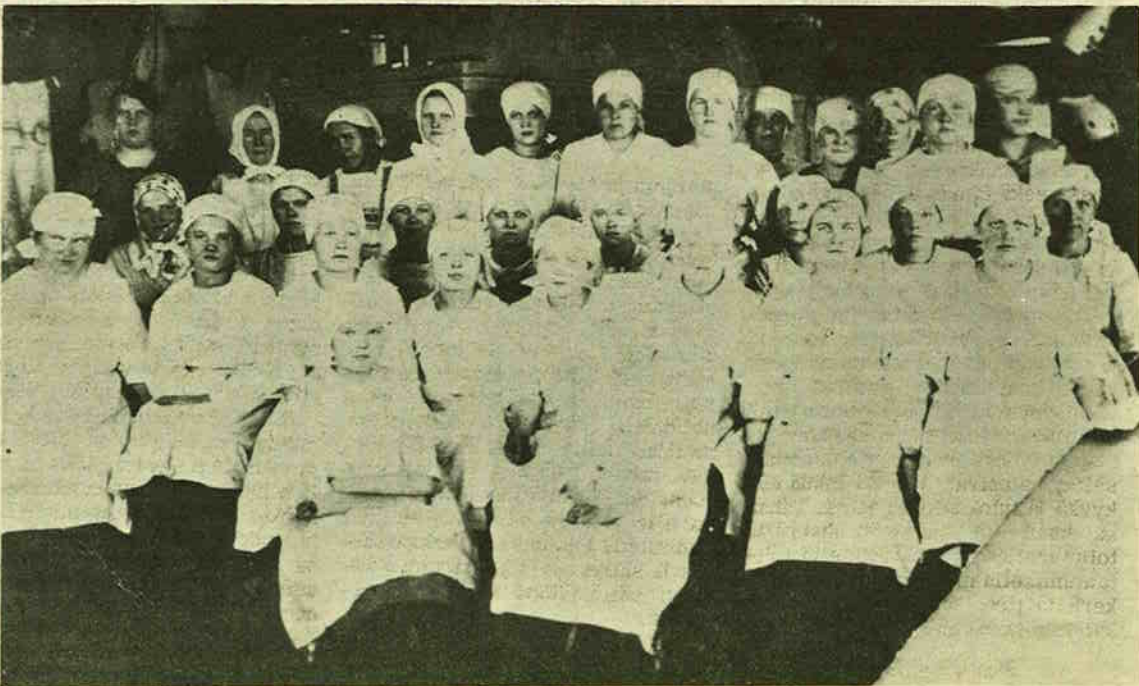
Hevosjalostus, -kasvatus ja -hoito oli Suojärvellä eteenpäin menossa. Maanviljelijä Semen Liukkonen, yksi monista, Suojärven pitäjässä on tässä Korpijärvenkylässä kotipihassaan antanut hevosensa nuorten poikien käsiin. Kantakirjatamma (toinen oikealta) oli pitäjän nopeimpia juoksijoita ennen talvisotaa. Takana jyrävä hirsirakenteinen kaksiosainen tilavahuoneinen Karjala-mallinen Liukkonen talo.

Yleensä muramailla kasvoi koivuja. Koivun kanto lahosi muutamassa vuodessa ja pellon teko nopeutui. Siihen aikaan ei nimittäin vielä tunnettu pellon teossa raivaustraktoreita. Mies ja kuokka, hevonen ja aura oli tavallinen pellonraivaajan yhdistelmä. Näihin mutamaihinkin päästyä tuli yhdellä iskulla Suojärven talonpojasta tuottava maanviljelijä.

Jo Suojärvellä, Suojärvi II-kirjan mukaan, soiden viljely oli aloitettu 1870-80-luvulla. Tällöin käytettiin n.s. polttomenetelmää. Suomaat oli ojitamalla kuivatettu polttamista varten. Polttamalla saatu tuhka oli lannokkeena. Näissä maissa ruis oli kasvanut erittäin hyvin. Polttomenetelmästä luovuttiin vuosisadan vaihteessa, koska se osoittautui työlääksi ja suureksi maahukaksi.

Mutamaa oli viljan, varsinkin heinän kasvulle erittäin hyvää. Suojärvellä näitä hyviä lehtomutamaita oli erittäin runsaasti, tämä taas edelleen antoi viljelijälle intoa. Ennen varsinaista viljelyn aloittamista suoritettiin tutkimuksia ja koeviljelyä. Tulokset olivat erittäin myönteisiä. Kun mutamaiden viljelysintoa saatiin, ruvettiin

valtion toimesta jokien, viemärien ja valtaojien perkaukseen ja uusien

Karjanhoitokurssi Suojärven Jehkilän kylässä Mikko Koivusessa v. 1920.

KUVAAMO

M. P. P. P.

City-talo

foto
KESKUS

Koivukoskenk. 12

Kajaani

kaiyamiseen. Nyt isännät saivat lisävirikettä ja mahdollisuuksia suomaiden viljelylle. Ja kun Suojärvelle samoihin aikoihin tuli tehtaisissa valmistettu lannoke, apulanta käyttöön, joka Suojärven mutamaille osoittautui erittäin käyttökelpoiseksi, ratkesi koko maanviljelyksen tuottavuus talonpoikien eduksi.

Päästiin jalostettuun karjaan

Karja- ja maatalousneuvonnan ja siitä johtuvan kehityksen kautta edelleen päästiin jalostettuihin lehmäyksiköihin. Jalostettua rotukarjaa tuotiin lähinnä Sortavalan ympäristöstä joko nuorena vasikkana tai lypsykarjana. Mahdollisuudet uuden karjarodun vastaanottamiseen olivat: rakennettu viljeltyä laidunmaata ja yksipuolisesta ruokavaliosta päästy osittaisena vihantaruokintaan. Suurien metsävarojen kautta päästiin nopeasti uusittuun tuottavaan karjaan. Suojärven pitäjän maa- ja karjataloutta sekä ym. kehitystä mitattiin toisella maatalousnäyttelyllä vuonna 1935 Jehkilässä kunnalliskodin tilalla. Ensimmäiset karjapäivät Suojärvellä olivat v. 1920. Näyttelyn hevoset, lypsy- ja muu karja, viljelylajikkeet, koti- ym. käsiteollisuus olivat korkeata laatua. Tämä tuli yllätyksenä koko Viipurin läänissä. Suojärvi arvostettiin kehittyneeksi pitäjäksi.

Maatalous koneistui

Uudenaikaisen maanviljelyn tultua käyttöön ja peltopinta-alan lisääntyneenä tulivat maamiehen pelolle koneet käyttöön. Hevosvetoinen heinänniittokone lienee ollut aivan ensimmäisiä koneita, joka joudutti työnsuoritusta. Haravakoneen tuloa voidaan pitää toisen asteen tulokkaana. Viljanpuimakone tuli kohta perässä, mutta tämä vain ylti alussa rikkaiden taloihin. Kun puimakone osoittautui jyvien irroittajana tehokkaaksi ja joutuisaksi, lisääntyi puimakonemäärä sitä mukaa kuin peltopinta-alatkin. Kuitenkin puimakonemäärä ei korkealle kohonnut, koska Suojärvi oli karjankasvatus- ja heinäkasvatusaluetta. Leipäviljan kasvatus näin jäi vähäiseksi, juuri uudenaikaisen maanviljelyn tultua käyttöön. Riihipiinti Suojärvellä oli aivan yleistä eikä talvisotaan mennessä ennättänyt kokonaan hävitä. Riihen ja kartanon välillä syksyisin ja talvisin nokinaamoja usein

näki. Vain valkoiset hampaat ker-toivat ihmisolennosta.

Pelloilla vetovoimana maataloustraktoreita ennen talvisotaa nähtiin vähän. Kuitenkin kehitys oli hyvää vauhtia menossa eteenpäin. Uudenaikaiset hevosvetoiset pelonmuokausvälineet olivat tulleet käyttöön jo hyvissä ajoin ennen muita maatyökoneita.

Perunannosto ja kylvökoneet olivat useimpien talojen yhteisiä, koska näiden koneiden käyttö oli lyhytaikaista ja ostettaessa ne olivat suhteellisen kalliita. Kuitenkin maatalouden koneistaminen isäntien kesken oli yleinen puheaihe. Vertauskuvia haettiin muualta Suomesta.

Lopuksi voitaneen sanoa: Suojärveläinen mies ja nainen otti uudistusneuvonnan mielenkiinnolla vastaan ja oli valmis kaikkeen uudistukseen. Mutta aivan vanhan polven eläjät seurasivat pitkän aikaa sivusta ennenkuin ryhtyivät uudistuksiin ja tällöinkin hyvin varovaisesti. Nuori polvi oli erittäin innokas ottamaan vastaan uusia tavat ja työmuodot. Näin Suojärvi löysi uuden elämänmuodon kolmekymmenluvun alussa, pääsi tasaveroiseksi, ehkä monella alalla edellekin, Viipurin läänin maaseutupiitäjiin nähden. Talouselämä oli Suojärvellä korkealla, elämä kukoisti, hyvyys näkyi kaikkialla, ihmisissä ja heidän töissään. Tähän kaikkeen tietysti tarvittiin rahaa ja sitä saatiin lähinnä suurista tukkimetsistä ja työstä.

Karja rahanantajana

Kun raivaamalla saatiin tuottavia heinä- ja viljankasvun maita, oli lisättävä lypsykarjaa vastaavasti. Tämä taas edelleen vaikutti maidon tuotannon ja laadun kohoamiseen. Voi- ja maitovuoret lisääntyivät yll omien tarpeiden. Näin jouduttiin karjataloustuotteiden myyntiin, ikäänkuin tultiin huomaamatta markkinoille. Maidon myyntiä siihen aikaan pidettiin talon rahanvarojen vähyden merkkinä. Raha-pohatat eivät tähän alussa antautuneet. He halveksuen katsoivat maitotontkansa kanssa hevosella ajavaa isäntää. Jopa puhuivat hänestä pilkallisessa mielessä. Pian kuitenkin näistä alkuhankaluuksista selvittiin. Karjatalousasistentit tekivät kentällä neuvonta- ja ohjaustyötä, ohjasivat maidon markkinointia ja neuvoivat maidon tuotannossa ja puhtaudessa.

PAAVO HARAKKA:

Suojärven Pitäjätseura — suojärveläisten yhdysside ja pitäjän perinteiden vaalija

Suojärven Pitäjätseuran virallinen perustaminen tapahtui poikkeuksellisesti vasta vuonna 1958. Kuitenkin sitä ennen oli jo ollut toimintaa ent. suojärveläisten keskuudessa, mm. Suojärven pitäjäjuhlut oli järjestetty joka vuosi vuodesta 1950 alkaen.

Perustava kokous pidettiin Kajaanissa 2. p:nä maaliskuuta 1958. Kokous totesi, että entisten pitäjäläisten keskinäisen yhteyden pitämistä ja Suojärvi-perinteiden vaalimista varten olisi perustettava yhdistys, joka ottaisi tehtäväkseen näiden asioiden hoitamisen. Yksimielisesti päätettiin perustaa pitäjätseura, jonka nimeksi hyväksyttiin Suojärven Pitäjätseura.

Ensimmäiseen johtokuntaan tulivat valituiksi Elias Huurinainen Kajaanista, Paul Jakovuo Juuasta, Johannes Mara Paltamosta, Aleksanteri Porevuo Sotkamosta, Eero Martiskainen Nurmekselta, Ilmari Matsinen Lieksasta. Johtokunnan jäsenet on pyritty alusta alkaen valitsemaan tasaisesti eri suojärveläisten sijoituskunnista, kuten ensimmäisenkin johtokunnan valinta osoittaa.

Seuran ensimmäisenä puheenjohtajana toimi rak. mestari Aleksanteri Porevuo 10 vuotta. Vuodesta 1968 on puheenjohtajana toiminut Valde Kononen Sotkamosta. Varapuheenjohtajana ovat toimineet Johannes Mara, Alvi Härkin, Aleksanteri Juppi ja vuodesta 1970 Paul Jakovuo, joka toimi seuran ensimmäisenä sihteerinä tehden mittavan 12 vuotta kestävänsä pätevyyden. Vuodesta 1970 on sihteerinä toiminut Paavo Harakka Valtimolta.

Edellämäinittujen lisäksi ovat johtokuntaan kuuluneet seuran toiminnassaoloaikana varsinaisina jäseninä Nestor Norppa, Juhani Tuomela ja Uno Lerssi sekä varajäseninä Niilo Pores, Alvi Pussinen, Juhani Hiljanen, Arvi Hiljanen, Jorma Hokkinen ja Nestor Koivunen. Monet varsinaisista jäsenistä ovat lisäksi olleet myös varajäseninä.

Pitäjätjuhla tärkein toimintamuoto

Tärkeimmäksi toimintamuodoksi otettiin alusta alkaen Suojärven pitäjätjuhlien järjestäminen joka vuosi. Pitäjätjuhlat on järjestetty suojärveläisten eri sijoituskunnissa seuraavassa järjestyksessä: Nurmeks, Kajaani, Lieksa, Valtimo, Sotkamo, Juuka ja Paltamo. Tämä seitsemävuotinen kiertokulku on onnistunut erinomaisesti ja näin jokaiselle suojärveläiselle on annettu mahdollisuus osallistua omaan pitäjätjuhlaansa.

Vasta tänä vuonna tämä kiertokulku sai uuden paikkakunnan, Jyväskylän, joka on saanut vaativan tehtävän XXII Suojärven pitäjätjuhlien järjestämisessä. Tällä kertaa olisi ollut Paltamo vuorossa, mutta Paltamo on kokenut väestönsiirron heikentävän mahdollisuuksia pitäjätjuhlien järjestämiseen ja niin sai Jyväskylä vuoron.

Suojärven pitäjätjuhla on ollutkin vuosittain se kohokohta, joka on antanut uutta uskoa suojärveläisyyden, sen kielen ja kulttuurin säilymiseen. Juhlia odotetaan vuodesta toiseen ja sinne matkustetaan tapaamaan tuttuja, tervehtimään sukulaisia sekä seuraamaan arvokasta ohjelmaa.

Juhlien onnistumiseksi on juhla-paikkakunnalle perustettu jo hyvässä ajoin paikallinen juhla-toimikunta, joka on vastannut paikallisista järjestelyistä. Ohjelman esittäjinä ovat olleet pääasiassa suojärveläiset tai heidän jälkeläisensä. Parhaimmillaan on juhlissa saattanut olla pari tuhatta henkeä.

Oman viirin hankinta

Vuonna 1967 pantiin vireille oman viirin hankkiminen. Suunnittelua varten julistettiin kilpailu. Luonnoksia saapuikin yhteensä 16 kappaletta, joukossa tunnettujen taiteilijoiden tekemiä. Kesällä 1969 pitämässään kokouksessa johtokunta päätyi siihen, että oman pitäjän taiteilijan Victor Terosen luonnos valmistetaan viiriksi. Kokouksessa olivat mukana Valde Kononen, Paul Jakovuo, Santeri Juppi ja Ilmari Matsinen.

Viiri saatiinkin vielä saman vuoden pitäjätjuhliin Sotkamoon, joka sai olla 20:nneen pitäjätjuhlien järjestäjänä. Näin viiri omalta osaltaan juhlisti tilaisuutta. Tätä viiriä, josta esittely on tämän jutun yhteydessä, on saatavana edelleen Suojärven Pitäjätseuralta.

Muuta toimintaa

Pitäjätseura järjesti myös kirjoituskilpailun aiheena kotiseudun muistelmia. Valitettavasti kirjoituksia saapui vain kolme, jotka kaikki lunastettiin juhluvuonna 1969.

Lisäksi Suojärven Pitäjätseura on koonnut magnetofoninauhalle kaikkien Suojärven pitäjätjuhlien ohjelman. Seura on saanut myös vas-

Suojärven Pitäjätseuran nykyinen johtokunta, istumassa vasemmalta: puh. joht. Valde Kononen, varapuh. joht. Paul Jakovuo, jäsenet Ilmari Matsinen ja Uno Lerssi, seisomassa vasemmalta: Alvi Härkin, sihteerit Paavo Harakka ja Santeri Juppi. Kuvasta puuttuu sen ottaja Juhani Tuomela.

taanottaa lahjoituksena useita ansiokkaita kuvauksia suojärveläisistä. Seuran kunniajäsen, nyt jo iäisyyteen siirtynyt opettaja Matti Pajunen lahjoitti seuran arkistoon käsikirjoituksen »Rajan äärellä». Opettaja Lyyli Home on lahjoittanut mm. kirjoitelmat »Kuoleman vieraillessa», »Maimalammin vanha talo» ja »Suojärveläisten juhlaa ja arkea».

Suojärven Pitäjätseura hankki myös Jügerin tekemän filmin »Karjalan laulumailta», joka on valmistettu 1930-luvun puolivälin paikkeilla Suojärvellä. Myöhemmin Karjalaisen Kulttuurin Edistämissäätiö otatti seuran johtokunnan luvalla filmistä kaksi kopiota, joista toinen tuli Karjalaisen Kulttuurin Edistämissäätiölle arkistokäyttöön ja toinen Suojärven Pitäjätseuralle. Näin alkuperäinen filmi voidaan säilyttää koskettomana.

Seuran talous

On luonnollista, että toiminnan hoitamiseen tarvitaan myös omaa. Suojärven Pitäjätseura on siinä onnellisessa asemassa, että sillä on takanaan Suo-Säätiön vankkumaton tuki. Useammin kuin kerran onkin jouduttu kääntymään Suo-Säätiön puoleen avustuspöytäkirjoissa. Tässä yhteydessä lämmin kiitos Suo-Säätiölle myönteisestä suhtautumisesta ja avusta.

Myös pitäjätjuhlat ovat vetäneet jatkuvasti siinä määrin suojärveläisiä, että juhlatuloilla on pystytty rahoittamaan suuri osa toimintaa. Mm. viimeksi Sotkamon juhlista 1969 ja Valtimon juhlista 1968 kertyi seuran kassaan yli puolitoistatuhatta markkaa. Joinakin vuosina saattavat ilmojen haltiat aiheuttaa tappioita. Olisikin toivotavaa, että tulevaisuudessa mitoitettaisiin pitäjätjuhlat niin tarkasti, ettei tappioita pääsisi syntymään.

Kyykkätoiminta

Suojärven pitäjätjuhlien yhteydessä ovat kokoontuneet myös kyykkämiehet ilahduttavan runsaasti. Toistakymmentä joukkueita on melkoinen luku, kun mukana saavat olla vain suojärveläistä alkujuurta olevat iskiät. Kyykän vetäjistä eri kunnista mainittakoon Eero Lauronen Sotkamosta, joka valittiin Suojärven Pitäjätseuran kyykkäjohtajaksi v. 1967, Niilo Tikunen Kajaanista ja Vilho Karhu Nurmeksessa. Tuomareina on usein nähty tuttu pari Kosti Pamilo ja Boris Karpela Helsingistä.

SUO-SÄÄTIÖ

Suo-Säätiö, vähin äänin toimiva suojärveläisten tuki, on perustamisestaan lähtien toiminut Kuopiossa. Hallituksen puheenjohtajana toimii rouva Klauði Vahronen. Antakaamme rouva Vahrosen vastata muutamiin kysymyksiin.

— Milloin ja missä tarkoituksessa perustettiin Suo-Säätiö?

— Suo-Säätiö perustettiin tammikuun 31. päivänä 1949 ja säätiön tarkoituksena on ollut tukea ja edistää entisen Suojärven kunnan asukkaiden ja heidän jälkeläistensä henkisiä, sosiaalisia ja taloudellisia pyrkimyksiä.

— Ketkä olivat säätiön perustajajäsenet?

— Perustajajäsenet olivat Paul Tulehmo, Johannes Kuis-mala, Gabriel Salovaara, Heikki Nuoranne ja Klauði Vahronen.

— Mitkä ovat säätiön päättävät elimet?

— Päättävät elimet ovat hallintoneuvosto ja hallitus. Molempien kokoonpanossa on mahdollisuuksien mukaan pyritty ottamaan huomioon entisen Suojärven pitäjän eri osien edustavuus.

— Millainen oli säätiön taloudellinen asema alkuvaiheessa?

— Säätiön varat olivat suhteellisen niukat, yhteensä 2,7 miljoonaa vanhaa markkaa, josta peruspääoman osuus oli yksi miljoona.

— Kuinka säätiö on kustantanut laajan 2-osaisen Suojärvi-teoksen? Onko säätiö saanut tukea myöhemmin?

— Suojärvi-teoksen kustantaminen on ollut säätiön laajakantoisin ja samalla myös kallein, 120.000 nykymarkkaa vaatinut työ. Kun säätiön toiminta-aikana on lisäksi jaettu opintoym. avustuksia säätiön tarkoituksien mukaisesti lähes samalla verran, on selvää, etteivät perusrahastot tuettavasti sijoitettunakaan olisi riittäneet näin laajaan toimintaan, ellei säätiö olisi saanut huomattavia lahjoituksia ja avustuksia, joista tässä yhteydessä mainittakoon vain Suojärven Osuusliikeltä sen v. 1958 tapahtuneen lakkauttamisen yhteydessä saatu 3,5 vanhan milpoonan lahjoitus. Erityisesti on lisäksi kiitettävä niitä yksityisiä entisiä suojärveläisiä, jotka ovat, haluamatta nimeään julkisuuteen, antaneet säätiötä lahjoituksin.

— Mikä on mielestänne säätiön tulevaisuus?

— Säätiö tulee edelleenkin mahdollisuuksiensa rajoissa toteuttamaan niitä tarkoituksia, joita varten se yli kaksikymmentä vuotta sitten perustettiin.

Alaosastot

Jo seuran perustamisen yhteydessä kaavailtiin alaosastoja eri kuntiin, olihan suojärveläisten asuma-alue verrattain laaja. Näin saivat alkunsa Nurmeks, Juuan, Valtimon, Sotkamon, Kajaanin, Lieksan, Paltamon ja Kajaanin mlk:n alaosastot.

Myös muualla asuvat suojärveläiset ovat perustaneet alaosastoja, joista on tämän lehden palstoilla kuvaukset. Tällä hetkellä juuri nämä toimivat kaikkein vilkkaimmin. Helsingissä toimii oma rekisteröity yhdistys Helsingin Suojärveläiset, joka, vaikka ei olekaan Suojärven Pitäjätseuran alaosasto, on vuosittain kaksipäiväisten pitäjätjuhlien aikana esittänyt joka vuosi monipuolista ohjelmaa. Mieleen ovat jääneet varsinkin Kosti Pamilon johtamat murrekilvat ja hänen kirjoittamansa näytelmät sekä Hanna Valtolan johtaman laulukooron esitykset. Esitän tässä parhaimmat kiitokset Helsingin Suojärveläisille jokavuotisesta ohjelma-avusta pitäjätjuhlien yhteydessä.

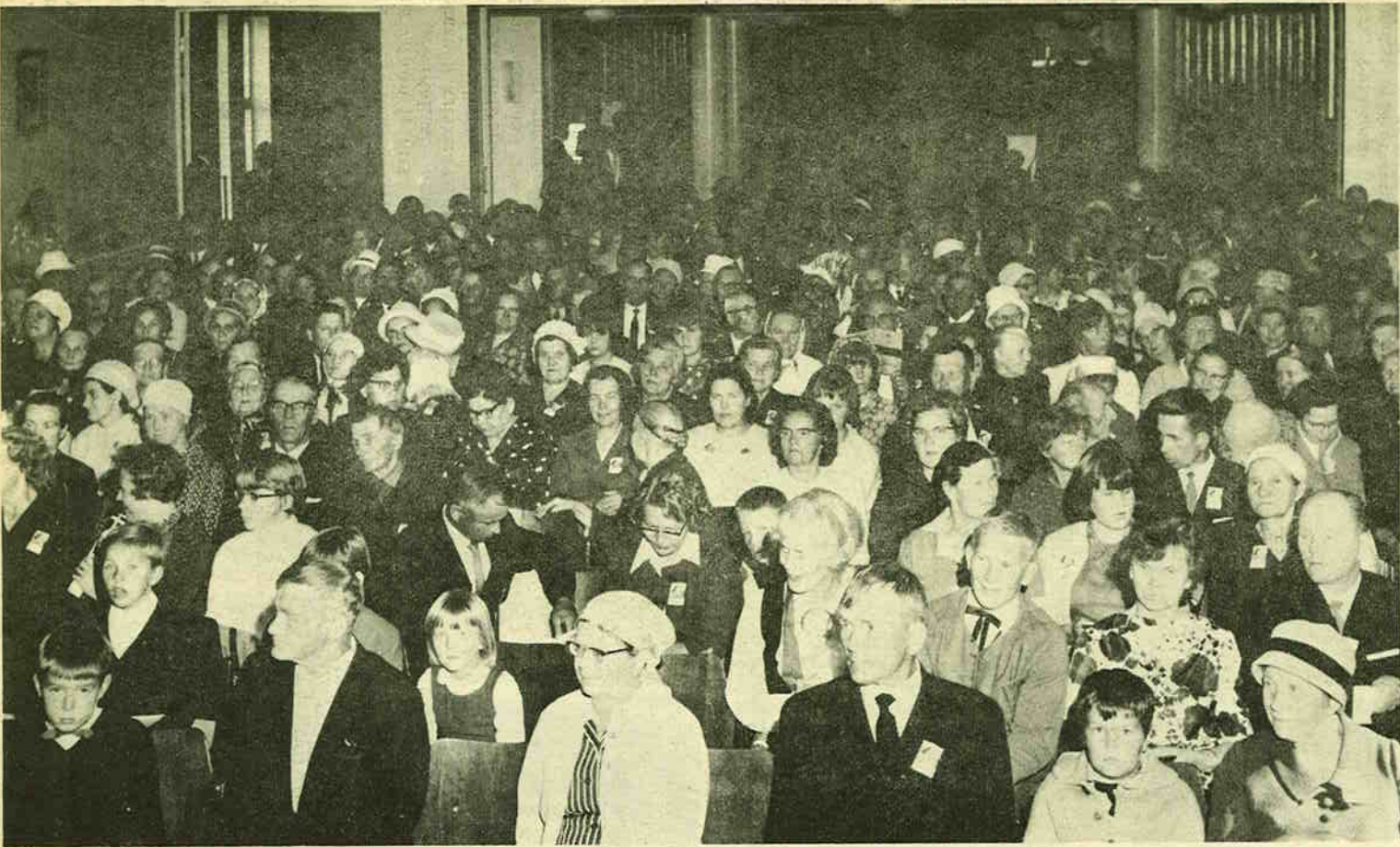
Erikseen kannattaa mainita Lahden Suojärveläisten Suojärven Pitäjätseuran alaosaston vilkas toiminta. Perustaminen tapahtui vasta 1969, mutta jo 1970 pitäjätjuhliilla Juuassa lahtelaiset olivat mukana mm. erinomaisin laulukuoressityksin johtajanaan Yrjö Sinisalmi.

Edellä olen jo viitannut Keski-Suomen Suojärveläisten Jyväskylässä ja sen ympäristössä toimivaan pitäjäläistemme joukkoon. Tämä alaosasto perustettiin vasta 1970 ja heti alkajaisiksi se sai luottamustehtävän, pitäjätjuhlien järjestämisen. Toivotan menestystä vaativassa tehtävässä ja lausun lämpimän kiitoksen siitä innostuksesta ja uhrautuvaisuudesta, jota Jyväskylän ympäristön suojärveläiset ovat juhlien järjestelyissä osoittaneet.

Hallinto

Tämän kirjoitelmani alussa mainitsin jo seuran johtokunnassa mukana olleet. En kuitenkaan vielä erikseen voi olla mainitsematta seuramme pitkäaikaista sihteerinä Paul Jakovuota, joka vaivojaan säästämättä on hoitanut paperisodan. Kun ottaa huomioon, että seuramme johtokunnan jäsenet ovat pääasiassa maaseudulla asuvia, usein maanviljelijöitä, täytyy antaa tunnustus heidän aktiivisuudelleen. Nykyisen puheenjohtajan Valde Konosen panos on ollut myös merkittävä. Hänen aikanaan on perustettu Lahden ja Keski-Suomen suojärveläisten alaosastot ja viime aikoina on myös todella alettu kiinnittää huomiota Suojärvi-talohankkeeseen.

Sääntöjen mukaan seuran johtokuntaan kuuluu 6 varsinaista ja

Suojärveläiset ovat kokoontuneet pitäjänjuhliensa sankoin joukoin. Kuvamme on Suojärven pitäjänjuhlien päiväjuhlusta Kajaanin seminaarilla 14. 8. 1966.

Vleisiä oli noin 800 henkeä

Kaskuja suojärveläisistä

— Koonnut Paavo Harakka —

»Matjoi, Matjoi, hooi Matjoi!» Annantehtaalta kotoisin ollut leskivaimo, nimeltään Matjoi, asui vuosikymmeniä Helsingissä Katajanokalla. Hän oli hyvin puhelias ja elätti itseään pyykinpesemisellä. Näin ollen varsin monet Katajanokan asukkaat tunsivat hänet. Kerran matkusti eräs annantehtaalainen Helsinkiin ja tahtoi samalla käydä tervehtimässä Matjoi. Hän ei kumminkaan muistanut tämän osoitetta.

Niinpä hän kulki erästä Katajanokan katuja pitkin ja huusi: »Matjoi, Matjoi, hooi Matjoi!» Joku herra, joka tunsivat Matjoi, kuuli huudon ja vei vieraan Matjoiin luokse.

Mitenkähän kävisi, jos nykyään etsittäisiin tuttavaa samalla tavalla Helsingissä?

Huttulan Taljus, vanha mies, oli käymässä Viipurissa ja ajoi siellä raitiovaunulla. Hänellä oli tapana hevospelillä ajaessaan joskus sylkäistä tien sivuun. Nytkin hän

vanhasta muistista yritti sylkäistä tien sivuun, mutta sylki jäi valumaan pitkin lasia. Silloin Taljus tuumaili rauhallisena: — Katso keho st'okla on ollut! ja pyyhki takkinsa hihalla syljen pois.

Kun Suojärvelle tuotiin ensimmäiset radiot ja kerrottiin, että niihin tulee ääni langatonta tietä, niin sanoi muuan salokyläläinen vanha mies, että hän ei usko, että langattomasti voi ääni siihen koneeseen tulla, ennen kuin ruvetaan pyytämään kaloja langattomilla verkoilla.

Erään tunnetusti kitsaan suojärveläisen isännän poika oli armeijassa. Poika säästi kaikki päivärahansa ja toi »tilin» isälleen kotiutuessaan. Isä laski »tilin» ja huomasi 40 penniä puuttuvan: — Kunnebo nelläkymmen pennie olet tuhannut?

— A junas tulomatkal juotattamahan rubel. Yhen pullon limskua ossin. Se makso nelläkymmen pennie!

Eräs suojärveläinen koiranleuka saatuun itsensä kylläiseksi vieraillessaan naapurikylässä ja ollessaan pois lähdössä toivotti talonväen tervetulleeksi myös heille näin: — Tullet kui tšokkii, nouse miun mökkii. Ensimmäni ei ole miun, muut kai muijen. Truba yläh päi, portahat kyläh päi. Nouse vai pertših!

Siinä sitä oli miettimistä, miten talon löysi.

Kerrotaan hauska tarina suojärveläisestä papista ja saman seurakunnan myös suojärveläisestä kanttorista. He olivat kovia tupakkamiehiä ja joskus sattui, että teki mieli tupakkaa kesken jumalanpalveluksenkin.

Erään kerran pappi muisti lukkarin polttaneen viimeksi, eikä tiennyt, missä tupakat olivat. Silloin pappi kesken jumalanpalveluksen, kun tuli liturgian kaavan mukaisesti hänen vuoronsa lausua nuotilla, kuten on tapana, lauloi: — A kusbo on spitškat da tupakakukkaroo . . . ! Siihen kanttori ylhäältä parvek-

keelta vastasi aivan kuin vuorosanat edellyttivät:

— A netiel on ylimmä kolpakol, ota sauhut da jätä loput miuleni . . . !

Lienee tarpeetonta mainita, että kirkkokansa ei tapahtuneesta tajunnut mitään, vaan luuli vuorosanojen kuuluvan normaaliin palvelukseen. (Oltiin Länsi-Suomessa)

Riuhtovaarassa eli ennen Valassin Feda (Feodor Mämmi). Hän joutui kerran metsässä karhun ahdistelemaksi. Hän kiertei ympäri puuta ja karhu perässä. Lopulta karhu kyllästyi ja Feda pääsi pakoon.

Kun Feda tuli kotiin hikisenä ja ensi pelko oli hävynnyt, hän tokaisi:

— Vai kui kirves olluis, ka ottannuis kōpälät puun tyves! Siihen joku tuvassa olijoista vastasi:

— A mibö siul on vyön all! Vasta silloin rohkea Feda huomasi, että hänellä olikin kirves vyön alla. Se oli nolo loppu Fedan rehvastelulle.

Eräs suojärveläismummo saatiin houkutelluksi ensi kertaa eläviin kuviin. No, hän kävi kuvissa ja tuli sieltä takaisin, jolloin perheen muu väki rupesi kyselemään.

— Mimmosetbo oli kuvat? — A kuvat oli hyvät. Katšelin, katšelin kuvassie, a kui valot sammutettih, mie iäreh i pyörähin! Mummo oli luullut, että piti vain seinällä olevia mainoskuvia katsella, ja kun varsinainen elokuva alkoi ja sen johdosta sammutettiin valot, mummo luuli, että nyt piti lähteä pois.

Suojärveläismummo joutui evakossa ensi kertaa tekemisiin kahvilusikan kanssa. Hänet kutsuttiin naapuriin kahville jonkun naapurin lapsen merkkipäivän johdosta.

Mummo ei ollut aikaisemmin kahvikupin yhteydessä nähnyt eikä käyttänyt lusikkaa, ja ihmetteli, mitä vartenhan se mahtoi olla. Tultuaan kotiin häneltä kysyttiin: — Oligo hyvät mätösät (juhlat)? — Ka mähähäi nua. Vai kyllä mie ihmettelin kui rahvas koufie lusikal lipittääh. Dai mie lipitin lipitin lusikal da jälgimäin kui ei

nii ken nähnyt, juuvva ryytškäin suorah kupis?

Mummo luuli, että lusikoita käytetään kahvin juomiseen.

Kerran oli Varpakylän pappi tulossa Kaitajärvestä. Siihen aikaan pappia kuljetettiin hevosella. Oli talviaika. Tapana oli, että pappia kuljettavaa hevosta piti vastaantulijan väistää. Tällä kertaa ei vastaantulija kuitenkaan väistänyt, vaan hevoset menivät vastakkain ja aisat tarttuivat aisoihin. Silloin Varpakylän papin kuski huusi kovalla äänellä:

— Anna dorgua, tiäl on buatuška (pappi) tulos!

— Ei ni tiäl ole potšin salvaja! vastasi toinen, sillä hänenkin kyydissään istui pappi.

Miinan Makoi oli ahkera metsämies ja kalastaja ja teki siinä sivussa tuohikontteja. Makoin kalamatkat ulottuivat kauas rajalle saakka. Kerran rajamiehet yhyttivät ja kysyivät, onko ukolla lupaa kalastamiseen.

— A miun luba on kaššelis. Siel on vie kannikka leibiä. Se kui loppunoo, dai miun luba loppuu! oli vastaus.

Kerran Miinan Makoi oli kiskomassa tuolta. Metsänhoitaja osui sattumalta paikalle ja nuhteli ukkoa:

— Hoi ukko! Ei saa tuolta kiskuo, koivut menee piloille!

Makoi heittäytyi huonokuuloiseksi ja vastasi:

— En tule en, ennen ens netälle uuvvessah. Pyhänpäivän aigoh pidäh kois käyväh!

Eräs yksityinen metsänomistaja varoitti Makoita myös, ettei hänen metsästä saa tuolta kiskoa.

— Ei siel pädiijä tuolta ni ole. Mie jo kävelin siun metsän läbi. Järiet ollah da miul pätemättömät! vastasi Makoi.

Suojärveläinen evakkotyttö oli joutunut palveluspaikkaan Tampereelle. Perunat hän kuori kotoiseen tapaan sormin. Talon rouva sanoi: — Meillä käy vieraita, joten kyllä teidän pitää opetella panemaan peruna haarukkaan ja kuoria veitsellä.

Suojärven tyttö tokaisi: — Panehai itse kuuma kartohka huarukkah, niin näed (Kirjasta "Ilo pintaan vaik sydän märkänis").

SUOJÄRVEN VIIRI

kertoo pitäjän maa- ja metsätaloudesta, teollisuuslaitoksista ja uskonnosta. Suojärven pitäjän kaskiviljelyksistään selviintyytään omavaraiseen maatalouteen kertovat tästä viirissä olevat viljan tähkät. Metsävaroista puhuu tuuhea kuusipuun latva ja takana ylhäällä pitäjän teollisuuslaitoksien savupiiput kertovat samaan aikaan toiminnassa olleista 9 teollisuuslaitoksesta. Teollisuushammaspyörän sisällä karjalavärikentässä ovat molempien uskontojen ristit, Suojärven pitäjässähän oli sekä ortodokseja että luterilaisia. Viirin on suunnitellut ja piirtänyt taitelija Victor Teronen (Suojärvi) ja sitä on saatavissa Suojärven Pitäjäseuralta.

Karjalainen isäntä tuli perheineen evakoksi Laihialle. Talon isäntä kysyi:

— Riittikö siellä Karjalassa leipä? — Ka, eihä se aina riittänyt, mut leipä ko loppu ni paistettii sitte piraat, evakkoisäntä vastasi. (Kirjasta "Ilo pintaan vaik sydän märkänis").

Suojärven eukko voin ostajalle, joka moitti voita huonosti vaivatuksi ja liian suolaseksi:

— Ka elä sie tyhjä voivota - son-toahai siid tehäh. (Kirjasta "Ilo pintaan vaik sydän märkänis").

Toisella evakkomatallaan joutui karjalaisperhe samaan pohjalaiseen taloon kuin ensimmäiselläkin. Tupaan astuessaan karjalaisukko tervehti:

— Hyvänä työ piittä vilme kerral ja siks myö tultii uuvvestaa. (Kirjasta "Ilo pintaan vaik sydän märkänis").

Viipurin läänin maaherrana ollessaan Relander oli matkalla Suojärvellä. Kun hän söi siellä majatalossa, ilmoitettiin hänelle, että eräs vanha mummo haluaisi puhutella maaherraa. Maaherra otti hänet vastaan ja puhui hänen kanssaan monista vanhan emännän huolista. Yhtäkkiä kesken juttelun mummo tokaisi:

— A sie herra oot näislinmenevä. — Mistä sen päätätte, kysyi Relander leikkisästi. — A silmistäis mie herran sen nään. (Kirjasta "Ilo pintaan vaik sydän märkänis").

Suojärven autoliikenteestä

Kaksikymmentyvän puolivälissä kävi ensimmäinen henkilöauto Suojärvellä. Silloiset heikot maantiet asettivat autoilijoille liikkumatajotuksia. Ehkä ensimmäinen auto tuli Suojärvelle siinä mielessä, että oli autoliikenteen avaja ja halusi näyttää autolla pääsevän rajapitäjään Suojärvelle. Samoihin aikoihin oli parhaimmillaan maantien parannustyö käynnissä tiosuudella Sortavala-Suojärvi. Maantien korjaantumisen jälkeen alkoivat maa- ja metsätalouden, teollisuuden ja Raja-Karjalan oloja tutkivat miehet kulkea henkilöautoilla Suojärvellä.

Kaksikymmentyvän loppuvaiheessa alkoi sahaateollisuus ja muutamia vuosia myöhemmin se lisääntyi räjähdysmäisesti uusien sahajen alettua toimintansa. Tällöin sahaustavara eli tukit oli kysyntä ja kantoraha korkealla. Rahaa liikkui, varsinkin metsänomistajain piirissä, runsaasti. Suurille rahoille oli löydettävä sijoituskas maatalouden parannusten lisäksi. Suurien rahojen kanssa eläessä erälle isännille tuli mieleen oman auton hankkiminen, kun näkivät kaupungin herrojen liikkuvan autoilla ja nostavan kyläläisten keskuudessa autolla liikkuvan mainetta. Siihen aikaan nimittäin autoista puhuttiin yhtä ihmeellisesti ja paljon kuin nykypäivinä Ufoista.

Ensimmäisen suojärveläisen hankittua auton liikkui kulovalkeana tieto kylästä kylään. Tämä näkökäsitys rahapohdintoja eivätkä he kauan antaneet ensimmäisen olla yksinvaltiaana. Pakkasivat kapsäkkinsä ja kalvoivat kirstun pohjalta metsä- tai perintörahoja mukaan ja jos isäntä oli yli-ikäinen otti pojan mukaan, meni Viipuriin auton ostoon. Viipurissa ensin kävivät autokoulun ja sen jälkeen ostivat auton. Kotiin tulo usein kesti viikon tai enemmän, riippuen autonkuljettajan ajotaidosta ja maantien kunnosta. Näin moottorilla kulkevia "kiessejä" alkoi tulla kylään kuin kylään. Kaksikymmentyvän loppupuolella autoilijauransa aloittanut Timo Konttinen, joka nyt on 80-vuotias ja asuu Kaajanin kaupungissa, muisteli, että ensimmäisen auton Suojärvelle lienee ostanut Johannes Lesknen Kokonniemestä. Tämän jälkeen kohta ostivat autot Matti Nilosari, Santeri Konttinen ja haastateltava Timo Konttinen.

Samoihin aikoihin, eli kaksikymmentyvän loppupuolella, alkoi henkilöautoja tulla vuokratyöläisiin. Autojen käyttäjämäärä lisääntyi, samoin lisääntyi autokanta. Kii-reelliset astianhoidot ja virkamiehet antoivat arkipäivinä autoilijoille työtä. Tosin talvisin alkuajoina autot seisovivat lumesteiden takia. Kesäisin, varsinkin pyhäaikoina, autot olivat praasniekkävien käytössä. Praasniekkamatkojen lisäksi nuoriväki praasniekkapaikoilla ajoi ns huviajona. Kokeili, millaista oli autossa olla, kävikö vauhti päähän tai oliko pelon tunnetta. Toisin sanoen, ajelu oli samanlaista kuin muutama vuosi sitten lentokoneella lentoajelu. Vähitellen auton käyttö yleistyivät talouselämän palvelusvälineeksi. Näihin aikoihin taksiautohommaa hoidettiin kotona käsin. Jos yllättäen autoa tarvittiin, haettiin automies pelolta ja auto heinäladosta. Tavallisissa oloissa hyvissä ajoin automiehen kanssa sovittiin auton käytöstä. Silloin kun automiehellä ei ollut ajotilauksia, hän meni auton kera praasniekka- tai juhlapaikalle siinä mielessä, että sieltä löytyä kyydittävä.

Kolmekymmentyvän alkuvuosista päästyä alkoi Suojärvellä suuri talous- ja teollisuusnousukausi, tosi kulta-aika. Talonpoikien metsät menivät hyvin kaupaksi, työmiehillä oli täystyöllisyys ja työpalkat korkeita. Kauppa kukoisti, rahaa liikkui runsaasti. Herrat ja työväki sekä maatalouden nuoriväki liikkui paljon. Autoja aina tarvittiin. Autokyydin kysyntä lisääntyi, autokanta myös vastaavasti. Tällöin tuli muualta Suomesta taksimiehiä Suojärvelle ja he perustivat paikakuntalaisten kanssa

pirssiautoaseman

Suвилаhteen Suojärven rautatieaseman tuntumaan, johon hankkivat päivystysluoneen ja puhelimen. Eräiden tietojen mukaan tämä taksiasema lienee ollut Viipurin läänin suurimpia. Taksiaseman automäärä oli suurimmillaan viisitoista. Autokalusto oli etupäässä uutta ja korkealaatuisia. Myöhemmässä vaiheessa perustettiin Kaipaankylään toriaukeaman reunaan epävirallinen taksiasema, jossa tosin oli tilapäinen päivystysluone, ja puhelin oli käytettävissä vieraisessa kaupassa. Myös yksityisessä käytössä oleva suuri henkilöautomäärä suoritti taksiajotoja. Autoja oli joka kylässä, myös vuokratyöläisiin. Tällöinhän ei tarvinnut erikoista liikennelupaa.

Kuorma-autoliikenne

Linja-autoliikenteen kanssa kohosi rinta rintaan. Ensimmäiset kuorma-autot olivat yrityseläimien ja valtion omistamia. Myös yksityisten omistamat kuorma-autot kohta ilmestyivät maanteille. Valtion omistamat autot huolehtivat kesäisin teiden sorastuksesta ja talvisin aurauksesta, liikkeiden ja yhtiöiden autot olivat yritysten palveluksessa, yksityiset autot puutarvan kuljetuksessa, kuten Litsman sahalla (Hyryskylästä) ne ajoivat sahatavaraa ja raakapuutavaraa maantievärsiltä rautatieasemille. Kuorma-autojen määrä ja käyttötarkoitus lisääntyi maanteiden parantumisen mukaan. Maa-, vesi-, silta- ja talonrakennustyömaat olivat suuria työnantajia kolmekymmentyvän puolivälissä jälkeen sekä muu talouselämä antoi runsaasti autoille työtä. - J. Tuomela.

Linja-autoliikenne

Ensimmäinen linja-auto Suojärvellä oli Turhanvaarasta kotoisin olleella Repo-nimisellä miehellä. Se oli T-malli Ford-merkkinen avonainen linja-auto. Siinä oli katto ja kankaiset seinät, mitkä puutasäällä olivat käärittyinä rullalle katon reunaan. Istuinpenkit oli asetettu ympäri reunojen viereen. Au-

Autonkuljettaja Heikki Rätty.

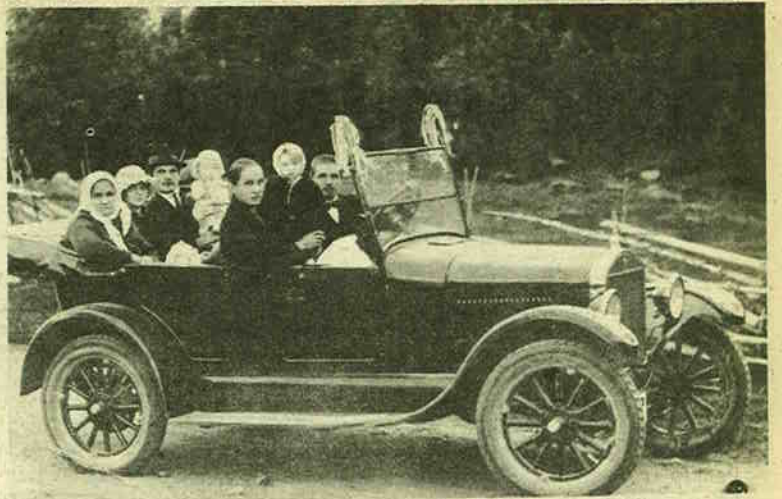
toon mahtui 14-15 henkeä. Repo ei harjoittanut varsinaista linja-autoliikennettä, vaan ajoi tilausajotoja vuodesta 1924 lähtien siihen asti, kun Karppanen aloitti varsinaisen linja-autoliikenteen. Repo kuljetti tilauksesta ihmisiä praasniekkakalla ajelutti ihmisiä joitakin kilometrejä maksua vastaan.

Repo oli jo vanhahko mies, kun hän osti auton ja hankki ajokortin. Itse hän ajoi autoa vain jonkin viikon ja sitten ajoi hänen poikansa vaiko joku sukulainen. Itse hän toimi rahastajana. Myöhemmin hän myi auton pois.

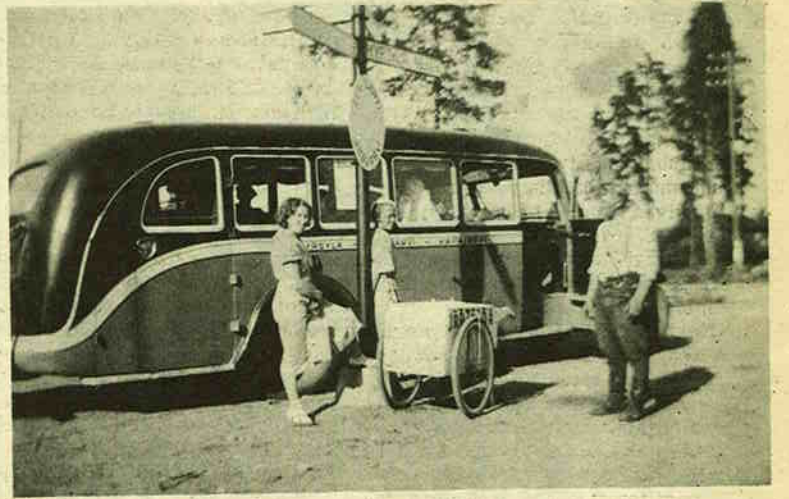
Salmista tulleella liikemies A. Kostialalla oli vuodesta 1926 lähtien samanlainen avonainen Ford-merkkinen linja-auto kuin Revolla. Hän ajoi sillä tilausajotoja. Olisiko hän ehkä ensimmäisenä vuonna harjoittanut autoliikennettä linjalta Suvilahti-Varpakylä-Suvilahti kerran tai kahdesti päivässä, tätä ei varmuudella muisteta. Auto hävisi sitten liikenteestä parempien autojen tieltä.

Liikemies V. Lakka aloitti v. 1926 liikenteen Ford-merkkisellä seka-autolla, minkä koppiin mahtui 8 henkeä ja sitten taakse tavaroita. Hän liikennöi kerran päivässä arkipäivinä linjalta Suvilahti-Annantehdas-Agljärvi-Suvilahti-Suvilahti ja kuljetti kauppiaiden tilaamia tavaroita. Samaa linjaa hän liikennöi myös jatkosodan aikana niin kauan, kuin Suojärvi oli suomalaisilla.

Ensimmäisenä aloitti varsinaisen linja-autoliikenteen maanviljelijä Johannes Karppanen Varpakylästä v. 1926 tai 1927. Hänellä oli Reo-merkkinen linja-auto, johon mahtui 18 henkeä. Myöhemmin

Suojärven Kaipaankylässä ensimmäisiä autoja. Kuljettajan paikalla auton omistaja Santeri Konttinen vaimonsa ja tyttärensä kanssa, takapenkillä Timo Konttinen vaimonsa kanssa.

Auto Seltin lähtöpaikalla Suvilahdessa. Auto kulki linjalla Hyryskylä-Kaitajärvi. Omistaja oli O. Piipponen, kuljettajana H. Rätty.

hän osti kaksi 27 hengen autoa. Karppanen liikennöi ensin linjalla Varpakylä - Leppäniemi - Suvilahti ja takaisin kahdesti päivässä. Joskus hän ajoi itsekin autoa, mutta hänellä oli sitten autonkuljettajana mm hänen sisarensa mies, Uittamo. Hän itse toimi rahastajana. Myöhemmin hän liikennöi linjalla Varpakylä - Moiseensaara - Kaitajärvi - Suvilahti ja takaisin. Karppasen linja-auto liikennöi myös kolmasti viikossa linjalla Varpakylä - Vegarus - Varpakylä. Vuodesta 1926 tahi 1927 lähtien kulki postiauto linjalla Värsilä - Korpiselkä - Annantehdas - Suvilahti ja takaisin kerran päivässä vain arkipäivinä.

Noin vuodesta 1930 lähtien liikennöi liikennöitsijä Vilhunen, joka asui Sortavalassa, linjalla Sortavala - Suvilahti - Varpakylä. Liikenteessä oli kaksi autoa, joista toinen yöpyi Sortavalassa ja toinen Varpakylässä. Automerkit olivat seuraavat: ensimmäinen auto 24-paikkainen Diamond, toinen 32-paikkainen Byssing Diesel.

Joensuussa asuva Piipponen liikennöi syksystä 1935 syksyyn 1937 seka-autolla linjalla Hyryskylä - Suvilahti - Leppäniemi - Kaitajärvi (klo 11) ja takaisin Hyryskylään. Lähtö Hyryskylästä aamulla klo 6 ja paluu illalla klo 18. Auto oli päivän Suvilahdessa. Automerkki oli Seltin. Koppiin mahtui 20 henkeä. Tavaraosassa oli linkkupenkit, joihin mahtui 5 henkeä.

Vuodesta 1937 liikennöi Piipponen 27 hengen linja-autolla linjalta Suvilahti (lähtö klo 6 aamulla) - Hyryskylä (klo 7.15) - Suvilahti (klo 8.30) - Kaitajärvi (klo 10.45) - Suvilahti (klo 14) - Hyryskylä - Suvilahti (klo 18). Auto yöpyi Suvilahdessa. Tämä auto vei aamulla työmiehiä Ignoilan voimalaitoksen työmaalle ja toi illalla takaisin. Ajureina toimivat 1. Rätty, 2. Karhunen Joensuusta, 3. Joku nuori mies (Parviainen). Auto liikennöi talvisotaan asti. Piipponen autot linjalla Hyryskylä - Suvilahti - Kaitajärvi kulkivat vain kesäaikana. Lossien takia ei talviliikennettä voitu harjoittaa.

Tulkoon mainituksi, että Ignoilan voimalaitosta alettiin rakentaa v.

1937 keväällä ja se valmistui kalv. 1938.

Piipponen toinen auto, myös 27-paikkainen, liikennöi vuodesta 1935 lähtien linjalla Pitkäranta - Suvilahti - Pitkäranta sekä myöhemmin Pitkäranta (lähtö aamulla) - Suvilahti (klo 9.30) - Hyryskylä (klo 11.30) - Suvilahti - Pitkäranta. Tämäkin auto liikennöi talvisotaan asti.

Miitrei Voranen, joka asui Tolvajärvellä, harjoitti linja-autoliikennettä linjalla Joensuu - Tuupovaara - Korpiselkä - Suvilahti ja Varpakylä - Leppäniemi - Suvilahti. Hän aloitti liikennöimisen noin 1935.

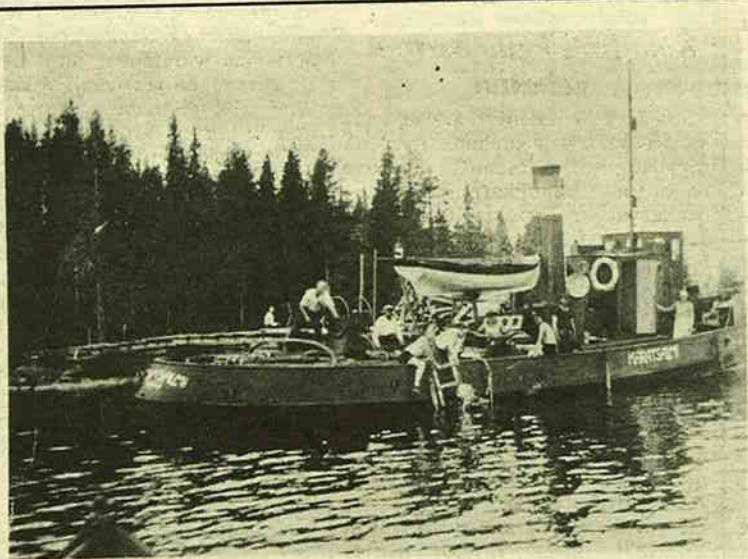
Kun valmistui maantie Salmijärven ja Kuolismaan välille noin v. 1937, alkoi linja-autoliikenne linjalla Kuolismaa - Salmijärvi - Vegarus - Varpakylä - Suvilahti ja takaisin. Auto yöpyi Kuolismaassa, mistä lähti aamulla klo 5, tulo Suvilahden noin klo 8 tahi 9 ja lähtö sieltä klo 15. Tulo Kuolismaahan klo 19. Auton omistaja oli Toivo Kainulainen, joka silloin asui Tuupovaarassa, nyt hän asuu Joensuussa. Kainulainen liikennöi myös linjalla Suvilahti - Annantehdas - Vuonte - Vegarus ja takaisin vain arkipäivinä vuodesta 1937 talvisotaan saakka. Autot olivat 27-paikkaiset Volvo ja Chevrolet. Kuljettajina toimivat omistaja itse ja Toivo Kasurinen.

Linja-autoa sanottiin tuuriksi. "Tuuri tuloo!" Linja-auton kuljettajaa sanottiin tuurin kuljettajaksi.

Autonkuljettajia pyydettiin toimittamaan erinäisiä asioita mm tuomaan lääkkeitä apteekista sekä tavaroita kauppalikkeista. Esm. tytöt - säästääkseen matkakuluja - pyysivät kuljettajaa ostamaan heille Suvilahdesta kengät. Kun kuljettaja myöhemmin kysyi näiltä työtöiltä, olivatko kengät sopivia, vastasivat nämä: "Hyvät ollah."

Väärinkäsityksiäkin syntyi, kun muualta kotoisin ollut autonkuljettaja ei ymmärtänyt paikkakunnan murretta. Siitä esimerkkinä seuraava tapaus.

Eräs matkustajana ollut mummo huusi kuljettajalle: "Hörötä, hörötä, vel'li!" (pysäytä, pysäytä, vel'li!)

Karatsalmi-laiva

Suojärven vesillä. Alussa laiva toimi matkustajalaivana liikennöiden Annantehdas-Kaipaa-Leppäniemi-Jehkilä-Varpakylä ja takaisin Annantehdas. Laivan omisti kauppias Immonen. Suojärven sahalaitosten uusinnuttua ja alettua voimakkaammin toiminnan kaksikymmentyvän puolivälissä laivan omisti maisteri Hella Vuolijoki Oy Carelia Timber C Ltd:lle puutarvan hinnoitukseen. Tällöin laivan kansirakenne muutettiin hinausalusta vastaavaksi. Myöhemmin laivan osti Suojärven Uittoyhdistys käyttöönsä. Kuva ja tiedot: ent. kirvesmies Ilmari Kaasinen Kajaanista (Suojärvi Annantehdas). - J. T.

EINO S. RAHIKAINEN:

KUN RAHA TULI SUOJÄRVELLE

— Pankkiasioista Suojärvellä 1920-luvulla —

Vuonna 1923 valmistui rata Matkaselästä Suojärven Suvilahteen ja tämän radan mukana meidänkin perheemme muutti sinne. Isäni Probus Rahikainen toimi Karjalan Tukkukaupan sikäläisen kaupan ja konttorin johtajana ja hoiti samalla Kansallis-Osake-Pankin asioimistoa. Suojärveä kutsuttiin tuohon aikaan Suomen Klondykeksi, sillä radan valmistuttua pääsivät suojärveläisetkin myymään koskaan aikaisemmin hakaamattomia metsiään ja suuri raha virtasi paikkakunnalle. Pankki oli suurimmalle osalle metsän myyjä tuntematon käsite ja isän eräänä tehtävänä olikin tehdä asiaa tunnetuksi ja koettaa saada metsärahat korkoa tuottavaksi pankkiin. Ilman muuta oli kansan keskuudessa suuri epäily kaikkea uutta ja tuntematonta kohtaan. Metsänmyyjät eivät voineet käsittää, että raha voisi pankissa kasvaa. "Ruotsi pettäi!" oli ensimmäinen reaktio ja rahojen pankkiin tuomiseen suhtauduttiin varovasti.

Kerran tuli taas joku Hyrsylän mutkan mies tenttaamaan isää pankin asioimistoon.

- Jos nyt jätän djengat sinulle, niin mitäbö annat tagasi?

Isä pyöräytti laskukoneesta korollisyyksen ensin puolelta vuodelta ja sitten vuodelta ja ilmoitti tuloksen.

- A annatko tagasin silloin kun tarvitsen?

- Ka silloin, kun tulet kniigan (kirjan) ker hagemah.

- Ota sie sitte tuo tuhatmarkkanje.

Isä otti rahanipun vastaan, laski setelit, pisti ne ukon nähden kassakaappiin, kirjoitti vastakirjan ja ukko poistui hieman ihmetellen ja epäilevän näköisenä. Luuli kai viimeisen kerran nähneensä rahat.

Ei kulunut kuin vajaa viikko, jonka aikana seteliyhijäämää ei ollut ennätetty lähettää Sortavalan piirikonttoriin, kun ukko ilmestyi takaisin konttoriin.

- Tässä on kniiga, annaha sie rahat!

- Mihimbä sie nyt rahat tarvitset? kysyi isä.

- Anna vai, itsebähä tiän, mihin tarvitsen.

Isä aavisteli jo jotain. Meni kassakaapille, aukaisi sen ja otti ukon jättämät rahat täsmälleen samasta paikasta, kuin mihin oli ne pannutkin. Hän huomasi ihmetyksen nousevan ukon naamalle, mutta jatkoi operatiota. Asetti rahat laskukoneen viereen, veivasi viikon koron niille ja ilmoitti ukolle, että näiden hänen jättämiensä 1000 mk:n lisäksi hän saisi korkoa niin ja niin monta markkaa, ryhtyen vielä laskemaan korkorahojakin setelikasan päälle.

Ukon reaktio oli nopea.

- No, piä vai, anna niijen kasvua korguo enemmäti.

Aukaisi takkinsa napit auki, otti pois suuren "lukkoneulan" povitaskunsa suulta ja latoi ainakin kymmenkertaisen määrän lisää rahaa pankin tallettavaksi ja "korguo kasvamah".

Luottamus pankkiin ja "Ruotsin brihaan" oli saatu. Jos tälle ukolle olisi selitetty, että hänen rahansa vielä samana iltana lähtisivät Sortavalan ja sieltä edelleenkin käyttämään tehtaita tai rahoitta-

maan niiden raaka-aineistoja, jolloin kenties juuri tämän ukon rahat viikon päästä olisivatkin hänen naapurinsa taskussa, ei talletuksia varmaankaan olisi tullut.

Eräänä perusteena luottamuksen syntymiseen saattoi olla sekin, että tämä vienankarjalaisyyntyinen pankinjohtaja oli ennättänyt omaksua myös Suojärven aamukse-laissävyisemmän kielen.

HULLU-HANNOSEN
RAHAPAKETTI

Joskus syntyi Suojärven pankin asioimistossa sellainenkin tilanne, että rahaa piti saada Sortavalasta lisää. Tällöin käytettiin usein henkilökohtaisia kuriireja paketin kuljettamiseen, jos sopiva mies sattui olemaan Suojärvellä päin matkalla. Karjalan Tukkukaupassa palveli myös nuori mies nimeltänsä Hannonen. Hän oli erittäin pidetty seuramies, koska hän oli luonteeltaan vilkas ja keksi aina jotakin aivan erikoista ja tavallisuudesta poikkeavaa. Niinpä häntä kutsuttiinkin lempinimellä Hullu-Hannonen eikä tuolla etuliitteellä ollut mitään pahesuvaan tarkoitusta - todennäköisesti se oli vain lyhennys Hullutellevast Hannosesta.

Saipa kerran Hullu-Hannonenkin tehtäväksi viedä melkoisen rahapakettin Suojärvelle. Hän oli läsnä pankissa, kun paketti sinetöitiin ja siellä hänelle korostettiin tehtävän vaarallisuuttakin. Pankin sinetöimä paketti olikin sen näköinen, että vilpillisen ihmisen silmä otti siihen jo pitkien matkojen päästä.

- Kyllä tästä selvittää, vakuutti Hannonen, kuitasi paketin ja otti sen kainaloonsa.

Kotiin tultuaan hän kääri koko komedun sanomalehtien sisälle, jolloin paketti muistutti varmaan enemmän likapyykkilähetystä kuin ryöstön kohteeksi sopivaa arvolähetystä. Junaan tultuaan hän viskasi paketin ylähyllylle ja sinne se jäi Matkaselässäkin, jonka ravintola-asemalla juna seisoi parikymmentä minuuttia ja jossa Hannonen kävi asiaankuuluvasti virkistäytymässä.

Takaisin tultuaan hän totesi paketin olevan entisellä paikallaan, tönäisi sitä hieman ja istuutui kaikessa rauhassa penkillensä.

- Mitäs sinulla tuossa paketissa on? kysyi matkaseurana ollut luottettava veikko.

- Kolmesataatuhatta markkaa käypinä seteleinä. Vien sen Suojärven pankkiin

- Kolmesataatuhatta! Ja sen sinä jätät noin vain Matkaselän asemalakin tuonne pakettitelineeseen, josta kuka tahansa olisi sen voinut ottaa!

- Hm, luuletkos, että kukaan on kiinnostunut tuollaisesta sanomalehtien kääritystä paketista. Eri jutut on, jos kuljettelisit sitä mukana asemalle ja vessaan ja niin pois päin. Silloin jonkun epäilykset saattavat herätäkin. Kyllä tämä systeemi on kaikkein varmin, vakuutti Hullu-Hannonen.

Niin kuin sillä kertaa olikin. Tarrinan tultua yleiseen tietouteen, ei Hannonenkaan enää voinut tätä maailman yksinkertaista konstia käyttää rahojen kuljetuksessa, mikäli hänelle enää tämän reissun jälkeen moista luottamustehtävää annettiinkaan.

Poika neuvoo itseään, kun isäntä ahdistelee antaakseen selkäsanaan kolttosien johdosta: »Juoskua jallat, juoskua jallat, perse on vuaras, perse on vuaras.»

li) Kuljettaja luuli, että mummolla on kiire määräraikkaan ja niin hän lisäsi vauhtia, kunnes sitten joku matkustajista huomasi hänelle mummon sanat. Silloin vasta kuljettaja ymmärsi pysäyttävä auton. Edelläolevat muistitiedot on kerätty useilta henkilöiltä.

Suojärven Seurahuone

Suojärven kuuluisa Seurahuone oli kansainvälinen kohtauspaikka. Kävijöiden runsaudesta kertoo sekin, että Suojärven Seurahuoneen alkoholimyynä oli kolmanneksi suurin koko maassa. Kerran sattui Suojärven Seurahuoneella, että joku vahva mies, joka oli ilmeisesti myös rikas, ryhtyi keuhmaan itseään: »Mie olen jumala tiäl.»

Sattuipa paikalle myös toinen, joka aikansa kuunneltuaan otti keuhjaa rinnasta, nosti nurkaan ja sanoi: »Tiäl pietää jumaloi tsupus.»

SUOJÄRVEN PITÄJÄHISTORIA

Karjala-lehden erikoisessa Suojärvi-numerossa on paikallaan vireästä muistia sillä arvokkaalla perinnöllä, mikä meille ja jälkipolville on talletettu kaksi-osaiseen Suojärvi-teokseen. Sen paikka on jokaisen valvutuneen suojärveläisen kodissa kunniapaikalla, eikä vain kunniapaikalla, vaan myös jokaisen perheenjäsenen akeran tutkistelun kohteena. Mikäli sinulla hyvä heimovaljeni- ja sisareni ei sitä ole, on siihen vielä tilaisuus. Sijoitus ei ole suuri. Kun tarkastelee kirjan sivuja, kertyy asiain tuntijain kertomaa kokonaista 1045 sivua. Kuviakaan ei ole unohdettu, niitäkin on runsaasti viljelty. Kun työstä vastaa kouluneuvos Lauri P e l k o n e n, jo nimikin takaa kirjan korkean tason. Annammekin puheenvuoron hänelle, joka kirjan aikaansaajana sen ansiokkaasti esittelee:

»Toimitusperiaate»

Historiatoimikunta on teosta suunnitellensa lähtenyt siitä, että käsitellään tarkemmin ainoastaan viimeisiä vaiheita Suojärvellä. Mutta kun Suojärven oloissa ja kansanperinteessä on paljon selästä, millä mielenkiintoa on koko maalle, on pyritty siihen, että kutakin asiaa käsittelee, mikäli mahdollista, henkilö, joka parhaiten

Kan Helsingin herroja petettiin

Suojärvellä esiintyi melko runsaasti karhuja ja karhunkierroksia myytiin monia. Toisaalla lehdessä on kuvaus maineikkaimmasta karhunkaatajasta Kuisma Pussisesta. Seuraavassa on kuvaus, kuinka Ul' loi Porarvessa asuva ovela erämies petti herroja.

Ul' loi löytännyt vanhan karhunpesän. Hän laittoi mustan turkin nurinpäin pesään, teki kierrosmerkit ja myi kierroksen Helsingin herroille. Nämä halusivat tarkistaa, onko karhu pesässään. Ul' loi varoiten, että on lähestyttävä pesää varoen, jottei karhu herää ja pötki pakoon. Lähelle päästyään he näkivät pesässä mustan karvaisen "mesikämmenen". Kaupat tehtiin ja Ul' loi sai rahat.

Myöhemmin tultiin karhua tappaamaan. Mentiin haudalle, mutta karhua ei löytynytkaan pesästä, sillä Ul' loi oli hakenut välillä turkinnsa pois. Katseltiin ja ihmeteltiin ja Ul' loikin totesi: "O roskehno, mil aigua olloo pajeni!"

Ei auttanut muu kuin piti palata tyhjin toimin takaisin ja herrat päivittelivät sitä, että olivat kierroksen maksaneet etukäteen.

koko maassa sen tuntee. Siten on Suojärvi-kirjan aikaansaamisessa avustanut lukuisa joukko erittäin päteviä henkilöitä, ja meille sen kirjoituksilla on pysyvä arvo.

Suojärven kansanperinteeseen

on kiinnitetty suurta huomiota. Henkistä perinnettä käsittelee akateemikko, prof. Martti Haavio. Suojärvellä puhtainpana esiintynyt Karjalan taloa karjalaisena siivistystuotteena kuvaa akateemikko prof. Kustaa Vilkuna. Suojärven murteesta on kirjoittanut tutkimuksen Karjalaturteiden tutkija prof. Aimo Turunen. Useiden suojärveläisten yhteistyöllä on laadittu kuvaus kauneista suojärveläisistä kansantavoista. Lisäksi on näytteitä suojärveläisestä kansanrunoudesta, - kielestä- ja huumorista.

Suojärven historiaa

käsittelee v:een 1811 Laatokan-Karjalan erikoistuntija prof. Erkki Kuujo. Viime ja tämän vuoden historiaa esittelee kouluneuvos Lauri Pelkonen. Erikoista huomiota on kiinnitetty lahjoitusmaakysymykseen ja Annantehtaan historiaan. Kuuluisan miljoonarahaston synnyn ja vaiheet käsittelee kaikkien suojärveläisten tuntema Paul Tuohimo. Ortodoksinen seurakunnan historiaa valaisevat mm lehtori D. Tarvasaho ja rovasti Mikael Rintamo, luterilaisen seurakunnan historiikin on kirjoittanut rovasti Risto Ruskokivi. Kristillistä senttemmenttityötä Suojärvellä käsittelee rehtori Martti Tyrkkö. Eri tyistä huomiota on kiinnitetty maanpuolustukseen Suojärven osalta. Suojärveen liittyviä taistelutoimia talvi- ja jatkosodassa käsittelevät kenraaliluutnantti Hägglund ja eversti Kuussaari ja Kallervo, rajavartiolaistosta eversti Rautavaara, kaikki henkilöitä, joilla on ollut aktiivinen osuus tapahtumiin. Suojärveläisten sijoittumisen uusille asuinpaikoille esittelee agronomi Johannes Kuikka.

Suojärven taloudellista elämää

ja sen edellytyksiä ei suinkaan ole unohdettu. Suojärven fyysillistä maantiedettä käsittelee lehtori Erkki Kanerva, sen valtion metsiä niiden perusteellinen tuntija ylimetsänhoitaja Väinö Pöyhönen, yksityismetsiä taas ylimetsänhoitaja Heikki Matero. Rajaseututyön entinen ylijohtaja maanviljelysneuvos Aku Korhonen esittelee maatalouden nousua tällä vuosisadalla.

Suojärven teollisuuden mahtavasta kehityksestä on suorittanut tutkimuksia ja avustaa asiantuntijana sitä koskevassa artikkelissa johtaja Harri Christensen. Aikaisempaa elinkeinoelämää käsitellään verrattain laajasti muun historian yhteydessä.

Kansanvalistustyötä

Suojärvellä käsittelee Raja-Karjalan koulupiirin entinen tarkastaja Arvo Jääskinen laajassa Suojärven koulujen historiassa. Yhdistelmää ja vapaata kansanvalistustyötä käsitellään artikkelissa, jossa kirjoittajina ovat mm rouvat Klaudiva Vahronen ja Maritta Hokkinen, johtaja Heikki Nuoranne, taloudenhoitaja T. Pankkoski ym.

Kymmenet, tässä nimeltä mainittamattomat suojärveläiset ovat hanketta edistäneet monin tavoin, mm haastatteluin ja kuvin. Niinpä teokseen tulikin ainutlaatuisen kuvitus. Näytteenä mainittakoon yksin prof. Vilkkunan Karjala-talon tutkimuksiin liittyä 22 kuvaa.

Liitteenä teoksessa on pitäjäkarta.

Suojärvi-kirjan aikaansaamisesta on huolehtinut historiatoimikunta. Sen puheenjohtajana on ollut Heikki Nuoranne ja jäsenenä Klaudiva Vahronen, Paula Home ja Vilho Kärki, rahastonhoitajana Paavo Vahronen. Toimitustyöstä on vastannut ja tarpeelliset täydennysartikkelit kirjoittanut kouluneuvos Lauri Pelkonen.

Suojärvi-kirjan I osa ilmestyi vuonna 1965 ja II osa seuraavana vuonna. Kirjoista otettiin 1500 kpl. painos ja on sitä tähän mennessä markkinoitu runsaasti puolet. Sitä on jatkuvasti saatavana Karjalan Liitosta, asiamiehiltä ja pääasiamieheltä Paula Homeelta, Kauppak. 55-57, Kuopio.

Tässä tämä pieni "muistiverestys" kirjan olemassaolosta. Teos on arvokasta perintöä jälkipolville. Yhdyntä lopuksi Paul Tuohimon Suojärven ensimmäiseen pitäjäjuhlalla kirjoittamansa runon eräeseen säkeistöön:

"Oli siel vettä da voarua, mett' s oli loputoi. Voisigo ken meis konza mieles pois unohtua? Ainos se silmien eiz läikkyy, korvis kui kandleh soi, onhai se SUOJARVI armas, MEIJÄN Synnyinmoa."

- P a u l a H o m e .

— Akka pidäh olla töoma, päättil i muakkah. (Suojärvi)

KAUPPIAS
VALTER FILIPOFF

Valtimo (Suojärvi, Varpakylä)

Suojärven kyläkuvaauksia

MUISTIKUVIA VARPAKYLÄSTÄ

Kalhoisin mielin muistelemme "kadotettua Karjalaa" ja omaa rakasta Suojärveä. Pelkkä ajatus ja erittäinkin jonkin tutun nimen kuuleminen tai lukeminen tuo mieleen rakkaita ja herkkiä muistoja entisestä kotiseudusta. Sehän on luonnollista. Jokaiselle ihmiselle on synnyinseutu rakas, ja mielellään ohjaa sinne askeleensa, jos se vain on tavoitettavissa. Mutta meillä suojärveläisillä ei siihen ole toistaiseksi mahdollisuutta muutoin kuin ajatuksissamme.

Kun ei pääse paikan päälle katsomahan, näkemähän, kotoisia kartanoita, päähän kultaisten kulojen keskelle kotoista kylästä, armainta asuinsijaista, missä lapsina leikimme, pienoisinna piehtaroiimme kera siskoin, veikkosien, kanssa kasvinkumppanien.

Vaikka rajat erottavat, linjat uudet jaottavat, tahdon teidät sinne viedä, halki ilmaan kuljetella: yli vaarain, laajoin soitin, autereisten järvein selkään, niille tutuille tuville, taattoin, maamoin majasille, sinne, missä taatto raatoi, suurin toivein kasket kaatoi, teki talot, perkas pellot, laitto meille elintilat. Missä maammo meidät kantoi, kiikuttelee, liikutteli, monet hyvät neuvot antoi, yöt ja päivät työtä teki, itseänsä säästämättä. Luotti Luojaan, uskoi Herraan taivaalliseen auttajaansa. Niin hän tuskat, vaiivat kesti lasten tähden loppuun asti.

Jos tulet Turhanvaarasta, kuljet kautta Kipranmäen, pääsetpä pian perille tuttaville tanterille, näet kauniin kotikylän edessäsi avautuvan: vasemmalla Vilokkiset, Sankin Karpan sen takana.

Käännyt siitä oikealle kaarrat omalle kujalle, aidat pantu puolin, toisin, veräjät vasiten tehty. Kolme Koukkusten taloa kujan reunalla rehottaa: ensin Romni Jaakon talo, sitten Ignatin asunto, kolmas Iivon, Ignoin pojan.

Jos taas tulet toista tietä kautta kuulun Korpiselän, Tolvajärven harjanteita Aittojokeen asti pääset. Saavut vihdoon Savinistoon suuren Suojärven rannalle, selän sinisen etehen. Katsot suoraan selän yli silmäilet lomitte saarten: siellä näet oman kirkon kohti taivasta kohovan. Vierellänsä vanha kirkko keskellä kuusikon komean kalmalautain katvehessa.

Ei nyt tervehdi tulijata kullassa kirkon risti. Kuuset ehkä kurkottavat, koivut latvaansa kohottaa. Poissa kauniit kotikirkot, sodan, vainon, tuhoamat.

Jatka matkaa Jerosista kierrä kautta Kunoisniemen, kohti kotoista kylästä mieluisa matkan päätöstä. Kohta pääset Gauroinniemeen, siitä sillalle sujahdat: vastassasi Varpakylä, taloinensa, kylyinensä.

Katseletko kylänpäätä, tutkistelet tupasia? Talo siellä, toinen täällä, kaikki Hokkisten taloja: oikealla rannan puolla Mikon mökki seisoi tuolla. Vastapäätä vasemmalla oli Santerin asunto.

Sitten talot Antin, Jussin, Hedun lesken perillisten. Käännyt siitä kulojelle vasemmalle vierähtelee: jopa tuli tuttu paikka, oma armas kotitalo, siinä asui isä, äiti, lapsinensa, perheinsä. Simo-setä asusteli alla samaisen katoksen. Sakarin talo takana oli käytössä koulujen: siellä piukki pirran ääni, sujahteli sukkulainen, sitten kylän pienimmille alkeisopit annettiin.

Vähän matkaa ylempänä kohti Koukkusten taloja oli Timon kauppaapuoti, siinä samassa asunto. Siitä alas polku johti Iivanan taloa kohti. Ivan, Anna asustivat kera lasten keskenänsä.

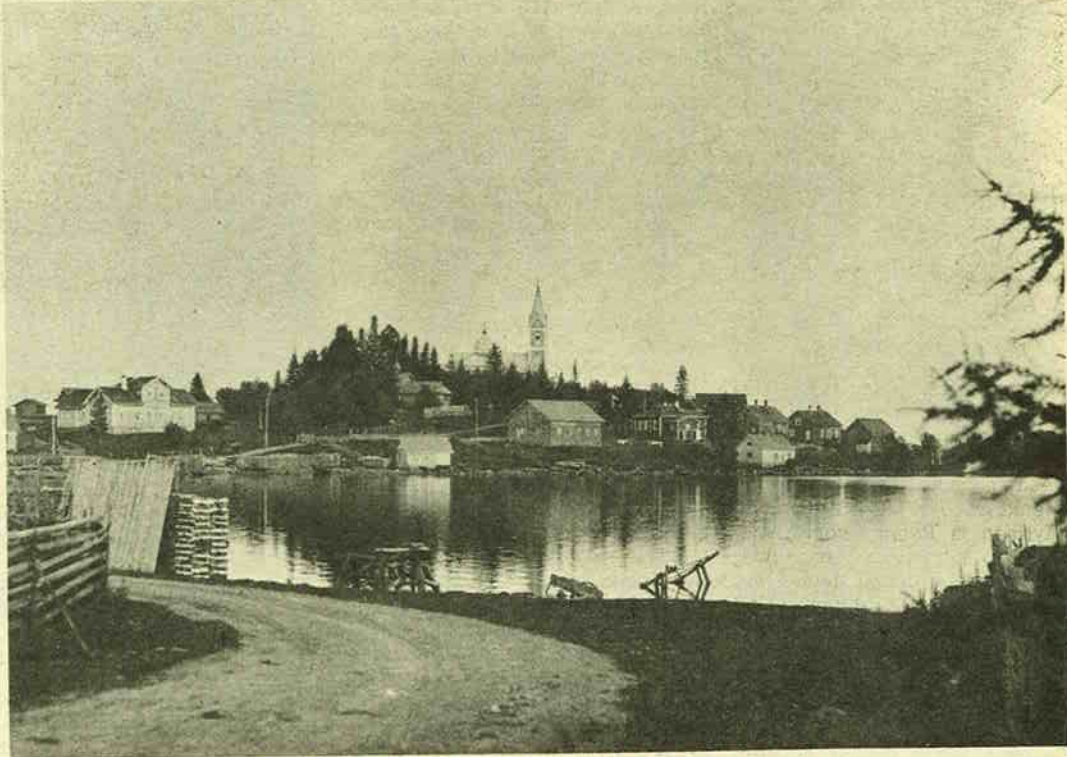
Siinäpä tutut talokset oman kylän alkupäässä.

Siinä välähdyks Varpakylän pohjoispäästä.

Kokonaisuutta ajatellen ei Varpakylässäkään ollut mitään tavallisuudesta poikkeavaa muuhun kuntaan nähden kuin se, että oli koko kunnan keskus, "pogosta", kirkonkylä. Tosin kirkko ei ollut keskellä kylää, mutta ei se liioin laidasakaan ollut, koska kylää jatkui vielä aika kauas kirkon taakse, joskin sitä kylän päätä kutsuttiin Hukkalaksi.

Olipa kylässä nahkaverstaskin, jota ylläpiti Ivan Hokkinen. Samoin oli sepän paja, jossa välpaloina takoa kilkutteli Semen Hokkinen. Olipa omasta takaa rinkelillepomokin, "kurenien", kuten sitä sanottiin. Se sijaitsi Feodor Pöppösen ja N. Karpinin talojen välillä.

Kauppojakin oli Varpakylässä omiksi tarpeiksi. Lähin kauppa oli Fedot Vasilin. Hokkisen, Hedun, kauppa. Sen loputtua hänen veljensä Timo piti kauppa, kuten jo aikaisemmin on mainittu. Sitten kirkolle päin varsinaisessa keskustassa, tienhaarassa, oli F. K. Pyykkösen kauppa, jota myöhemmin hoiteli Antero Vornanen. Aivan tienhaarassa piti kauppa Mikko Stepanoff (Sepponen) ja hänen jälkeensä Klement Siikanen, Lukan Kliimoi. Ajan oloon perustivat kaupan Suojärven Osuusliike tienhaarasta katsottuna pohjoiseen päin tien vasemmalla puolella, ja Raja-Karjalan Osuuskauppa Turhanvaaraan menevän tien vasemmalla puolella. Siinä lähellä oli myöskin Jaakko Matsisen, Griisin Juakoin kauppa. Tienhaarasta vähän matkaa kirkolle päin oli Sosont Matsisen ja sen toiminnan loputtua hänen vävynsä Nikolai Karpinin kauppa, edellinen vasemmalla ja jälkimmäinen oikealla puolella tiestä. Sittenpä kaupoista on mainitsematta enää vain Jemeljan Filippoffin, Omeilan, kauppa, jonka sijainnista mainitaan myöhemmin. Sittenpä muistelemme muutamia maantien laidassa sijaitsevia taloja. Alotamme kylän alkupäästä, Ivan Hokkisen talosta, josta on maininta edellä ja joka eräässä vaiheessa oli majatalona. Sitten kirkolle päin oli Mikko Koukkusen talo oikealla ja Heikki Koukkusen talo vasemmalla puolella. Kukapa ei muistaisi lähellä tienhaaraa oi-

Varpakylän kaunis kirkkomäki laivalaiturilta päin katsottuna.

kealla puolella ollutta Feodor Pöppösen taloa, jossa oli Varpakylän puhelinkeskus. Sen ohella hän harrasti räätälin ammattia ja piti pihassa kioski-kauppaa. Hänellä juttua riitti jokaiselle, oli aina sa- navalmis. Niinpä hän osasi tarjota tavaroitaankin kioskilla sanoen mm: "Opi telgoa omenazle, mummetakkoa munazle, libo lmsaista juogoa, maksuksi markad tuogoa". Feodoran takana oli Ittusen Iilan mökki. Vastapäätä vasemmalla oli Karpinin lesken talo ja sen lähellä samalla puolella maantietä Mikko Vilokkisen talo, jossa oli viime aikoina postitoimisto. Kuljemme edelleen maantietä kirkolle päin ja ohitamme jo edellä mainitut "kurenien", tien oikealla puolella ja Matsisen ja Karpinin kaupat. Tien oikealla puolella seisoi pikkuinen rukoushuone, tsasouna.

Sen kohdalla matkajan oli tapana tehdä ristinmerkki pysähtymällä ja tsasounaan päin kääntymällä. Samalla puolella tietä aivan tien varressa oli Paavalin Prähkyn talo. Melkein sen kohdalla vasemmalla puolella lähti kujonen kohti Pönkien ja Jaskasten yhdyskuntaa. Siellä asuivat Filip ja Akima Pönkä sekä Trofim ja Jehki Jaskasten perikunta. Emme siitä pitemmälle poikkeakaan, vaan jatkamme matkaa kirkolle päin. Kohta kujosen jälkeen oli Jyrki ja Uljaana Bakalan mökki. Bakalasta usein viitsailtiin sanomalla: "Jyrki kui jyrizöh gä Ulli ei piäze uinuomah." Sitten tien oikealla puolella oli Ivan Tiovin talo ja heti sen jälkeen apteekki, joka yhteen aikaan sijaitsi Kipranmäellä Vilokkisen talossa. Sen jälkeen tien vastakkaisella puolella oli Pedrin Sakan, Sakari-as Ahosen mökki. Sittenpä tulemekin Osuuskassan omistamaan taloon tien oikealla puolella. Aikoinaan siinä piti kauppa Jaakko Matsinen. Tämän naapurina oli Savina Matsisen talo, jossa viime aikoina sijaitsi kunnantoinmisto. Tässä yhteydessä mainittakoon, että kunnantoinmisto jakooko kunnan keskus siirrettiin vuonna 1939 Suvilahteen. Nyt jo pääsemmekin Varpakylän opinahjon, kansakoulun lähelle. Sehän sijaitsi tien oikealla puolella kumpareella, jonne johti kaunis koivukuja. Siellä minullakin oli tilaisuus saada ensimmäiset valistuksen ja tiedon alkeet. Kansakoulun lähellä oli isokokoinen rakennus, koko kunnan yhteinen

lainajvästö, makasiini. Sieltä saatiin tarpeen vaatiessa siemen- viljat lainaksi, joka maksettiin takaisin korkoineen syksyllä. Samalla puolella tietä oli Wikstrandin talo. Poiketkaamme välillä toiselle puolelle maantietä, niin siellä löydämmekin aivan maantien varressa Ivan Mõhkösen ja hänen veljensä Jegorin perillisten talot. Heti näitten jälkeen onkin vuorossa Filippoffin kauppa, josta on jo aikaisemmin mainittu. Nyt pääsemmekin sitten useimmille suojärveläisille tutun talon pihaan, Levosen, Johannes Karppasen taloon. Olihan tässä talossa aikoinaan majatalo ja linja-autoliikenteen keskus. Karppanenin harjoitti linja-autoliikennettä Suvilahteen vuodesta 1924 lähtien. Karppasen rannassa oli myöskin Varpakylän laivalaituri, silloin kun Suojärvi-lai- va purjehti pitkin Suojärven pintaa Huttulasta Jerosien kautta Varpakylään ja siitä edelleen Tsoukuniemen ympäri Jehkilään ja edelleen Leppäniemen kautta Kaipaa- seen ja Suvilahteen. Kun lisäksi mainitaan tien vasemmalla puolella kirkkoon päin olevat Karppasten veljesten talot, niin siihen varsinaisen Varpakylä päättyykin Törisijän jokeen ja sen yli kulkevaan siltaan.

Vihdoin olemmekin kirkkomäen kupeella. Siinä molemmat kirkot seisovat hallitsevalla paikalla. Vanha tosin vaatimattomana 300 ajastajan patinoimana, mutta sitä arvokkaampana vanhan kalmiston keskellä suurten kuusten ympäröimänä, jo pelkällä olemassaolollaan hartautta herättävänä. Siellä pidettiin jumalanpalveluksia vain kesäisin elokuun 15:ntenä, kirkon nimipäivänä. Uusi kirkko kohosi korkeuteen ja sen huipulla oleva risti ikäänkuin levitetyin ja vastaanottavin käsin tahtoo vastaanottaa rukouksensa ja irroittaaksensa hänen ajatuksensa arkisista asioista siihen päämäärään, mikä ihmislapselle on kaikkein tärkeintä: saavuttaa sydämen ja mielen rauha, taivaallinen tasapaino, läheinen yhteys Jumalaan. - Pappila on kirkon liepeillä, samoin kanttorin asunto, ja lisäksi eräs vanha rakennus, joka toimi kouluna. Pappilan lähellä vasemmalla puolella sijaitsivat Jaakko Tumanoffin perillisten talot. Kirkon takana olivat Haukan talot. Niistä edelleen Stön-

kyt, Mitruset, Leskiset y.m., joita en osaa tarkemmin eritellä.

Olen yrittänyt kuljetella Sinua, ystäväni, läpi kylän melkein talosta taloon ihan kuin kädestä pitäen, mutta jotakin tärkeätä ja varteen otettavaa on voinut jäädä huomauttamatta ja mainitsematta. Se suota- neen anteeksi, sillä minäkin olen ollut poissa kotikylästäni paljon ennen varsinaista siirtolaisuutta. Hartaasti toivon, että itsekukin saisi edes jonkinlaisen kuvan ja käsityksen kauniista, kalliista, rakkaasta ja unohtumattomasta kotikylästäni, Varpakylästä. - Vilho Hokkinen.

JEHKILÄ — SUOJÄRVEN HELMI

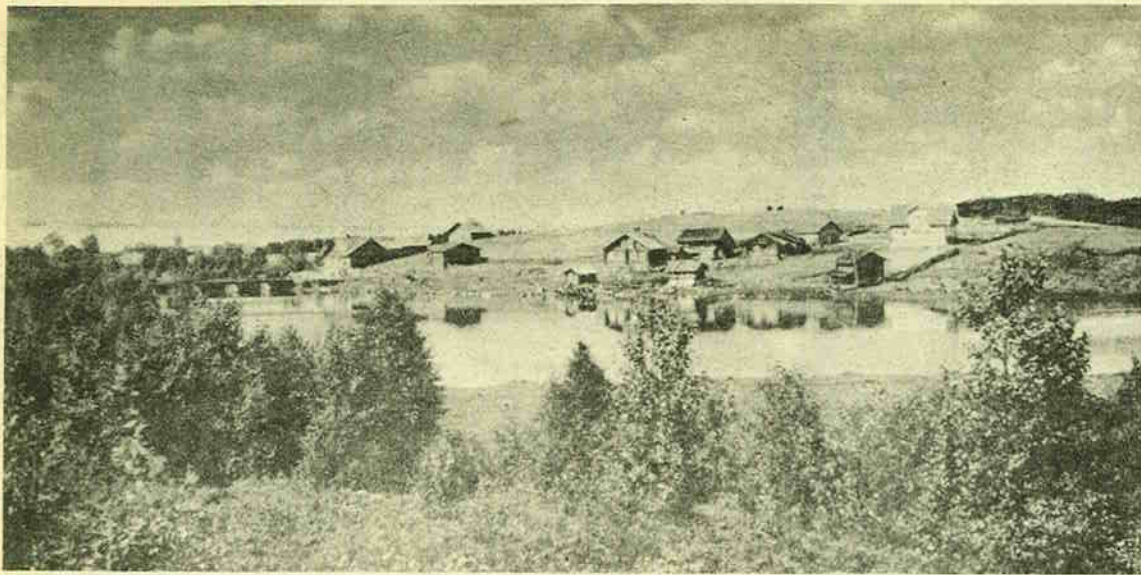
Kun Suojärven pitäjän kylien kohdalla mainitaan Jehkilä, niin se on tehtävä suurella hartaudella, sillä kylä oli todella kauniilla paikalla siinä Suojoen alkamiskohdassa. Alkoihan joki kaksikaaraisena jät- täen väliin Vasoin suaren. Vuolaasti virtaava joki monine koski- neen, kumpuileva maasto, monet saaret ja viljavat pellot lisäsivät kylän kauneutta.

Kylän keskeisyys mylly- ja kaup- papaikkana oli ensiarvoisen tärkeä suurimmalle osalle pitäjää. Kym- menet hevosmiehet tekivät ostok- sia Koivusen kaupasta sillä aikaa, kun Agapoffin - Palviaisen tai Jeh- kisen - riippuen siitä kumpi voitti käräjät - tai Koivusen myllyt jauhoivat isäntien viljasäkkejä. Siinä jauhamisvuoroaan odotellessa sai katsella pitäjän ensimmäisen Seurojen talon iltamamainoksia siinä Hainarin koulun vieressä.

Entäs kylän asukkaat? He olivat teräväkatseisia, monia eri am- matteja taitavia, eteenpäin pyrki- viä ihmisiä ja myös suojärveläisiä kantasukuja, kuten Penttos-Lauro- set, Levyt, Jehkiset ja Vaskaset. Taskastelkaamme kyläläisiä am- mattien mukaan.

Myllyteollisuus jo tuli mainituk- si, samoin kauppa- ja kassapaikka suvuttain: Kaliset - Koivuset - Vahroset - Saulamot. Kun kaupat teit, niin tar- vitsit mennä sepälle. Seppä-Mikki sinua auttoi, jos ei sattunut vesse- lās olema, jolloin hän viippasi kintaalla sanoen: "Kai hyvä nytshyö jälle!"

Mikin luota ei ollut pitkää matkaa toisen huumormiehen - Parmoin

Jehkilän kylää kesäaikaan.

Pekon luo. Hän oli tunnettu räätäri. Kun pyysit ompelemaan hyvän puvun, niin Pekko aina vastasi: - A min Jumala andau. Kerran hän tuli Venäjän puolelta Hautavaaraan kävelemällä. Karhu tuli vastaan säikäyttäen ja Pekolta sortui vatsa. Matkan teko oli nyt hankalaa, kun aina piti kyykistyä tiepuoleen. Silloin Pekko keksi keinon. Otti housunsa pois jaloistaan, kävellä prittai paljain kintuin sanomalla ripulilleen: -Tule dai mäne. Siun täh en aigua kykistymisih mänetä. - Kiire on Haudovuarah ompelema. Vai oli hyvä astuo, kui jallat luistivat automaattivoitelun johdosta.

Sepän ja räätärin jälkeen tarvinnut ammattitaitoista puuseppää. Mene Smuriin. Grigoi tekee hyvän työn a Kliimoi kertoo paremmat kuuskut. Nämä veljekset tekivät puutyöt a kolmas veli - Hisu-Juakko kaivaa kaiwon, ampuu kivet huutamalla. - Ambu tulou! Muuten Jehkilän ympärillä oli useita tunnettuja Juakkoja : Hisu-Juakko, Högä-Juakko ja Palo Juakko.

Jos Smura-Kliimoi ei siulle kaikkie juttulo kertanut, niin assu Vas-kasiin, kyllä Konni ne täydentää. Sinne astuimme koko kylä kuulemaan tarinoita, jos ei sattunut Konni olemaan teurastamismatkalla. Konni kertoi jutut, Vasja-veli antoi herralle hyvät hevoskyydit, Ivan muheloitti ja Miku silitteli parduua.

Nyt sinua on auttaneet kauppiat, räätäri, seppi, rakennusmiehet ja teurastaja. Apu ei lopu tähän. Kalle Ahava voi järjestää pirttureseptin, jos sinulla on shiivattua, eikä ole niin prostoi ja sano kui entinen mies, jolta Kalle kysyi: - Onko shiivattua? - On, oli vastaus - akka. Kallen luota ei ole pitkää matkaa kättilön taloon - Hilja Hämäläisen luo. Mene sinne, jos eukkosi etuhalma lyhenee, apua saat.

Tämän jälkeen kauppaamme metsäämme Aunuspuun herralle, Mikko Levyille, tilaamme Laurin Ondrien suota kaivamaan ja menemme Juntin Vanjan luo. Hän ompelee hyvät kengät, suutari kun on ammatiltaan jo toisessa polvessa tuotoin Maksiman jälkeen. Jos Vanja ei ole kotona, niin pian tulee, sillä hän on vain mennyt ongel, hän on näit kylän paras ongittaja.

Juntin Vanjan vieres on Agoin talo ja pitäjän tunnetuimmat Pätshin luadit, Agoi da Konnoi. Kolmas poika Ilja luadi yhen pätshin Siidarin niemen Vantille. Lähti soutu-maan kotirantaan, jolloin Iivana huusi perään. - Ilja, pätshi jo mureni! - Eihän yksi igiä kessä, vastasi Ilja ja soui kotirantaan, eikä sen jälkeen ole savea hänen kynsien väliin männyt.

Monta on Agoin tekemää unia Suojjärvenillä ja paljon on kaljaa virrannut, sillä ilman hyvää kiljua, savu kulki samasta reijästä kuin talon isäntä. Kysyttiin - vetäykö pätshi? - Vedäy, elgiä vai lapsie lähel piästäköy, vastasi unimuasteri.

Vielä riitti ammattimiehiä. Laurosen Mikko krassasi hevosesi hampaat. Vilho Smura korjasi pol-

kupyörän. Provasen emäntä teki hyvät pitsit ja Vahrosen Kaludi neuvoi puutarhanhoidon.

Jehkiläs alkoivat toimia martat. Siellä perustettiin lotat ja suojeluskunta. Nuorisoseura ja opintokerho menivät eteenpäin. Vantin niemellä asuivat runonlaulajat ja tiedoinkikat. Emme unohda Muttulin Marppaa, emmekä Potoinmäen Paulia, jolta hevonen matkalla las-kettui ja kun valjastaa ei osannut, sanoi: - Vai kui et musikkua keralota, siit sormi suuh mänöy.

Käymme vielä Kliimoin Vasjan luona tukan leikkauttamassa ja Potoinmäen Gaagin luona otattamassa hampaan sekä viemme lehmän Koivusen häkil, jolloin olemme saaneet tarpeeksi apua. Muista vain, jos Kalle Ahava ei anna pirttureseptiä, niin voit männä Valeih, siel suat pontikkua, sillä Jehkilän nuoret eivät polta tupakkaa, eivätkä touhua pontikkahommissa.

Kiitos Jehkilä, kiitos jehkiläiset monista vuosista. Olet helmi helmien keskellä.

- K o s t i P a m i l o .

PIEN-PYHÄJÄRVEN TUNTUMASTA

Ne kylät, joista nyt kerron, sijait-sivat Pienen-Pyhäjärven tuntumassa, sen aikaisesta valtakunnan rajasta parikilometriä länteen. Savihaudoin kylä sijaitti Pienen-Pyhäjärven pohjoispäässä, Niemiskylä Pyhjäjärven välissä ja Kokoiniemen kylä Ison-Pyhäjärven eteläpäässä. Neljäs kyläryhmä jonka voinen ottaa tähän, oli rajasta kauempana, Pyhjäjärven länsipuolella, nimeltään Omosun kylä. Pyhjäjärvet yhdisti leveä hkö veneellä liikennöitävä joki. Pitäjän vauraimpia taloia oli Niemiskylässä R y s ä n ja Kokoiniemenkylässä L e s k i s e n talot. Kyläläisten kesken oli hyvä ystävällinen henki niin vanhemman kuin nuoremman väen kesken. Keskinäinen kanssakäynti vilkasta ja ystävällistä, vieranvaraisuus erittäin hyvä.

Näissä kylissä oli isänmaan henki korkealla, kunnioittivat yhteiskuntajärjestystä ja vapautta. Suojeluskunta- ja lottatyö oli jokaista lähellä. Myös erinäiset järjestötyöt ja toiminta niissä oli vilkasta. Maatalouskerhotyö, maritta- ja kotitaloustyö veivät monen nuoren vapaan ajan itselle opiksi ja hyödyksi.

Savihaudoin kylä

maaperältään oli tasaista etelärinnettä Pieneen-Pyhäjärven päin. Metsäkasvillisuus kylässä ja sen läheisyydessä oli lehtometsää, kauempana mäntyvaltaista metsää. Tieyhteydet Miekkalamin rautatieaseman kautta Leppäniemen ja jalankulku tie kesäisin Omosunkylän kautta Kaipaan-kylään, talvisin hevostie samassa paikassa kuin kesätie. Savihaudoin kylä muodostui kaskiviljelysten kautta. Sanotulla kyläalueella oli laajat ja hyvät kaskimaat. Täällä ennen asumaan siirtymistä kasva-

tettiin ruokaviljaa ja haettiin metsänriistaa. Vanhimmat asukkaat olivat tulleet Kuikkaniemen kylästä Suojjärven rannalta. Ensimmäisiä asukkaita olivat Hiljaset ja Tuomelat sekä vähän myöhemmin Ratamaa (Bomba). Leppäniemestä muuttivat Merrat ja Lauronen. Leppäniemestä päin tullessa oli ensimmäisiä taloja Eljas ja Vasili Merta Miekkalammilla. Jesunselässä Lauri Lauronen ja Savihaudoilta tultua Jegor Tuomela, Grigo Ratamaa, Stepan ja Vasili Hiljanen sekä järvirannalla asuivat Snorot. Järven lahden takana Feodor Parkkinen ja Lökkki.

Maatalot olivat kokolailla vauraita, metsä- ja viljarikkaita. Kylään tuli kantoposti kolmasti viikossa. Nuorisoharrastus urheilua, kuten kesäisin juoksua, pyöräilyä ja uintia sekä itseopiskelua. Opettaja Aleksanteri Lauronen juoksussa ja pyöräilyssä toi monen kärkipään palkinnon Jesunselkään. Vapaa-ajan harrastuksia mainitakseni oli kyykkäpeli, bapkapeli, metallirahalla tarkkuusheitto ja ammunta. "Starikat" ampuivat haulikoilla ja asekelpoiset miehet harrastivat sotilaskiväärillä tarkkuusammuntaa.

Niemiskylä

sijaitti Ison-Pyhäjärven pohjoispäässä, sanotun järven rannalla. Talot oli rakennettu kaartuvan suurehkon niemen rantamille, alkaen jokisuulta ja jatkuen syvälle menevän laajan lahdelman suuntaan. Kaipaan kylästä Parkinselän kautta tuleva maantie kaartti järvirantaa aina kylän perille, jossa asuivat Rysät. Tie edelleen kävelytienä jokisuulta yli johti Savihaudoin kylään ja suurille entisille kaskimaille. Suurehko jokisuulta oli rakennettu kyläläisten talkootyönä. Talonmiehet antoivat puuta, hevosta ja työtä, työmiehet hartiatyötä. Maamiehet omaksi ja työmiehet kotikylän hyödyksi. Kyläläisten pääelinkeino oli maanviljelys. Oli myös metsä- ja teollisuusammattimiehiä, seppiä, suutareita ja veneentekijöitä. Mainittava suuri talo Suojjärvenillä oli Niemiskylässä, Rysän-talo. Samaa perhekuntaa asui parhaillaan 32-henkilöä, myöhemmin jakaantumisen jälkeen itsenäisiä taloja asui viisi samoilla viljelysaukeimilla. Rysän talossa tehtiin kaikkea, kuten sahattiin puuta laudoiksi, viljaa jauhettiin tuulimyllyllä ja moottorimyllyllä jauhoiksi, tehtiin pajatöitä, reki- ja puutöitä, veneitä ja kenkiä, tuohi ja kielisoittimia. Naisväki oli taitava ja ahkera käsi- ja kudontatöihin. Miehet ja naiset "monitaitureita". Kalastus oli opittua da "hiitroita". Maanviljelys hyvää ja vähäosaista auttavaa, kuten siemenviljoilla, muokkaus- ja vetyvoimalla. Kylässä oli ortodoksinen rukoushuone ja rajavartiosto sekä puhelin. Syys- ja kevät "Jyrki"-päivä toi kokolailla praasniekkaväkeä, varsinkin lähikylästä.

Kokoiniemen kylä

sijaitti Ison-Pyhäjärven eteläpäässä, talot kokolailla järven rannalla, ylevällä mäellä, harvahkoon asuttuna. Kylä ja sen maisemat kauniita. Kylän ylpeyttä kohotti ennen sotia Karjalan kannakselta Terijoelta ostetut kaksikerrokset huvilatalot ja sopivasti kyläkuvaan asuintaloiksi sijoitettuna. Toinen mainittavampia kylän ylpeyksiä oli pitäjän ensimmäisiä henkilöautoja, Seutusella ja Leskiselällä. Maantieyhteydet Kokoiniemen kylästä Suojjärven keskuspaikkaan - Suvilahteen oli matkaa vain kymmenkunta kilometriä. Edelleen Kokoiniemen kautta maantie kulki Hautavaaraan, Iknoilaan ja Hyrsylään. Kylän isännät olivat hyviä maanviljelijöitä, ahkeria ja tekivät kauaskantoisia suunnitelmia, metsä- ja raharikkaita. Kylässä asui (sikäli kuin muistan) Pulkkisia, Leskisiä, Härkösiä, Seutusia (Isotoff), Timoskainen ja Kokkonen.

Omosunkylässä

oli alussa vain maanviljelijöitä, myöhemmin se muodostui Kaipaan sahan toiminnan ansiosta eräänlaiseksi teollisuuskeskuksen esikeskusalueeksi, jos näin voi sanoa. Maantieteellisesti kylä sijaitti hyvällä paikalla, sillä pitäjän valtatie halkoi kylän. Parin kilometrin päässä oli rautatieasema Kaipaa, Suvilahti-Suojjärven keskuspaikkaan reipas puolikymmentä kilometriä ja järvi Suojjärvi melkein välittömässä läheisyydessä kylää. Ylävä ja kaunis maasto antoi sekä viljelijöille että teollisuusyöväel-le edullisen asuinpaikan. Maanviljelystalojen lisäksi kylään oli rakennettu kokolailla paljon teollisuusyöväen asuntoja, pieniä- ja suuria omakotitaloja. Kylän asukkaat olivat varakkaita, maamiehet metsä- ja peltoautoista, työväki ahkeran työn tulosta. Kylään ennen sotia valmistui ajanmukainen tilava kansakoulu, joka toimi myös vartuneemman nuorison opin- ja sivistyksen ahjona. Tämän teki mahdolliseksi nuori opettajapari Salmelat. Kaksikymmenluvun alkupuolella kylään tuli pitäjän ensimmäisiä henkilöautoja, Santeri Konttiselle ja Timo Konttiselle. Kyläläisillä oli kalastuksessa mukunpynnä ja metsästyksessä oravien ampuminen etualalla.

J u h a n i T u o m e l a

KAITAJÄRVI

Kaijasjärves on äijä kalua kai on siijan poikasii Kaijasjärves on äijä brihua kai on viinan juojaisii

Kaitajärven kylä koostui kolmesta asuintaajamasta: Akjankylästä, Riohtovaarasta ja Välikylästä eli Pogostasta. Pogostaksi tätä kylänosaa tituloitiin siksi, että siellä oli tsasouna, kylän pyhättö. Näistä kolmesta pienestä osasta muodostui kaunis, romanttinen rajaseudun suurkylä, joka oli ikäänkuin pitäjän pitäjässä. Kylässä ei ollut köyhiä eikä rikkaita. Kaikki tulivat toimeen omillaan ja toinen toistaan auttaen. Jos joltakulta loppui tsuaju, kahvi, sokeri, suola, karassiina, spitskat tai puuttui johonkin erikoistyöhön tarvittava bruja eli työkalu, lainattiin sitä naapurilta. Kauppoja oli vähän ja nekin olivat kaukana. Kaitajärven brihua laulettiin viinanjuojiksi, mutta sitä he eivät olleet. Laulun sanoihin suhtauduttiin huumorimielillä.

Avioliitot kyläläisten kesken olivat hyvin tavallisia. "Huttuvävy" oli yleinen ilmiö. Tyttöä katseltiin naapurista ja usein sulhasmiehestä tuli huttuvävy koko iäksi, avioeroja kun ei tunnettu. "Kotivävykään" ei ollut harvinaisen. Harvinaisempaa oli, että emäntä tuotiin muista kylistä. Rajantakaisesta Karjalasta tuotiin monta potraa minniä. Ennätys tässä suhteessa oli Jyrki Ravan perheellä. Jyrki itse ja hänen kolme poikaansa olivat

tuoneet emäntänsä rajan takaa. Näin tekivät Partasen molemmat veljekset, Iivana Papponen ja suutari Kirilä ja monet muut. Nukköjään rakkaus ei tunne rajoja.

Mainitsen myös useita tunnettuja isäntämiehiä: sellaisia olivat Arehkaiset, Pussiset, Löttöset, Papposet, Jehkoset, Mämmi, Härkkimet, Onttoset ja Mironaiset. Kaikilla heillä oli vuoden hartsut (eväät) aitoissaan ja kolmen vuoden halot kotipihossaan. Kuuluipa olevan eräillä isännillä kukkarollinen kultarahoja kirstun pohjalla. Ja sanottu sana piti kuin rautasaverkka.

Kaitajärvi oli siis kolmen kylän ja ihanan järven yhdistelmä. Kun kauniina kesäiltana, järven ollessa rasvatyyni, katseli järven ympärysseutuja, niin näky toi mieleen parhaat postikorttikuvat. Ilmankos kylää sanottiin "Puoli-Piiteriksi" ja sitä se olikin.

Vuonna 1927 rautatie tuli 7 kilometrin päähän Naistenjärvelle ja sinne muodostui aikamoinen liikekeskus. Mutta se ei pystynyt muuttamaan Kaitajärven romantiikkaa, tyyliä eikä idylliä.

Kun heinäkuussa 1939 läksin Kaitajärveltä, en voinut aavistaa, että se olisi viimeinen kerta eikä paluuta enää olisi Sinne jäivät esi-isien leposijoja osoittavat ikkionkaiset kaunit kalmistot, Ahvenniemi, Möykkykivi, Satulakivi sekä järven kauneutta kruunaava Kaunisaaari.

Ei kuulu enää kotihonkien huminaa eikä koskien kohinaa

- T i e r a .

HYRSYLÄ

Hyrsylä sijaitti kuuluisassa Hyrsylän mutkassa. Sinne suuntautui Suojjärven aseman seutuvalta maantie, joka kulki Hautavaaran kautta. Välillä jouduttiin ylittämään Suojoki kaksi kertaa lossilla. Tätä tietä Hyrsylän kylää lähestyttäessä oli koulu ensimmäisenä, sen vastapäätä kaupparakennus, johon tuotiin posti Suojjärveltä. Lähellä oli myös suojeluskuntatalo, jossa monet iltamat ja tanssit pidettiin.

Siitä eteenpäin tie jatkui aina valtakunnan rajalle asti. Rajalla oli kapea puro, jota sanottiin Raja-ojaksi. Sen toisella puolella näkyi naapurivaltakunnan entinen kylä, jossa nyt seisoi vain kasarmirakennus.

Allekirjoittanut asui maantiestä vajaan kilometrin päässä. Kotini mentiin kapeita kujasia myöten, jotka johtivat myös useamman talon viljelyksille. Kotini sijaitti ihan rajan tuntumassa rajasta noin 300 metrin päässä. Vaikka raja oli jokapäiväinen tosiasia, ei naapurivaltakunnan kanssa sattunut minikäänlaista kahnasta koskaan. Joskus jonkin talon eläimistä meni "laitumelle" rajan väärrälle puoleen, mutta aina ne palautettiin takaisin. Samoin tekivät suomalaisetkin.

Hyrsylän kylä jakaantui useisiin pienempiin kyliin, joita olivat Lahdenkylä, Kangarenkylä, Slobotan kylä, jossa sijaitti kylän rukoushuone tsasouna ja hautausmaa, Multamäen kylä ja monia muita muutamaa talon muodostamia "kyläiä".

Kansakoulun läheisyydessä olivat talot kuuluivat Multamäen kylään. Multamäessä oli mm rajavartiokasarmi. Siellä pidettiin myös markkinoita Hyrsylän praasniekan aikana syksyisin lokakuussa. Sinne torikauppiat pystyttivät telttansa kaupaten mikä vaatetavaaraa, limunaatia yms. praasniekkaväelle.

Muistan vielä sen ajan, kun kotikylääni valmistui maantie Suojjärveltä päin, ja ensimmäiset autot ilmestyivät praasniekkapaikalle. Muuan taksiajuri vanhalla Fordilla antoi meille poikanulikoille "markkan kyytiä". Se oli n 3 km:n pituinen kierros ja maksoi markan pekkä päälle. Kyllä meille pojille se oli tosi nautintoa siihen aikaan.

Mieleeni on jäänyt myös se aika, jolloin syksyisin iltojen pimettyä kokoonnuttiin johonkin taloon "il-

Suvilahdi, vajaan 20 vuodessa noussut uusi »kirjokylä».

latsuihin", joskus jopa savusaunaan, kun sitä oli ensin lämmitetty. Siellä leikimme pienen tuijun valossa milloin mitään, kagran syöntiä yms.

Joulun ja loppiaisen välillä ns synnyinmuun aikaan tehtiin joissakin taloissa "synnyinpiiraita". Pojat keräsivät kolehtia keskenään ja ostivat kaupasta piirakan tekotarpeet, joista sitten tytöt tekivät piiraat.

Vaikka siellä mutkassa asuminen luulisi olevan karua ja yksitolkolista muihin rinnemailla asuviin verrattuna, oli sen luonto mielestäni kaunista ja juhlavaa.

Muistan ne ihanat kesät, jotka sain viettää siellä. Kun luonto keväisin puhkesi täyteen vrehreyteen, puut lehdittäytyivät, nurmet vihannoivat, kun "kultaköyset" kuikahtelivat aamusta iltaan, olin onnellinen. Vieläkin ajattelen onnellisena noita aikoja.

Kesät olivat lämpimiä, viljat jouduivat ajoissa. Kesäpäivät olivat niin kuumia ja paarmoja oli niin runsaasti, että lehmät piti ottaa navettaan päivisin. Laitumet olivat metsälaitumia.

Talvella oli toisinaan paljon lunta. Kinokset saattoivat olla niin suuria, että hevonenkaan ei pääsyt eteenpäin ennen kuin lumi oli lapioitu vähemmäksi. Sain kerran joululoman aikaan, olin silloin koulussa, lähteä viemään lautjoja kotikyläni läheisyydessä olevalta sahalla Suojärven asemalle. Matkaa kertyi noin 30 km. Tämä reisu oli pitkä ja kylmä, mutta minusta koulupojasta se oli jännittävä. Sainhan silloin ensi kerran nähdä junan Suojärven asemalla sekä komean aseman seudun, jota sanottiin Suvilahdeksi. Mutkassa asuvalle pojan vekaralle se oli suurenmoista, kun sai senkin verran nähdä maailmaa.

Näitä rauhallisia vuosia, todella rajan lapsen elämää, kesti siihen asti, kunnes tuli syksy 1939, jolloin syytti sota Suomen ja Neuvostoliiton välillä. Allekirjoittaneenkin piti lähteä toisten reserviläisten tavoin lokakuun alussa ns ylimääräisiin kertausharjoituksiin, ja näistä "ylimääräisistä" kehittyi sitten talvisota ja sen perästä jatkosota. Molemmat jouduin olemaan rintamajoukoissa, jatkosodassa haavotuin kerran.

Suurin osa Hyrsylän asukkaista jäi sotavankeuteen talvisodan ajaksi, josta heidät vapautettiin keuhälä 1940. Talvisotaa seurasi evakomatka kauas Etelä-Pohjanmaalle, kunnes toisen sodan syytyttyä päästiin takaisin kotiseudulle.

Kesällä 1944 saivat Hyrsylän asukkaat juhannuksen aikaan jättää taas rakkaat kotiseutunsa kenties iäksi, vain Luoja yksin tietää.

Kotikylästä luopuminen tuntui aluksi kovin kipeältä, mutta monien vaiheiden jälkeen asetuttuani asumaan tänne Pohjois-Karjalaan tietäen, että tämä uusi paikka kuu-

luu samaan Karjalaan, on katkeruus liehtynyt.

Kuitenkin vielä nytkin vuosikymmenien mentyä väikky synnyinseutuni kauniina mielessäni.

Kotikyläni muisto elää!
(Tämä kuvaus on lyhennelmä Juho Lampiuon laajemmasta kuvauksesta, jolla hän otti osaa Suojärven Pitäjätseuran kirjoituskilpiaan.)

MOISENVAARA

Muistojen kotikyläni Moisenvaara oli etelästä päin katsottuna erittäin korkealla vaaralla, josta oli hyvä näköala ympäristöön, ja josta näkyivät selvästi Suojärven pitäjän eteläisimmät kylät. Pellot olivat vaaralla kivisiä, mutta moisenvaaralaisilla oli myös hedelmällisiä suoviljelyksiä. Vilja ja heinä kasvoivat hyvin. Metsät olivat suurimmaksi osaksi hyvin nopeasti puuta kasvavia entisiä kaskimaita. Moisenvaaran laitamilla oli kaksi isompaa järveä sekä kymmeniä lampia. Väestö oli kotiseutuun kiintynyt. Vaikka Suojärvellä oli sahoja, niin silti ei yhtään perhettä siirtynyt sahoille töihin. Maanviljelyn ohella moisenvaaralaiset tekivät metsätöitä.

Jospa sitten luettelen vähintään sukunimeltä Moisenvaaran kylän koulupiirin alueella ennen talvisotaa ollutta asujaimistoa. Kylän korkeimmalla laella olivat Otto Laukkasen ja Terenti Makkosen talot. Samalla korkeudella puoli kilometriä pohjoiseen oli Vasili Vanhasen talo. Näiden kahden huipun välissä sijaitsi Stepan Pängin perillisten talo sekä Feodor Makkosen talo. Laukkasesta itään noin neljänsadan metrin päässä oli Vasili Makkosen perillisten kaksi taloa, samoin Lari Makkosen perillisten kaksi taloa. Viimeksi mainitussa toisessa talossa, jonka omisti Vasili Makkonen, on arkkkipäpimme sihteeri ylipäiköni Heikki Makkonen nähnyt ensimmäiset püivänsäteet. Lari Makkosen perillisten taloista etelään olivat Spirido Makkosen perillisten talot yhteensä neljä, sekä Kirilä Makkosen talo. Näistä Varpakylän suuntaan n. 400 metriä sijaitsivat Feodor ja Ivan Makkosen talot.

Sitten siirrymme kylän keskelle ns. Moisenvaaran - Riuhtavaaran tien tuntumaan. Tien alkupäässä oli Outi Makkosen talo, missä oli Pyykkösen sekatarvaliike. Välittömässä läheisyydessä seisoi Ivan Maran perillisten talo. Siitä itään noin neljänsataa metriä olivat Paavo ja Petteri Määräsen talot sekä viereissä Fila ja Aleksii Määräsen talot ja Eino Hartikaisen talo.

Pyykkösen kaupasta Huhtavaaran tietä puoli km oli Pekka Hattusen talo. Edelleen Riuhtavaaran suuntaan noin 700 metriä löytyivät Johannes Kukkosen ja Johannes Koivusen talot. Vielä puoli kilometriä niin oltiinkin Mikko ja Ivan Makko-

sen sekä Ivan Määräsen talojen kohdalla. Näistä kaakkoon noin kilometrin verran oli Jegor Makkosen talo.

Riuhtavaaran suunnassa noin kaksi ja puoli kilometriä Pyykkösen kaupasta tiestä hieman sivussa olivat Timo Kukkosen, Mikko Kukkosen ja Feodor Makkosen talot. Lähdemme nyt Varpakylään päin Pyykkösen kaupasta. Tämän Varpakylän tien varressa ensimmäisenä oli Vasili Mitrusen ajanmukainen kivinen kauppatalo ja erillään asuintalo. Siitä kilometri seisoi Santeri Matsisen upea talo ja edelleen puoli kilometriä niin löytyivät Ivan Mitrusen, Jegor Mitrusen, Feodor Mitrusen, Vasili Mitrusen talot ja Terassii Mitrusen perillisten talo. Näistä itään olivat kilometrin päässä Ivan Hapon ja Vasili Hapon perillisten talot. Saavuttuamme Mitrusen kaupasta Varpakylään päin noin neljä kilometriä olemme Vasili Konosen, Makarios Konosen ja Ilja Mitrusen talojen paikkeilla. Nämä olivat valtatiestä hieman sivussa länteen päin. Sen sijaan aivan valtatieen tuntumassa samoilla paikkeilla olivat Feodor Turhasen ja Ivan Turhasen talot.

Palaamme takaisin vaarojen keskelle Pängin perillisten talon kohdalle, joka oli Moisenvaaran keskusta. Siinä näkyivätkin kahdensadan metrin päässä Pängistä kansakoulu ja rukoushuone. Tästä länteen hieman kooköttivät Seveli Logisen ja Homa Kukkosen perillisten talot. Samoin koulusta Murrontien tietä kilometrin päässä löytyi Afonaasi Kukkosen talo.

Vielä Pängin perillisten taloa kiintopisteinä käyttäen siitä länteen kilometrin verran olivat Jegor ja Yrjö Vasikaisen talot ja aivan tuntumassa Feodor Logisen talo, jossa kirkkoherra Yrjö Loginen oli syntynyt. Menemme edelleen länteen kilometrin Logisesta niin pääsemme Vasili Vasikaisen talon kohdalle. Samoin länteen noin puolitista kilometriä Logisesta Myrsjärven tuntumassa olivat Feodor Tähkäsän, Johannes Tähkäsän, Jegor Tähkäsän ja Stepan Tähkäsän talot.

Sitten palaamme kansakoululle ja menemme luoteeseen noin puolitista kilometriä. Siinä olivat Koivusen, Vasilin, Mikon, Jegorin, Timon, Ivanan ja Aleksin talot sekä Stepan Puurosen talo. Näistä edelleen luoteeseen noin viisisataa metriä oli Vasili Koivusen kaksi taloa, joista toisessa on tämän kirjoittaja ensimmäiseksi parkaissut. Vasili Koivusesta luoteeseen puoli kilometriä löytyi Sergei Makkosen perikunnan talo. Siitä eteenpäin kaksi ja puoli kilometriä oli Johannes Mitrusen talo ja lähellä oli myös Nikolai Ontisen talo. Ontisesta noin 400 metriä pohjoiseen olivat Feodor Mitrusen talo ja Miitrei Tsutsusen perikunnan talo. Siinä tulikin luetelluksi Moisen-

vaaran koulupiirin talot. Tietysti talo-nimityksen sijasta olisi ehkä voinut käyttää mökki-sanana monessa tapauksessa, mutta arvelin yhtäläisen nimityksen olevan paremmin paikallaan tässä yhteydessä. Mitä talojen sijaintiin tulee, toivon, etteivät moisenvaaralaiset pahastu, jos sijaintia en olekaan osannut määrittellä aivan sadan metrin tarkkuudella.

Kylässämme toimi Voimistelu- ja Urheiluseura Kivi, jolla oli myös oma talkoovoimin tehty kenttä ja kentän laidassa tanssilava. Seuran johdossa oli perustamisesta lähtien opettaja Juho Mustonen.

Moisenvaaran halki kuljivat hyvät tiet. Päätie, joka on jo aikaisemmin vilahdellut, oli Varpakylä - Riuhtavaaran tie ja toinen Moisenvaaran-Murrontien tie. Murrontien tie oli metsähallituksesta joka vuosi kesät talvet suuret metsätyömaat käynnissä. Murrontien varrella Kalliovaaran koulupiiriin kuuluvina olivat Kalliovaaran, Perttiselän, Kotaselän ja Kakkolanvaaran pienet kylät. Tätä tietä käyttivät myös Haukanvaaran kyläläiset asioidessaan Moisenvaarassa. Edellä mainittujen kylien asukkaat olivat kuin yhtä perhettä moisenvaaralaisten kanssa, sillä he kävivät ostoksilla Moisenvaaran kaupoissa ja osalla heistä oli viljelmiä kylämme alueella.

Kylämme ohikulki päivittäin kaksi kertaa Juho Karppasen linja-auto. Usein liikemies Karppanen oli linja-auton mukana. Hän oli erittäin kohtelias herra.

Moisenvaarasta Riuhtavaaran tietä noin viisi kilometriä sijaitsi Kaitajärven koulupiiriin lukeutuva Parpienselän kylä. Tämän kylän asukkaat olivat kiinteässä yhteydessä moisenvaaralaisiin. Parpienselältä löytyi myös nuorison kekereihin haitariin soittajia kahdestakin talosta. Siellä oli myös taitavia metsä- ja kalamiehiä Vasili Härkin ja Domenti Kuutti.

Moisenvaarassa oli myös kuulusa itkuvirsien, loitsujen ym esittäjä Ogoi Määränen. Hän oli syntynyt naapurikylässä Kaitajärvellä.

Kylässämme pidettiin vielä 20-luvun lopussa kolmea praasniekkaa, kaksi kesä-heinäkuun vaihteessa, jolloin nuoret ja vanhatkin kokoontuivat Vanhasen talon lähteville mäelle, jota kutsuttiin Riitimäeksi. Kolmas, syys - Kasansko oli marraskuun neljäntenä päivänä. Syyskasansko oli melko rymyjuhla, jota vietettiin Spirido Makkosen pihassa. Siellä tanssitiin useita päiviä joskus jopa viikotolkulla. Näistä kolmesta praasniekasta kaksi säilyi talvisodan kynnykselle, tosin inflaation karsineena. - Moisenvaaran muusikkia.

HAUTAVAARALAISTEN NUORTEN HARRASTUKSISTA

Hautavaaran kylä sijaitsi itärajan tuntumassa. Suojärven Suvilahdesta sinne oli 23 kilometriä, välillä oli lossi, joka toimi ihmisoiminn. Seuraava kylä oli Ignoilla, siinä oli toinen lossi, ja sitten tuli Hyrsylä. Nuo kolme kylää olivat siellä umpisuossa. Sieltä pääsi vain tuota edellämäinnittua reittiä Suomen puolelle, muuta tietä ei ollut. Kukin kylä oli kuin oma yksilönsä harrastuksen sekä kehityksen kannalta. Harvoin kolme niin läheistä kylää voi olla niin erilaisia. Talot olivat mäkien töyräillä, lähekkäin. Asukkaiden keskinäinen kosketus oli niinkuin Karjalassa yleensä vilkasta ja välitöntä. Elolultelkkaria, jota olisi tölötetty.

Jokaisessa kylässä oli omat harrastuksensa ja rientoinsa. Hautavaaran nuorilla oli paljon harrastuksia, Suojeluskunta- ja lottatyö, opintokerho kokoontui koululla joka tiistai. Kerhoon kuului 30-40 nuorta, kaikki aktiivisia ja innostuneita. Kerhoilloissa harjoiteltiin lauluja, lausuntaa, puheita, näytelmiä. Pidettiin juhlia, tehtiin retkiä - re-

tkiretkiä, ja monet illamat järjestettiin naapurikyläin. Jäljellä niistä vain hauskat ja herttaiset muistot. Meillähän oli sellainen niinkuin kantajoukko.

Monet hauskat sisältyvät nimiin: Brelon Nastoi ja Feudori, Maljan Lyydi, Jakovuon nuoret, Vänskan pojat, Simosen pojat, Sissosen Hetsu, Sissosen Ivan sadunkertoja, Vapekon Olli, Tuuposen Tatjana, Harakan Akulina, entä Stakkisen neitiset, Olga Vanhanen, Jeussosen, Valpen ja Fedotoffin Pekat ja monet muut. Rajavartioston pojilta saatiin myös ohjelma-apua.

Jälkeenpäin ajatellen tuntuu, että kerhossa käynti ei ollut aivan turhaa. Siellä kasvoi esitystaitoisia miehiä ja naisia. Martatkan toimivat. Siinä oli harrastuksia, jokaiselle jotakin.

Hautavaarassa oli kaksi tsasounaa, vanha ja uusi. Itse rakastin tuota vanhaa tsasounaa. En osaa kertoa niitä tunteita, joita tunsin polvistuessani tuossa vanhassa rukoushuoneessa. Hautavaaralaiset olivat ahkeria tsasounassa kävijöitä, nuoretkin. Joka sunnuntai sinne mentiin kello 10. Luettiin ja laulettiin, sytytettiin kynttilät oirasan eteen. Kaikki elämäni lämpimimmät ja onnellisimmat elämykseni liittyvät sinne. Oli syksyinen, kuulakas, kylmäkirpeä sunnuntaiaamu, aurinko tunkeutui tsasounan pienistä ikkunoista. Liekö ollut hartaampia ja nöyrempiä ruokilojaita!

Sitten tuli sota, kaikki hajosi tuhaan - tuuleen. Ne, jotka vielä ovat jäljellä, muistavat vanhan tsasounan. Jumala kuulee itsekunin rukouksen, kunkin omalla paikalla, olimmepa missä hyvänsä. Eihän kukaan voi kieltää ajatuksiamme käymästä noilla rakkailla paikoilla. - O. K.

Tzoukunniemen juhannuskokot

Olin silloin vielä aivan pieni poika, kun kävin isäni ja äitini kanssa ensimmäisen kerran Suojärven Tzoukunniemen juhannuskokolla. Me menimme sinne 2 km:n pituisella metsäpolkua. Ihmisiä kulki virtanaan samaa polkua juhannusaaton iltana. Kotikylästäni Hukkalasta ja monista muista kylistä monet kuljivat hyvän sään vallitessa veneillä tuon 2-3 km:n matkan.

Tuo Tzoukunniemi oli ihanteellinen juhlapaikka. Suojärvi-järven pohjoispäässä oli kaksi suurta lahtea. Niiden välissä oli leveä, metsäinen niemi. Tämän niemen eteläisin kärki oli juuri Tzoukunniemi. Se oli tasainen mantereessa kinni oleva hiekkasärkkä. Rantaan tultua ensin oli matala hiekkaranta ja sitten melko jyrkkä, n. 10 m korkea törmä, ennenkuin pääsi 150 x 200 m suuruiselle puuttomalle tasanteelle, jossa kasvoi enimmäkseen jäkälää ja sianpuhlia. Niemellä seistessä näkyi monta järven rannalla olevaa kylää, Jehkilä, Leppäniemi, Kuikkaniemi, Huttula, Savinisto, Jeronen. Siinä oli edessä monia saaria, kuten Huhtasaari, Uimosaaret, vähän kauempana Kivisaari, Pöppönsaari, Jaakoinsaari, Mundari. Vielä kauempana järven pohjoispäässä näkyi Kunoisniemi ja Brillinniemi. Hukkala ja Varpakylä olivat mantereen puolella metsien takana, eivätkä tänne näkyneet.

Alussa mainittuja kokkojuhlia järjestettiin n. vv. 1910-1920 Varpakylässä asuvan nimismies Elomaan toimesta. Hän hankki 2-3 keskeltä katkaistua vanhaa tervaista venettä. Lisäksi oli tuotu tyhjiä tervatynnyreitä. Kun kokko sytytettiin, se näkyi kaikkialla edellä mainittuihin kyliin asti. Kansaa kokoontui tuhatmäärin maitse, mutta suurin osa veneillä järven yli. Olihan tuo niemi melkein kuin keskellä järveä ja keskellä pitäjää. Moni köyhä mies hankki sievät rahat tuodessaan ja viedessään veneellään ihmisiä järven yli, erittäinkin 2 km leveän lahden yli Leppäniemestä.

Ohjelmana oli ns piirileikkejä ja

Suojärveläisten sijoitusalueet Pohjois-Karjala ja Kainuu

Suojärveläinen maataloussiirtoväki sai asuma-alueekseen maamme karuimmat ja harvempaan asutut seudut, Pohjois-Karjalan ja Kainuun. Saman kylän asukkaat pyrittiin sijoittamaan saman kunnan alueelle. Seuraavassa sijoittuminen kunnittain.

JUUKA: Hautavaara, Hyrsylä ja Ignolla.

PIELISJÄRVI JA LIEKSA: Salonkylä, Huttula, Varpakylä, Hukkala, Helylänniemi ja Leppäniemi.

NURMES MLK. JA KAUPPALA: Kokonniemi, Eloniemi, Liete, Karatsalmi, Kaipaa.

VALTIMO: Kotajärvi, Kivijärvi, Korpjärvi, Kaitajärvi ja Eevanniemi.

KAJAANI MLK. JA KAUPUNKI: Nasarivaara, Pönttö-senvaara, Vegarus, Vuondele, Vaaksaus, Alajoki ja Hirvenpäämä.

SOTKAMO: Kuikkaniemi, Moiseivaara, Nilonsaari ja Matmalampi.

Koska kunnittainen sijoitussuunnitelma vahvistettiin vasta 29. 6. 1945 ja välirauha oli jo solmittu 19. 9. 1944, ennättivät hyvin monet maanviljelijät hankkia tällä välin tilan vapaahetimitisellä kaupalla tai saivat sen pika-asutus- tai maanhankintalain nojalla. Niinpä esim. Jyväskylässä ja sen lähiympäristön kunnissa arvioidaan asuvan n. 1.000 suojärveläistä, joiden joukossa on maanviljelijöitä, työmiehiä, liikemiehiä ja talon-omistajia.

Myös Helsingissä ja sen lähiympäristössä on suojärveläisiä noin 2.000 henkeä, joista osa on muuttanut Helsinkiin jo ennen sotia, mutta suurin osa vasta sotien jälkeen.

Lisäksi suojärveläisiä asuu huomattava määrä maamme eri kaupungeissa kuten Kuopiossa, Iisalmessa, Joensuussa, Lahdessa jne. Pienempiä ryhmiä ja yksinäisiä suojärveläisperheitä on siellä täällä kaikkialla Suomessa. — P. H.

SUOJÄRVELÄISIÄ HELSINGISSÄ

Suojärveläinen sevoitar tuli Helsinkiin. Hänen teki mieli nähdä, kuulla ja tavata omia rahvasta. Ensin hän luuli, että täällä Provan korvessa ei ketään näe, mutta ryhdyttyäni oppaaksi näimme paljon. Tietysti tapasimme vain osan täällä asuvista pitäjäläisistämme, sillä suurin osa heistä elää hiljais- ta elämää, ei osallistu karjalais- toimintaan, joten suotakoon anteeksi, kun heihin emme saaneet yhteyttä.

Helsingin asemalla otimme tak- sin, jotta ehtisimme nopeammin kiertää kaupunkia. Kuljettajaksi ei sattunut Kaijanjärven Pekka Mirola eikä Kapisen bunukka Unto Kuuti. Linja-autoja seisoi pitkä rivi. Siellä olisi ajovuorossa voinut olla Larkkosen Vasukin poika Väinö, libo Jaakko Happonen tai Turhanvuaran Kalevi Kononen. Lähimme aja- maan, jolloin sevoitar voihkahti, että henki tiäl nengoses ruuhkas mänöy. Lohdutin häntä: "Elä varua.

tanssia. Viime mainittuun sisältyi- vät melkein aina ristakontra ja kat- rilli, joissa usein olivat mukana ihan keski- iän ihmiset. Ei ollut minkäänlaista tanssilavaa, vain melko kovaksi polkeutunut tanner. Monet kaupustelijat olivat limo- naadiä ja pullia myymässä. Kes- kenkasvuaisia poikasia oli karamel- likauppiaina.

Näihin kansanjuhliin tuli aina ko- ko pitäjän ns sivistyneistö lääkä- riä, apteekkaria ja Annantehtaan metsänhoitajia myöten. Ja varsi- naisesta rahvaasta kaikki, jotka kynnellä kykenivät, pieniä poikia ja tyttöjä myöten.

Järjestys oli yleensä hyvä. Hu- malaisia harvoin näkyi. Olihan ai- na paikalla nimismies Elomaan li- säksi pitäjän molemmat poliisi- konstaapelit.

Kokon jälkeen seuraavana päivä-

Ota vakuutus, saat sen joko Viki Törhöseltä, tai Alekski Karhulta. Jos kuolet, niin akkas sua jengat, siunauksen tekee Suojärven vävy Tapani Repo tai Alex Korelin. Hau- tauksesta vastaa Pekka Koivunen tai Arsi Laakso. Siis koko elämä dai kuolema on oman rahvahan käes".

"Jos siun lentiä himottau dai siel suojärveläiset autetah. Viki Tör- hösen poika tai Veera Halosen vä- vy. Aivin suat apuo."

Matka alkoi asemalta. Mie viip- pualin kindahal talolöj. "Tuas Min- kis oli ennen Taurovuaran tyttäriä, tuas talos on heijän poijan Yrjön valokuvausliike. Himoittannua ku- va, ga näbieh sen ottua blikkuu."

Hakaniemes sevoitar nuuheli il- mua da sanoi: "Tiäl rugini tuloune- näh". Vastasin hänelle: "Nälgähet kuole. Tuas suures kois Vaasan Höyrymyllys istuu Rita Tshokki- nen-Vesterinen. Häi on kovan lei- vän bratana. Tual tulou duuhu Co-

nä meitä oli kymmenkunta lähita- lojen poikasta, jotka jo aamulla kii- ruhdimme kokkopaikalle naulasia tuhkasta keräämään. Kovin mut- kaisia ja palaneita nuo jällele jää- neet venenaulat olivat, mutta meil- le ne kelpasivat kaikenlaiseen rak- kenteluun.

Haikain mielin muistelen noita lapsuuteni kokkojuhlia. Ne olivat siihen aikaan aikuisille sekä lap- sille arkisen, raskaan aherruksen keskellä elämän kohokohtia.

Kun olisi lupa sinne mennä käy- mään, niin suuntaisin askeleni lapsuuskotini raunioille ja sinne ihanalle Tzoukuniemelle. Kenties polku olisi umpeen kasvanut. Sil- loin voisin sinne mennä entisen ko- tini rannasta, suuren rantakoivun luota vettä myöten soutaen.

— V. M i t r u n e n.

lumbian leipomos. Siel ollah mes- tarina Tavin brihaset Martti ja Jorma sekä Markku. A piiruan ha ju tulou piirinmestariilta Veera När- hi-Kujanpäältä päin".

"A kui nälgä roinnou, siit me- nemmö tuonne kaupungin suureh taloh - siel voi jäh abuo jagua köy- hil. Löyvämmö siel Lea ja Laura Koivusen, Nuakan Niinan, Siimelän Annikin ja Lummenpuron nuorim- masen. Makkaria kui himottannou siit ossammo sitä Liisa Taurovaa- ralta - häi hoitaa Leechin puotie. Koufie suammo Pauligin Paavo It- tuseelta. A kui laulattannou ga siit mänemmö Utriaisien Hannan lu. Bläshimises auttaa peleineen Il- mari Vornanen - häi on Tolvarven Feudoran poika.

Kui sairastunnet matkan aikana, siit tohtoriksi voi sattuo Martti Pa- milo, sairaanhoitajina Faina Hari- koski, Sirkka Tavi tai Kliimoin Si- rin tytär libo Martiskasen Yrjön mutshoi.

Jos tulijasie ostannet, niin mene Rakeeseen Aune Titoff-Talvillina-Finnilä-Holopaisen luo. Vai oli pitkä nimi da hyvä ristikansa. Las- ten tavaroita saat Veera Rönkä- Falck' n kaupasta. Rautatavaroita Teräs Oy:n Raimo Konoselta, Pai- nometalli Oy:n Nadja Heiskaselta, Renlundin Jouko Koukkuselta, tuli- jaisia Marimekon Sirkka Lindgre- niltä, Aune, Aira ja Laura Salme- loilta. Valiotalossa palvelee Raija Elo (Jokiluhta) ja itseäsi ompele- maan voivat neuvoa käsityönopet- tajat Siiri Koivunen tai Mirja Pa- milo-Rapila. Stockmannin kuulul- sin suojärveläinen on meijän kaik- kien oma: Soja Mitrunen-Huop- onen.

Televiisioonkin pääset, siellä Heikki Koukkunen ohjaa, Niilo Ko- nonen voi paikat sinulle esitellä yh- dessä blemänniekan kanssa. Voit siit männä da kiittä libo haukkuo omal kielel - hyvin ellennetäh!

On meil tiäl suurie herroi. Paul Paavela ohjaa valtion rahakoneis- toa, veljensä Jaakko Suomen mat- kailua, Arvo Pörhönen Aravakiin- teistöjä, sillä hän on liiton toimin- nanjohtaja. Pankkipuolella löydät Ontrei Paavilaisen, Lempi Hau- kan, Pentti Laurosen. Hyökai jen- gan tyves issutah, hos meil ei sitä annettanne.

Jos jengua suat, niin rakennus- apua antaa muurauksis Veikko Pörhönen ja kattohommis hänen veljensä Vihtori. Kaukolämmitys- kysymyksis Ilmari Honkala, vesi- johtohommis Vihtori Poravaara, Unto Kuutti, Salonkylän Peiponen tai Nadja Heiskasen tytär Annikki - hän on Termossa, muut kauoungin hommissa. Aivin apuo suat.

Eläkevuosia viettävät meidän seuran tarmopesät Veera Halonen, Outi Pirttilähti, Maria Kotiranta ja Alvi Härkönen. Voit tavata "näyte- lijättären" Sanni Huppusen (Jehk- nen), Agoin Iljan Maiju ja Miitrei Vornasen, unohtamatta V. Haukan sukua nevosköineen.

Nyt lähemmö kolloin kisuajle katsomah. Sinne astuo kiinnittää Bo- ris Karpela, Mironasen Peshu, Pamilon Kostti, Karhu-kopla-Alex, Aaro ja Rauha etunenäs. Poravaa- ran Vikki jo sinne ehti ennen muidu. Mestari Kola - Prähkyn briha blesheineen hakittau muijen jälle yhes Härkkimen Erkin da Konosen Niilon poikien kera. Heis jo mainit- sin kirjoituksen alus. Niiloilta voi kysyö neuvoa auton osista, Erkiltä Siimes-tuotteita, Pamiloilta ja Karpelalta ulkomaankaupasta. Maamme puolustusta valvoo Yrjö Martiskainen ja Hyrsylän H. Juu- din da tavarat tukkeeh Treviral peittä Yrjö Jehkonen.

On tiäl rahvasta, kuda kedä pa-

Helsingin suojärveläiset pajattajat, johtajana Hanna Valtola.

Kajaanin suojärveläisiä v. 1968.

Suojärveläiset Lahden laulajat, johtajana Yrjö Sinisalmi (Varpakylä).

Kajaanin suojärveläisiä ohjelman suorituksessa.

rembasie. Yhes olla opittelemmo, ga hyvin toimimmo, kai Karjalan paginua lykkiämmö, pajuo viäl- lämmö da brisakat issemmö, Mu- rosen bunukka.

SUOJÄRVELÄISTEN »SIIRTO- KUNTA» LAHDESSA

Lahden kaupungissa ja sen välit- tömässä läheisyydessä asuu vil- kas suojärveläisten "siirtokunta", jonka jäsenten toimet ja ammattit ovat mitä erilaisimpia. Noin nel- jään sataan nousevassa suojärve- läisten joukosta löytyy mm kau- pungin johtoportaisa olevia, teh- taiden johtoelimissä samoin, auto- koululiikkeenharjoittajia, auto- kauppiaita, taksiautoilijoita, muita liikemiehiä ja autonkuljettajia, kansakoulunopettajia, muita opet- taja, vakutusvirkailijoita, ompe- lijoita, tarjoilijoita, vahtimesta- reita, hitsareita, sorvareita, kir- vesmiehiä, tehtaan työläisiä ja mo- nen muun ammatin harjoittajia täs- sä muutamia mainitakseni. Monet suojärveläiset omistavat omakoti- talon tai osakehuoneiston ja lo- puilla on käytössä vuokrahuoneis- tot. Lahden suojärveläisten kes-

kuudessa heräsi halu perustaa oma yhdistys, jonka puitteissa voitai- siin mukavammin toimia ja pitää yllä suojärveläistä kulttuuria.

V. 1969 saatiinkin perustetuksi tänne Lahteen Suojärven Pitäjä- seuran alaosasto, jonka nimeksi otettiin Lahden seudun suojärve- läiset. Osastomme jäseneksi pää- sevät kirjoittamattoman säännön mukaan kaikki ne, jotka osaavat pu- hua tyydyttävästi suojärven kielel- lä. Sisäisissä kanssakäymisissä käytetäänkin suojärven kieltä aino- astaan. Seuramme kapteenina on alusta alkaen ollut evp. ylivääpeli Alvi Härkin, entinen Parppiensel- län musikka. Toimintamme seuran puitteissa on ollut erittäin vireää. Tälle vireydelle on ehkä antanut vauhtia sekin, kun Salpausselän Säästöpankki on ottanut seuramme ikäänkuin kummilapsekseen anta-

Lahtien suojärveläisiä yhteisessä kuvassa.

malla huoneistonsa meidän käytettäväksemme "lämpimän käden puristuksella".

Heti osastomme perustamisen jälkeen alkoi myös kuorolauluharrastuksemme uskonnonop. Yrjö Siinialmen johdolla. Hän keräsi ympärilleen pian parikymmenpäisen joukkueen, jotka ovat olleet aktiivisesti mukana joka maanantai-iltana. Näissäkin tilaisuuksissa on ehditty melkolla suojärveläisittäin kertoa vitsit, joiden juontajana on melkein aina ollut tunnettu vitsinikkarimme Viljo Mitronen, entinen Varpakylän musikka. Myös tupa- ja työiltoja on pidetty melko usein. Niistä ovat huolehtineet naiset ja samalla he ovat kartuttaneet seuramme kassaa merkittävällä tavalla, josta kiitos kuuluu heille. Kaiken kiireen keskellä ovat kuoromme ja monet osastomme yksityiset jäsenet käyneet monissa esiintymistilaisuuksissa. Vahvoilla kyykkämiesten käsi-

varsilla varustetut Viktor Hammela, Olavi Salmela, Alvi Härkin, Alekski Krökki ja Pekka Hoppo ovat sulan maan aikana pitäneet harjoituksia kaksi kertaa viikossa. Myös monia muita seuramme jäseniä on osallistunut aika usein harjoituksiin, mutta edellä nimellä mainitut lienevät olleet ahkerimmat. Näissä harjoitustilaisuuksissa ei ole ollut puutetta myös penkkiurheilijoista ja näiden sivusta seuraajien käsityksen mukaan toisten kaupunkien ja pitäjien kyykkääjät joutuvat lujille. "Brihat tuletta lahtelais-brihoin ker lähivuosina lujilla olemaan, kun vain erehtynyt tulemaan heidän kanssa samalle kentälle peliin".

Lisäksi naistoimikunnan naiset ovat järjestäneet myyjäisiä, arpajaisia sekä saaneet luvan käytettyjen vaatteiden ym lahjoituksina saatujen tavaroiden torilla kauppaamiseen, josta on myönteisiä kokemuksia jo muutamien kokeilujen jälkeen. - J. K.

monipuolisena ja toimintarikkaana Seuratyö on viime vuosina laajentunut aivan niinkuin itsestään koko Kainuun talousaluetta käsittäväksi. Ystävällinen ja rakentava yhteistyö niin muiden karjalaisten kuin kainulaistenkin on ollut miellyttävää ja hyvää. Tässä mielessä on viime vuosina järjestetty koko Kainuun talousaluetta käsittäviä juhlia ja ym tilaisuuksia Kajaanissa, Sotkamossa ja Paltamossa. Näihin yhteisiin tilaisuuksiin niin nuorta kuin vanhempaakin väkeä on saapunut erittäin runsaasti.

Seuran sisäisiä ns tarina- ja käsityöiltoja, kahvi- ja laulutilaisuuksia on syys- ja talvisalkaan pidetty säännöllisesti suojärveläisten kodeissa tai julkisissa huvipaikoissa. Tilaisuuksissa kävijämäärä on ollut kokolailla runsasta. Ohjelma on pyritty omin voimin koostamaan. Yhteislaulut, karjalaiset ja raja-karjalaiset laulut ovat vetäneet huomommankin laulajan puoleensa. Omastatakaakin on ripaska - "sirmakkamies" Kuikan Santtu. Lisäksi aina ja aina uutta puhuttavaa on löydetty entisestä kotipitäjästä Suojärvestä, kuten elintavoista ja ripeästä pitäjän kehityksestä. Erittäin merkillepantavaa on, että näissä tilaisuuksissa niin kaupungissa asuva kuin maalla asuvat ovat tasaveroisia. Keskustelut ja ym seurustelut käydään avoimesti, tasaveroisesti ja ystävällisessä hengessä. Ennen tunteatonkin tuntee itsensä ja toisensa läheiseksi.

Kajaanin Suojärveläiset ovat osaltaan auttaneet tilien tiilenpääle, Karjalatalon rakennusrahastoa. Se vaatimaton rahasumma, jonka Kajaanin Suojärveläiset lahjoittivat Karjalatalon rakentamisrahastoon, on otettu seuran rahoista. Mitään rahakeräystä ei toimitettu seuran puitteissa, koska Kajaanin Karjalaisseuran järjestämä rahankeräys oli käynnissä. Halusimme kuitenkin seuran puitteissa tukea Karjalatalon rakentamista,

Kuisma Pussinen (ase kädessä) ja hänen ystävänsä Miinan Makoi yhdessä Kuisman viimeisen karhun kanssa Pussisen pihalla.

KUISMA PUSSINEN - SUOJÄRVEN MAINEIKAS KARHUNKAATAJA

"Ois otso otettavana rahakarva kaattavana. Kaatamasta karjoani, lehmää levittämästä."

Kaikki sadut alkavat: "Oli kerran" Mutta tämä tosiseikkoihin perustuva tarina alkaa näin: Kuka suisti Tuonelan karhun? Ilmarinen suisti Tuonelan karhun. Kuka harvensi Karjalan karhut? Kuisma Pussinen harvensi Karjalan karhut. Kuisma Pussisen karhunkaatomäärä oli niin huomattava, että hän ansaitsee Karhunkaatajan nimen ja arvon.

Kuisma, jos kukaan tiesi karhun metkut ja elämän. Korven ankara koulu oli hänet opettanut. Karhun kiertäminen tapahtui hänen kertomansa mukaan suunnilleen näin. Kiertäminen tapahtui syksyisin ensi lumen tultua. Tämän tiesi Kuisma, eikä viivytellyt, kun ensi lumi peitti maan. Tutut olivat hänelle Itä-Karjalan korvet ja "kondiaseuvut".

Kuisma, jos kukaan tiesi karhun metkut ja elämän. Korven ankara koulu oli hänet opettanut. Karhun kiertäminen tapahtui hänen kertomansa mukaan suunnilleen näin. Kiertäminen tapahtui syksyisin ensi lumen tultua. Tämän tiesi Kuisma, eikä viivytellyt, kun ensi lumi peitti maan. Tutut olivat hänelle Itä-Karjalan korvet ja "kondiaseuvut".

koska olemme samoja karjalaisia ja olemme yhteisellä asialla. Seuran rahalahjoitus ei tietenkään vapautta yksityistä henkilöä lahjoitusvelvollisuudesta, vaan yksityinen henkilö voipi tehdä lahjoituksia vaikkapa karjalaisseurojen kautta. Mitä taas tulee Suojärvi-talon rakentamiseen ja sen yhteydessä rahankeräykseen, se on tuonemman ajan asia. Nyt rakennamme yksin tuumin tinkimättä Karjalatalon Helsinkiin. - J. T u o m e l a.

"Ei muuta kuin risti silmät, ota evästä reppuun, "berdaani" olalle ja matkaan, oli sitten pyhä tai arki. Emännälle oli sanottava viikoksi läähvyäiset ja se aika ennätti "matkoilla" vierähtääkin. Riippui myös siitä, millä tuulella metsän isäntä Tapio sattui olemaan.

Kiertämiseen piti olla tottunut. Karhun jälkien löydyttyä oli niitä seurattava ja pääteltävä, että kuinka kauan siitä on aikaa kulunut, kun "herra" on siitä tallustellut. Jos mekastuksen merkit näyttivät tuoreelta, silloin oli paras jäädä miettimään. "Otso" saattoi olla lähellä.

Silloin oli aloitettava hiljakseen ympyrän teko, kiertäminen. Kierroksen tuli ensin olla suurehko varmuuden vuoksi, ja jos jälkiä ei missään näkynyt, voi olettaa, että sillä alueella se "nalle" nyt on. Tällöin voi kierrosta pienentää, kunnes metsämiehen vaisto sanoo, että nyt stop.

Näin yksinkertaisesti ei "kondie" jää kuitenkaan kierrokseen. Silläkin on omat konstinsa. Se koettaa kaikin tavoin sekoittaa jälkiään kulkemalla lumettomia korpipaikkoja, jotka ja puroja, mahdollisen seuraajan eksyttämiseksi. Jos jäljet katoavat, silloin pitää kierros tarkistaa uudelleen.

Pahin, mitä Kuisma pelkäsi, oli se, että ilma lämpesi ja lumet sulii. Silloin saattoi karhukin lähteä nosteilemaan, jolloin oli edessä uusi kiertämisyritys. Myöhäisempi kierros oli aina varmempi. Talvi saattoi tulla pian ja niin "Nalle" nukkui huoletonna "Ruusun" untaan.

Seuraavassa muutamia Kuisman kertomia tapauksia, jolloin hän oli karhun kanssa lähekkään.

"Kerran tuli "ukko" suoraa vastaan ja nähtyään minut, ponnahti takajaloilleen ja karjaisi. Toimin nopeasti ja ehdin laukaista. Selvän teki sillä kertaa. Yllätys oli molempinpuolinen.

Toisen kerran "isäntä" oli ollut muurahaiskeossa aterialla. Iso oli isäntä ja isot olivat isännän iski-met, joilla se silloin tällöin peuhautti kekoa, lykkäsi mustan kieleen kiehuvaan kattilaan ja piti sitä siellä niin kauan, kunnes kieli tuli täyteen muurahaisia. Silloin se vetäisi saaliin sisään". Tätä Kuisma oli seurannut puun takana jonkin aikaa, kunnes lopulta tokaisi: "Lopeta jo!" Samalla pyssy pamahti, korpi kajahti, nalle mörähti ja siinä makasi kohta "metsän vilja", "keloturkki".

Kolmas tapaus oli ollut tällainen: "Karhu oli varmaan jotain vaanimassa. Se eteni hyvin hiljaa ja varovasti eteenpäin nostaan etusujaan joka askeleella korkealle ja venyttäen niitä mahdollisimman pitkälle suoraksi". Kuisma antoi karhun muutaman kerran oikaista vasemman suoraksi ja sitten pa-

KESKI-SUOMEN SUOJÄRVELÄISET

Jyväskylässä ja sen ympäristössä asuu liki tuhat suojärveläistä. Näiden keskuudessa on jo kauan ollut epävirallista toimintaa entisten "bratanoiden" tavatessa toisiansa. Tietoisuus suojärveläisyydestä ja kerran kesässä Suojärven pitäjäjuhlille tehdyt matkat ovat myöskin olleet keskinäisenä yhdyssiteenä.

Vaikka tällaista toimintaa on ollut monia vuosia, heräsi ajatus virallisen Suojärven Pitäjöseuran alaosaston perustamisesta myöhemmin. Näissä merkeissä kokoonnuttiin Jyväskylän ortodoksisessa seurakuntasalissa keväällä 1970 ja Suojärven Pitäjöseuran puh.johtajan Valde Konosen terveisten jälkeen päätettiin perustaa alaosasto. Seuran nimeksi tuli Keski-Suomen Suojärveläiset. Johtokuntaan tulivat valituiksi Arvi Jakosuo, Heikki Nuoranne, Viktor Matsinen, Nestor Koivunen, Aune Kyyränen, Oili Hokkinen sekä varajäseniksi Aino Lindell, Eero Nuutinen ja Viljo Rajahonka. Myö-

hemmin johtokunta valitsi Keski-Suomen suojärveläisten puheenjohtajaksi Viktor Matsisen ja varapuheenjohtajaksi Nestor Koivusen sekä sihteeriksi Aune Kyyräs-

sen. Keski-Suomen Suojärveläiset saivat heti perustamisvuoden kunniaksi vaativan luottamustehtävän, Suojärveläisten pitäjäjuhljen järjestämisen Jyväskylässä 1971. Tosin jo aikaisemmin olivat monet Keski-Suomen suojärveläiset esittäneet, että he voisivat järjestää pitäjäjuhljat, mutta virallisen alaosaston puuttuessa ei järjestämis-oikeutta aikaisemmin ole saatu.

Kuluva toimintavuosi on ollutkin kiireistä aikaa. Suojärven Pitäjäjuhljen järjestämisessä on puuhaa yllin kyllin. Tämän kirjoituksen ilmestyessä ovatkin pitäjäjuhljat ovella elokuun 7.-8. pñä. Monilla Keski-Suomessa asuvilla suojärveläisillä on nyt ensi kerran tilaisuus osallistua syntymäpäitjäänsä rajakarjalaisen perinteen merkeissä vietettävään Suojärven pitäjäjuhljaan.

KAJAANIN SUOJÄRVELÄISET

Kajaanin ja Kajaanin maalaiskunnan alueella asuvat suojärveläiset perustivat oman seuran vuonna 1966. Seura sai perustamisen yhteydessä nimekseen "Kajaanin ja Kajaanin mlk:n Suojärveläiset". Myöhemmin nimi lyhennettiin: "Kajaanin Suojärveläiset". Seura toimii Suojärven pitäjöseuran alaisena alaosastona, pääpaikkana Kajaanin kaupunki, noudattaen pääseuran sääntöjä.

Suojärven pitäjöseuran paikallisen alaosaston tarpeellisuudesta eri yhteyksissä on puhuttu paljon

ja kauan ennen alaosaston perustamista. Tämä lähinnä keskusteluun on tullut Suojärven pitäjäjuhljen järjestelyjen yhteydessä, koska suojärveläisistä muodostettu yhteinen järjestöorganisointi on puuttunut. Muutenkin Kajaanin ja Kajaanin maalaiskunnan alueella asuvat suojärveläiset olivat täysin kypsyneet seuran perustamiseen, yhdyssiteen aikaansaamiseen. Tämän todisti se, että seuran perustaminen otettiin mielihyvin vastaan. Toiminta lähti hyvin liikkeelle ja se on edelleenkin jatku-

Helsingin suojärveläisten Suojärveä kuvaava ryhmä Karjalan Liiton 30-vuotisuurjuhlassa kesäkuussa 1970 Helsingissä Suurtorilta Stadionille järjestetyssä historiallisessa kulkueessa.

Rajan rahvas

Aig' on meilgi jo rahvas rajan,
ruveta omoa duumaimah;
aig' on ruveta laindah majan
da oman venehen tervoandah.

Ainosgo pannah vierahad meidä
vierahan venehen souvandah?
Viks myö olemmo pahembat heidä
omoa venehtä ohjoamah?

Viikon vierahat peräs oldih,
ohjattih, kunne katsottih;
meidä vai ainos soudamah pandih,
dai sen peäl vie nagrettih.

Kai jälgimäi suututtav!
Viks hyö meidä moizena tuhmana pietäh!
Vuotahai myögi nouzemmo, katšommo, äijägo t'ietäh.
Vie se vierasgi vongahtav.

Meidä nagretah!
Itše ei muisteta, kui d'ied'olois ennen
pakittih virzie tullen da mennän... sinne Kalevalah.

Viks ei suututa!
Ved oldih kai t'iedovuod meijän omat;
teälpäi soadih ne virret tšomat.
Ruot'tsi da Ven'a kui torattih.

Potkittih meidä kui lehtolasta
yksi da toine min ennätti.
Kummago on, hos jällepäi vasta
meijän huondes i valgen'i.

Eihai terväh miel'igi syty,
ruot'tsi kui hard'eil frunketti.
Siid kui peäzimmö... yhenjyty
ven'ankieli meil bud'betti.

Kyzyimmö pappiloil (kirikköh käimmö):
»Omal kielel vel' sel'litä!»
»Kat'tsuot kuvie» (it
šehäi näimmö),
»muuda hos että ellendä!»

Tallattih moad da d'ied'olois lyödih,
onnoakko verryimmö uuvessah.
Kai meil kiškottih, moahuod myödih,
kielägi ruvettih kiškomah.

Nyt vai parembiozaizet meidä
tuhmana pietäh da nagretah.
Vuotahai nouzemmo, nagrammo heidä;
tullah vie meidä kat'tsomah.

»Avosuu»

mautti. Siihen lysähti otso vasen
suorana turvan viereen.

Näistä kertomuksista huomaa,
kuinka tarkkoja ja varmoja olivat
Kuisman laukaukset.

Myöhemmin Kuisma hankki "vin-
tofkan", mutta valitti sitä tarkoi-
tukseen pienikalberiseksi. Hau-
likon "juadua" piti varmempana,
vaikka hyvää jälkeä teki kyllä
"berdaanikin".

Kuvassa oleva "kondie" oli Kuis-
man viimeinen, 29:s. Pahoitteli
"starikka", kun ei saanut kympe-
jä täyteen. Lohdutukseksi saneli:
"Kyllähän niitä pienempiä, kettuja,
näätä, ilveksiä, oravia ja lintuja
lienee tullut yhden kondien ver-
ran", ja se myönnettäköön.

Kuisma Pussinen oli syntynyt
Suojärven Kaitajärvellä. Hänellä
oli kolme veljeä ja yksi sisko. Sis-
sar meni naimisiin Porajärvelle,
"Kupsalle" rikkaalle kauppaalle.
Veljistä Vasa oli maanviljelijä.
Miku oli kirvesmies, erikoistunut
veneen tekoon. Spirto (Simo) oli
paikkakunnan paras räätäli. "Tie-
rallekin" teki monta hyvin istu-
vaa pukua.

Kuisma muistutti olemukseltaan
Juhani Ahon "Juhaa". Hän oli jän-
tevä, tanakka ja voimakas, ennen
kaikkeaa rauhallinen, ominaista

karhunkaatajille. Pituutta lienee
ollut n. 165 sm. Hänen mielilaulun-
sa, jota silloin tällöin hyräili, oli:
"Kesät vuolin keihään vartta, tal-
vet susta suorittelin". Lyhykäi-
syydessään laulu korvasi sanat ja
sävelen.

Tuon ilmasil ollah kai täs maini-
tut henkilöt. - " T i e r a " .

*

Kuisma ja hänen karhunkier-
roksistaan muistavat hyvin monet
suojärveläiset ja niistä sopinee tä-
hän jatkoksi lisätä yksi, jonka ker-
toi Valtimolla Ivan "Paulini" Ka-
nerva, jonka äiti oli Kuisman sis-
sar, ja jota "Tiera" ei ilmeises-
ti muistanut mainita. Kuisma oli
kerran Laurosen "Vanjan" kanssa
tehnyt karhunkierroksen kauas
Viitimsellän taakse korvelle.
Kaksi karhunkaatamisesta kiin-
nostunutta "herra" oli ostanut
karhun ja niin lähdettiin yhdessä
karhua kaatamaan. Herrat valmis-
tautivat ampumaan "berdankoil"
ja Kuisma meni kepin kanssa so-
himaan karhua hereille. Lopulta
karhu "tsökkimises hyppäi pesäs
da pahal iänel mälähti da lähti pa-
goh. A kui "herrat" pöllästyttih da
persielleh pakuttih. Ei ollut heis

Suojärven lottia

Lotta-Svärd-yhdistys perustettiin Jehkilään v. 1920. Myöhemmin johto siirtyi Suvilahteen. »Muista
menneitten sukupolvien työ — kunnioita vanhuksia.»

SUOJÄRVEN BRUASNIKAT

Suojärvellä oli miltei joka kylälä-
lä oma bruasnikkapäivänsä.
Bruasnikkapäivä määrättyi sen
mukaan, mille pyhän tapahtuman
muistolle tai pyhälle ihmiselle kyl-
län kirkko tai tsasouna oli pyhitet-
ty.

Luettelen seuraavassa vanhoihin
suojärveläisiin nimityksiin bruasnik-
kat ja missä kylässä ne pidettiin ja
milloin.

Krisennä eli apostoli Tuomaan
sunnuntai Hallaselässä.

Jyrrinpäivä (Georgioksen eli Yr-
jön päivä) Niemisillä, kevätyrjy
23/4 ja syysyrjy 26/11.

Vozvesenna eli helatorstai, An-
nantehaalla.

Stroitsanpäivä eli helluntai Var-
pakylässä.

Stroitsanpäiväs toine päivä eli
toinen helluntapäivä Jehkilässä.

Miikkulanpäivä eli Pyhän Niko-
laoksen päivä Salonkylässä, kevä-
miikkula 9/5 ja syysmiikkula 6/12.

Kevätpyhälasku pedrunpäivän
edellä ja syyspyhälasku spuusan-
pyhän edellä Leppäniemessä.

Iivananpäivä eli Johannes Kasta-
jan syntymä 24/6 Kotajärvellä.

Pedrunpäivä eli apostolien Pieta-
rin ja Paavalin päivä 29/6 Annan-
tehtaalla ja Kaitajärvellä.

Kazanskoi eli juhla Jumalan Äi-
din hänen Kasanilaisen ikoninsa
tähdän Moiseenvaarassa, kesäka-
zanskoi 8/7 ja syyskazanskoi
22/10.

Spuusanpäivä eli Jeesuksen kir-
kastumisen päivä 6/8 Leppänie-
messä ja Hyrsylässä.

Emänpäivä eli Neitsyt Marian
kuolonuneen nukkuminen 15/8 Var-
pakylässä, aivan viimeisinä vuosi-
na ennen talvisotaa myös Ignoi-
lassa.

Pjanpäivä eli profeetta Eliaan-
päivä 20/7 Kaipaassa.

Kuiva Iivana eli Johannes Kasta-
jan mestauspäivä 29/8 Vuonteles-
sa.

Suuribruasnikka eli Neitsyt Ma-

ambujaks. Kuisma loikkai da otti
berdankan toiselta herralta da am-
puo prätskäi. Sih kondie kellistyi".

Sen jälkeen kontio pantiin rekeen
ja lähdettiin sitä viemään kohti
Viitimsellän taakse korvelle. Matkalla Kuisma
leikkisänä miehenä muistaen her-
rojen pelon ei heittä sen kummem-
min morkannut, vaan sanoi: "Migä-
häi täl kondiel olloh, kui nenga pa-
hal tuloh!" Samalla hän nosteli ne-
nänsä haistellen ilmaa. "Herrat"
katselivat toisiaan, eivätkä puh-
neet mitään, vaikka ilmeisesti pa-
ha haju oli lähtöisin juuri heistä,
sillä pelästyksissään he olivat
"sittuneet kuadit".

rian syntymäpäivä 8/9 Leppänie-
messä.

Sviisoi eli ristinylentämisen juh-
la 14/9 Hautavaarassa.

Pokrova eli Jumalansynnyttäjän
suojelus 1/10 Kuikkaniemessä.

Mihailanpäivä eli ylimmäisen
enkelin Mikaelin päivä 8/11 Huttu-
lassa.

Ved'ennä eli Neitsyt Marian
temppeleihin tuominen 21/11, ei ollut
kyläbruasnikka.

Rastava eli joulu, toinen joulupäi-
vä Kaitajärvellä. Sinne menivät
pääasiallisesti sukulaiset vierai-
lulle sukulaistaloihin. Muuta ko-
koontumista ei ollut kuin illalla
tanssit.

Vieristä, Herran kasteen juhla eli
loppiainen 6/1 Varpakylässä.

Sriet'ennä, Herran temppeleihin
tuominen eli kynttilänpäivä 2/2.

Blahosennä eli Neitsyt Marian il-
mestys 25/3.

Valasinpäivä eli marttyyri Basi-
leoksen päivä 6/7 Vegaruksessa.

Makovie eli seitsemän Makka-
bealaisen marttyyriin päivä 1/8.

Bruasnikkapäivinä ja myös taval-
lisina sunnuntaina ei tehty työtä
muuta kuin välttämättömät aska-
reet. Lisäksi oli kolme perjantaita,
pitkäperjantai ja helluntain sekä
Pjanpäivän edellä olevat perjan-
tait, jolloin levättiin. Näitä lepo-
päiviä noudatettiin hyvin tarkasti,
sillä Jumalan rangaistus saattoi
seurata rikkojaa.

Pruasnikkapäivän ohjelma oli
seuraava. Aamulla toimitti seura-
kunnan pappi tsasounassa tai kir-
kossa jumalanpalveluksen. Tämän
jälkeen rahvas meni sukulaistalo-
ihin tai tuttaviansa luo - bruasnik-
kana käytiin samalla tiedelemäs
sukulaisten vointia. Kun oli syöty

ja juotu, siirryttiin bruasnikkapai-
kalle, jona oli silta ja sen ympäris-
tö, missä sellainen oli, tahi muu
aukea paikka. Siellä kätehtiin tutta-
via, istuttiin sillan kaiteelle ja ju-
teltiin kuulumista. Sillalla myös
ennen pitkää alettiin tanssia "kad-
relie ja ristakondrua", jotka olivat
sen aikaisia muotitansseja. Van-
hempi väki seurasi sivusta nuor-
ten kisailua ja joskus he tuumivat:
"Ei heity, ei heity", kun näkivät ty-
tön ristakondrassa siipettävän
kauan pakottaen siten pojan iske-
mään ylimääräisiä brisakoita ennen
kuin ojensi kätensä pyörimistä
varten.

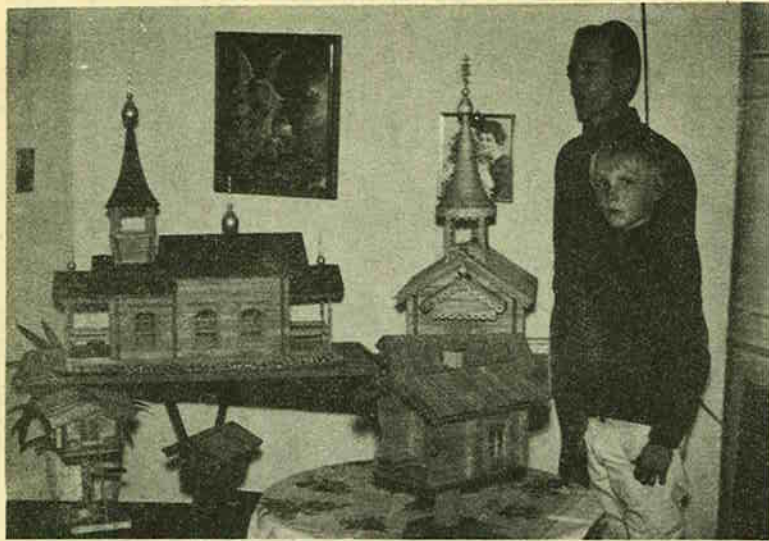
Nuorille bruasnikat olivat tär-
keitä, sillä niissä he tapasivat ikäi-
siään, mieltietyt toislaan ja sieltä
löydettiin usein tuleva puoliso.
Joskus joku nuori mies pyysi hä-
nelle mieluisaa tyttöä kävelemään.
Niin he lähtivät "pitkäh puarah":
kävälivät jonkin matkaa tietä pit-
kin, istahtivat tien viereen, jutteli-
vat ja palasivat takaisin bruasnik-
kapaikalle. Varsinkin vanhempi
naisväki seuraili tarkasti, kuka ke-
nenkin kanssa kävi pitkään pu-
araan.

Myös illalla tanssittiin uudestaan
samoissa paikoissa valoisina ke-
säiltoina. Syksyllä, jolloin illat oli-
vat pimeitä, tanssittiin iltaisin sel-
laisissa taloissa, mihin saatiin
isäntävään lupa. Kun maamme it-
senäistymisen jälkeen virkavalta
kielsi "nurkkatanssien" pidon, jär-
jestivät urheilun, nuorisoi- tai jot-
kut muut seurata ohjelmallisia il-
tamia, joiden lopussa oli tanssia.

Toisinaan sattui niin, että nuori
mies vei mielitettynsä bruas-
nikkailtana "hyppy" t.s. kotiinsa
puolisokseen ja ilmoitti jo yöllä
kotiin tultuaan, että hän oli tuonut
"mutsoin", nuorikon. Näin tehtiin
varsinkin silloin, kun vanhemmat
eivät olleet suostuvaisia nuorten

Bruasnikkaväkeä Suojärven pitäjän Kivijärven kylässä Jelosen pihassa v. 1935.

Suojärveläinen »kirkonrakentaja» Vihtori Jehkinen Veikko poikansa kanssa kotonaan Pieksämäen Nenonpellossa.

VIHTORI JEHKINEN KIRKONRAKENTAJA SUOJÄRVELTÄ

Vihtori Jehkinen kaipuu koti-Karjalaan Suojärvelle kaivertuu puuhun, josta herkä, taitavat kädet rakentavat kirkkoja, polvenkorkuisia. Pienoismallit ovat lähes täydellisiä sotaa edeltäneiden ortodoksikirkkojen ja kylätsasounien kaltaisia, vaikka ainoana esikuvina ovat muistojen maisemat. Kirkoissa on vinoristi, tornisipuli ja tuulilautojen ornamentit, vain ikonit puuttuvat. Kattoa nostamalla havaitsee koristeluun noudattavan alkuperäistä tyyliä kullattuine tornisipuleineen, kattoineen sekä punaisine lattiamattoineen.

-Ei puutu kuin pappi ja lukkari, sanoo itse kirkontekijä, joka ryhtyi askartelemaan kirkkojen parissa vasta toissakesänä, ikuistamaan puuhun kaiputaan kotipitäjäänsä maisemiin, lapsuuden muistoihin. Puukon, sahan ja santapa-peripalan lisäksi harrastus vaatii mittamattoman määrän kärsiväl-

lisyyttä. Kirkkojen hirret, katto-paalut ja tuulilaudat ovat punahonkaa, jota saa vain vanhojen rakennusten seinähirsistä. Muita puulaatuja ei kirkontekijä kelpuuta materiaaliksi. Yhden kirkon valmistumiseen vierähtää aikaa iltatöinä puolisoista kuukautta.

Vihtori Jehkinen kodissa Pieksämäen Nenonpellossa on toistakymmentä valmistusta, yhden jalan varassa seisovia aitoja sekä muita pienempiä töitä kirkkojen lisäksi. Mestarilla on mielessään monia suunnitelmia ja muistikuvien tueksi hän on kerännyt karjalaista arkkitehtuuria käsitteleviä valokuvia. Eläkeiän koittaessa Vaalijalan keskuslaitoksen lämmittäjän toimesta Vihtori Jehkinen aikoo osallistua töillään johonkin näyttelyyn. Sitten eläkeläisenä on enemmän aikaa omistautua kotikaipua tyydyttävälle harrastukselle. - T. K.

»Karjan kurittaja» on kelistetty Vuondeleessa. Kaatajina Atjonen Feda ja Kananen Grigu.

KARHUT KARJAN KIUSANA

Ison jaon jälkeen Suojärven pitäjän Kuikkantemen kylästä Trofimovin paikoilta siirrettiin talonpoikia asumaan uusille kaskiviljelysalueille, kuten Omoson ja Savihaudoin kyliin, Savihaudoin kylä, jota tässä kirjoituksessa käsitellään, sijaitsee Pienen-Pyhäjärven

liittoon. Vihkiminen ja joskus häätkin pidettiin myöhemmin.

Monet nuoret miehet saattoivat bruasnikkamatkoilla viipyä »nedalimital» eli viikkotolkulla. Se oli hyvinkin mahdollista, sillä käviväthän monet bruasnikoissa Venäjän puolella ennen rajan sulkeutumista. Jotkut toivat sieltä myös »mutsoin». - P a a v o H a r a k k a.

pohjoispuolella vähän yli kaksi kilometriä vanhasta rajasta länteen. Elinkeino tulovuosina näillä alueilla oli kaskiviljely, lypsy- ja teuraskarjan kasvattaminen, lähinnä omaksi elatukseksi, sekä talvisin rajan aukkolo aikana rahdin (valuraudan) ajo Annantehtaan rautaruudilta Venäjän puolelle Petroskoihin (Äänislinnaan). Myöhemmin kaksikymmenluvun loppupuolella tukkisavotat olivat rahan tulon lähteenä. Näihin aikoihin alkoivat metsät käydä kaupaksi. Elämä ei ollut helppoa, kutsusen ajan miehuusiässä olleet, myöhemmin »stariikat», kertoivat. Halla pelloilla tosin oli harvinaisen vieras, mutta sitä useammin

KARHU

verotti kyläläisten karjaa. Tietääkseni Savihaudoin kylässä talvisotaan mennessä ainakin viiden talon karjaa, yhteensä seitsemän lehmää tappoi karhu ja lisäksi raatteli kolmea neijää vasikkaa tai leh-

mää. Talojen lähettyville karhut eivät tehneet vahinkoja. Jäljestä päätellen niitä kyllä liikkui joka vuosi. Ehkä olivat ns. kotikarhuja. Sensijaan kauempana kylästä karhut iskivät karjan kimppuun. Aina kolmekymmenluvun alkupuoleen saakka karja liikkui vapaalla laitumella. Kun kaskiviljelyksiä oli aina rajan tuntumassa keskellä salomaita, haki karja tuoretta ruokapaikkaa kauempaa ja näin usein joutui rajan takaa tulevien karhujen suupalaksi ja raadeltaviksi.

ELÄMÄSTÄ JA KUOLEMASTA

taisteli kolme lehmää karhun kanssa, lehmät hävisivät taistelun. Saman talon lehmiä ja samaan paikkaan raavas isokokoinen karhu kaatoi kolme lehmää kaksikymmenluvun alkupuolella heinäkuussa. Silminnäkijän kertoman mukaan kentällä käytiin kova taistelu. Karjassa oli neljä vankkaa lehmää ja yksi hieho. Vanhin lehmistä ja hiehon tultua raadelluksi verille, olivat luopuneet taistelusta ja läheneet isännältä (Jegor Tuomelalta) apua hakemaan. Nuoren hiehon tultua sanansaattajana ensimmäisenä kotiin, ymmärrettiin tapahtuma, koska oli aina pelättävässä, milloin karhu iskee karjan kimppuun. Nyt oli vain kysymys, montako on karjasta pois. Ei osattu odottaa yhtä enempää. Kun oli saatu sana työpölyllä olevalle isännälle, hän lähti kiväärin kera hakemaan tapahtumapaikkaa. Vastään metsäpölyllä tuli lehmistä vanhin raadeltuna verissään. Noin kilometri ennen tapahtumapaikkaa alkoi kuulua lehmien hätähuuto ja karhun karjahduksia. Isännän saavuttua paikalle oli karhu jo livahnut omille teilleen metsään, ehkä kuullut hätäisen ja lähättävän miehen lähestymisen. Kaksi lehmistä makasi pitkällään pääpuoli, kurkku ja selkä verissä, mutta vielä hengissä. Toinen lehmistä nousi vielä seisomaan, ikäänkuin lohduttakseen häätäntynyt isäntää, mutta kohta kaatui pitkälle maahan. Toinen pitkällään olevista lehmistä ei jaksanut nousta pystyyn, vaan katseli apelin mielin. Kolmas lehmistä seiso toisten keskellä, pahoin raadeltuna, verissään, utareet puoliksi revittyinä. Kaikki kolme lehmää olivat kuoleman kielissä ja oli lopetettava.

Taistelun kovuudesta jäljet kertoivat, sillä pientä ja suurta metsää oli kaadettu joko juurineen tai muuten taittuneet puut ylempää. Maanpinta oli kaultaaltan rikkoontunut mullalle suurella alalla. On oletettavissa, että karhu on käytyjen taistelujen aikana jollainlailla saanut ruhjevammoja kehoonsa, koska ei ole jaksanut lopullisesti lehmiä tappaa. Toiseksi on pätevä oletus, ettei mikään lehmistä halunnut lähteä karkuun ja jättää jota kuta yksin karhun kynsiin, vaan yksin tuumin päättivät nujertaa tappajan ja selvitä voittajana. - J. T u o m e l a.

Oli sivistynyt

Rapasen Jokon poika Santtu kävi sotaväen ja tuli aikanaan kotiin. Santtu oli osittain unohtanut oman kielen eli oli »sivistynyt», josta hänen isänsä sai aiheen sanoa:
- Meidän poika se t'iiipisty kui sotaväen käi, rubei kuat'eita sanomah alushousuksi! (Suojärvi)

Vanhan starikan neuvo, miten saa nöyrän akan: »Ota hypyl!» (Suojärvi)

- Liian suureksen hypyilles liigai orava puuttuu. (Suojärvi)

- Vellai on järjet jallat. (Suojärvi)

- Kell perse kubissoo se i kylyn lämmittekkää. (Suojärvi)

- Migillä on katetta sigillä i jalgoi oijenna. (Suojärvi)

- Kärpäni mereh ättukkah dai se on abu. (Suojärvi)

Naiset viertämässä kaskea.

IVAN (PAULINI) KANERVA:

»VAIHDON HEVOSTA ERÄÄNÄ TALVENA 28 KERTAA»

Jouduin aikoinaan monen muun suojärveläisen isännän tavoin lähettämään talvisin puutavaran ajoon. Varsinkin Diisenin ajoissa olo on jäänyt erikoisesti mieleen. (Diesen Wood Company A.B:n v. 1922 perustetun yhtiön puutavaranajo). Siellä olin isäni kanssa ja meillä oli kaksi hevosta. Eräänä talvena vaihdoin hevosta kokonaista 28 kertaa, kun aina teki mieli saada parempi ja parempi ajokki. Lopulta kaupanteko tuli pääasiaksi, ja voitonpuolellehan sitä jäi hevoskaupoissa.

Myöhemmin olin ajamassa tukkeja ja Torasjoen sahalla. Ajomatkaa oli 10-13 km. Hevosia oli noin 100. Ajettiin jäädytettyä tietä, jossa jalaksilla oli lähes 10 sm syvät urat, joten reki pysyi kyllä tiellä. Kuorma hakemaan palattiin kiertotietä. Jäätiin käyttöä oli 50 mk:n sakan uhalla kielletty.

NAISET KASKENVIERROSSA JA RIIHENPUINNISSA

Muistan hyvin vielä sen aikaiset maanviljelijästävät. Ajat, jolloin kaskenpolto oli yleistä ja karjan heinä otettiin talveksi soilta ja pientareilta. Kaski ajettiin keväisin puun lehdessä ollessa. Puut kaadettiin ja seuraavana keväänä karsittiin isommat ja loput poltettiin. Mikä ei palanut hyvin, se vierrettiin. Ja se oli naisten hommaa. Virsut jalassa ja säätet peitettyinä naiset vierittivät seipäiden avulla palavat puut eteenpäin, niin että ne lopulta palovat täysin. Palamatta jääneet vierrettiin kasoihin ja sitten kaskialue kynnettiin. Kyntäminen oli tarkkaa hommaa. Hevosen piti olla rauhallinen. Kyntö suoritettiin kahteen kertaan ja välillä astivoitiin risukarhilla. Toisella kyntökerralla kylvettiin ruis. Suurimmista kaskista saatiin jopa tuhansia lyhteitä. (mm. Heinäsellässä Harakka Pedrin tilalla saatiin eräänä vuonna kaskaista 7000 lyhdettä ruista). Jos oli hyvä maa, saatettiin samasta kaskaista ottaa kaksikin ruissatoa, mutta usein kylvettiin rukiin jälkeen kauraa.

Viljan leikkaus tapahtui sirpillä. Lyhteet asetettiin kuhilaihin kuutoisiin tai kymppelihin kuivumaan. Puinti tapahtui riihessä. Lyhteet nostettiin ylös »partiesil» pystyyn, niin että tihkät lepäsivät partta vasten ja tyvipuoli oli kolmen parren muodostaman alustan päällä. Kun riihi lämmitettiin ja lyhteet olivat kuivat, ryhdyttiin varsinaiseen puintiin. Ruislyhteet lyötiin ensin seinää vasten, jolloin osa jyvistä tipahti seinän viereen. Sen jälkeen lyhteet levitettiin lattialle

ja avattiin kirveellä sidokset. Näin levitetty oljet lyötiin »griusal», jolloin toinen siirteli kepillä olkia eteenpäin ja jyvät jäivät lattialle. Jyvät haravoitiin kasoihin ja tuuletettiin siten, että niitä viskeltiin seinää vasten, jolloin akanat ti-pahtivat väliin ja jyvät menivät seinänviereen. Jos haluttiin oikein puhdasta, saatettiin tuulata vielä ulkona.

Tulkoon mainituksi, että puinnin suorittivat useimmiten naiset.

»HAUTANAGRISTA JA NJÄIVÖRIEPPUO

Naurisalueeksi poltettiin lepikoita. Kun nauriit nostettiin, tehtiin samalla hautanaurista, mikä tapahtui seuraavasti. Kaivettiin kuoppa ja lämmitettiin »latsukiviä» isossa roviossa. Sitten asetettiin kuumat kivet haudan pohjalle ja reunoille. Nauriit panttiin pohjakivien päälle ja sitten ladottiin kerroksittain nauriita ja kuumia kiviä. Hautaus peitettiin lopuksi naurisnaateilla ja turpeella. Kun näin kuoppa oli valmis, annettiin nauriiden hautaa muutama päivä kiven kuumuudessa ja sitten saatiin herkutella.

Nauriista tehtiin siihen aikaan myös erinomaista juomaa. Sen valmistus tapahtui seuraavasti. Ensinnauriit viipaloitiin pieniksi viipaleiksi ja panttiin uuniin kuivumaan. Kuivattuja nauriinviipaleita nimettiin - »njäivoiksi». Nyt otettiin astiaan vettä ja panttiin sekaan njäivöidä ja lisäksi monet laittoivat hapan- tai kiven juurta. Vuorokauden perästä oli oiva juoma valmis. Juoma oli hiukan »muigie», mutta janoon erittäin pätevä. Sitä käytettiin syödessä pöytäjuomana, mutta erikoisen hyvää se oli nimenomaan hikiissä hommissa, kuten juuri kasken vierrennässä. Tuon juoman nimi oli »njäivörieppeo».

Nykyään entisen Valeinkylän asukas Ivan Paulini Kanerva elää Valtimolla kirkonkylässä, jossa hänellä vaimonsa Jelenan kanssa on asuttavana omakotitalo. Kaupamiehen veri vetää edelleen kaupantekoon, vaikka ikää on jo 72 vuotta. Terveys ei salli enää hevosten »barisoimista». Iivanal on nyt pieni kioski maantien vieressä. Siinä hän kuluttaa aikaansa myyden turisteille virvokkeita ja jäätelöä. Joskus istahtaa hänen kioskinsa kupeella olevalle penkille myös tuttavia vanhalta Suojärvi-ajalta. Silloin väkisinikin juttu luiskahtaa vanhoihin muistoihin. - P. H.

SUOJÄRVEN PITÄJÄHISTORIAA sekä I että II osaa on saatavana Karjalan Liitosta ja pääasiamies Paula Homeelta Kauppakatu 55-57, Kuopio.